

DUURZAAMHEID IN DE CULTURELE SECTOR

WAT IS DE STAND IN 2024?

KLANT
KENMERK
AUTEUR(S)

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
MG/bv/004267
Eef Barneveld, Michiel Bosma, Iso Demir, Maartje Gielen, Nick
Veenendaal & Anneberthe Visser
5 december 2024
Eindrapport definitief

DATUM
VERSIE

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Aanpak in het kort	5
1.3 Leeswijzer	6
2 Kenmerken van de respondenten	8
2.1 Kenmerken van de respondenten	8
2.2 Hoe hangen deze kenmerken samen?	11
3 Aandacht voor duurzaamheid	12
3.1 Alle respondenten	12
3.2 Verschillen tussen respondenten	13
4 Maatregelen om duurzaamheid te bevorderen	17
4.1 Alle respondenten	17
4.2 Verschillen tussen respondenten	18
5 Op welke manier wordt duurzaamheid vormgegeven?	23
5.1 Artistieke uitingen	23
5.2 Instrumenten	25
5.3 CO ₂ -meting	26
5.4 Klimaatadaptatie	27
6 Een plan van aanpak om verder te verduurzamen	29
6.1 Alle respondenten	29
6.2 Verschillen tussen respondenten	30
7 Wat hebben culturele organisaties nodig om verder te verduurzamen?	33
7.1 Alle respondenten	33
7.2 Verschillen tussen respondenten	34
8 Wat hebben culturele organisaties verder meegegeven?	40
8.1 Hoe vaak komt elk thema voor?	41
8.2 Wat zeggen culturele organisaties over een specifiek thema?	41
A. Vragenlijst	45
B. Methodologie	51
C. Kenmerken van respondenten	53
D. Grafiekenboek	56

Samenvatting

De culturele sector kan een belangrijke bijdrage leveren aan de dringende uitdaging voor Nederland om klimaatverandering tegen te gaan. Dit onderzoek biedt een overzicht van de inspanningen en behoeften van 694 culturele organisaties op het gebied van duurzaamheid. Het doel van deze rapportage is te laten zien hoe deze organisaties aan duurzaamheid werken en welke ondersteuning zij daarbij nodig denken te hebben.

Onderzoeksaanpak

Onder aanvragers van de BIS-subsidie, culturele organisaties die vanuit de zes Rijkscultuurfondsen of gemeenten subsidie ontvangen en organisaties die vanuit de Erfgoedwet subsidie ontvangen is een vragenlijst uitgezet over duurzaamheid. **Significant APE** heeft de antwoorden op deze vragenlijst geanalyseerd. In totaal vulden 694 organisaties de vragenlijst in waardoor we een breed beeld konden ophalen van de huidige situatie rondom duurzaamheid in de culturele sector. Hierbij is het belangrijk op te merken dat de resultaten van ons onderzoek gebaseerd zijn op zelfevaluaties van de respondenten. Dit betekent dat de opgehaalde cijfers en bevindingen subjectief zijn. Wel geven ze waardevolle inzichten in hoe de respondenten duurzaamheid benaderen en welke knelpunten zij ervaren.

Aandacht voor duurzaamheid en maatregelen

Uit de vragenlijst blijkt dat vrijwel alle respondenten aandacht besteden aan duurzaamheid. Vaak is dit echter niet structureel ingebed in de organisatie. Grotere organisaties (meer dan 50 medewerkers) en organisaties met een eigen pand voeren vaker structurele maatregelen door. Festivals en gebouwgebonden organisaties hebben dan weer relatief veel aandacht voor duurzaamheid via hun programmering. Hoewel veel organisaties al maatregelen treffen om duurzamer te werken, houdt niet iedereen hier data van bij. Het zijn vooral grotere organisaties die dit doen. Gebouwgebonden organisaties blijken ook actiever in dataverzameling dan festivals en productiegerichte organisaties.

Duurzaamheidsinspanningen en artistieke uitingen

Veel van de respondenten geven aan duurzaamheidsthema's te verwerken in hun bedrijfsvoering en programma's. Niet alle respondenten gebruiken echter instrumenten om verder te verduurzamen of hun duurzame impact te meten. Slechts 27% heeft bijvoorbeeld een CO₂-voetafdruk berekend of is hier mee bezig. Ook klimaatadaptatie is vaak (nog) geen prioriteit. Organisaties met een eigen pand verduurzamen hun gebouw vaker en nemen klimaatmaatregelen meer dan huurders of organisaties zonder huisvesting.

Toekomstige plannen en ondersteuningsbehoeften

De mate waarin respondenten plannen hebben om te verduurzamen verschilt. 27% van de respondenten heeft een concreet plan van aanpak, waarbij grotere organisaties vaker een plan hebben. Organisaties buiten de grote steden hebben vaker een plan dan die in stedelijke gebieden. Dit verschil kan mogelijk worden toegeschreven aan andere factoren, zoals de omvang van de organisaties, en niet uitsluitend aan hun geografische ligging.

Bij organisaties met een eigen pand ligt de nadruk vaak op het verduurzamen van hun gebouw. Respondenten geven aan financiële steun, toegang tot kennis en extra tijd nodig te hebben om verder te verduurzamen. Grotere organisaties en organisaties buiten de grote steden geven aan beleidsmatige ondersteuning nodig te hebben, terwijl organisaties zonder gestructureerde duurzaamheidsaanpak vooral meer tijd denken nodig hebben.

Open reacties en knelpunten

Uit de open antwoorden blijkt dat veel respondenten duurzaamheid proberen te integreren in hun bedrijfsvoering, huisvesting en reisbewegingen. Grotere organisaties werken vaak met specifiek duurzaamheidsbeleid. Festivals letten bijvoorbeeld op verpakkingen en vermijden wegwerpmaterialen, wat deels te verklaren is doordat zij aan allerlei eisen en richtlijnen rondom duurzaamheid moeten voldoen. Respondenten ervaren ook belemmeringen, zoals beperkte financiële middelen, tijd, kennis en afhankelijkheid van verhuurders. Grotere organisaties ondervinden deze knelpunten minder vaak doordat zij meer toegang hebben tot middelen en kennis.

Conclusie

Dit onderzoek laat zien dat de respondenten zich steeds bewuster zijn van hun rol in duurzaamheid en hier ook op verschillende manieren aan proberen te werken. Zij zien duidelijk de noodzaak om bij te dragen aan klimaatdoelen, maar lopen regelmatig tegen een gebrek aan structuur, middelen en kennis aan om hun duurzaamheidsambities op lange termijn te verankeren. Door meer ondersteuning te bieden in de vorm van beleid, financiële middelen en kennisuitwisseling, denken culturele organisaties nog meer impact te kunnen maken om zo een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan de verduurzaming van Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De *culturele en creatieve sector* kan een belangrijke bijdrage leveren aan de grote uitdaging voor Nederland om de opwarming van de aarde te beperken. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft, in het eerste kwartaal van 2024, een vragenlijst over duurzaamheid uitgezet onder culturele organisaties in Nederland om te inventariseren in hoeverre zij bezig zijn met duurzaamheid en wat zij hierin verder nodig denken te hebben. Het ministerie van OCW heeft vervolgens **Significant APE** gevraagd de antwoorden op deze vragenlijst te analyseren en overkoepelende bevindingen te beschrijven.

1.2 Aanpak in het kort

De vragenlijst ging in op een breed aantal onderwerpen rondom duurzaamheid. De vragenlijst begon met het uitvragen van de kenmerken van de organisatie: het type organisatie, het aantal medewerkers en hoe de organisatie was gehuisvest. Daarna gingen de vragen over de al genomen maatregelen rondom duurzaamheid, de gebruikte instrumenten hiervoor en de, volgens hen, benodigde stappen voor verdere verduurzaming. In bijlage A is de vragenlijst opgenomen. Culturele organisaties konden deze invullen tot 10 augustus 2024. Er was zowel een Nederlandse als een Engelse versie van de vragenlijst beschikbaar voor de respondenten. De antwoorden op de verschillende vragenlijsten zijn door **Significant APE** samengebracht, geanalyseerd en uitgesplitst op basis van verschillende variabelen. Dit rapport is het resultaat van dat onderzoek.

De vragenlijst is op vier manieren verspreid onder aanvragers van culturele subsidies:

- a. De vragenlijst maakte deel uit van de aanvraagprocedure voor de BIS (2025-2028). Alle aanvragers van de subsidie werden gevraagd deze in te vullen;
- b. De zes Rijkscultuurfondsen hebben de vragenlijst uitgestuurd naar de culturele organisaties die bij hen een aanvraag hebben ingediend;
- c. Gemeenten hebben de vragenlijst lokaal verspreid onder de door hen gesubsidieerde culturele organisaties;
- d. Het ministerie van OCW heeft de vragenlijst uitgezet onder musea die vanuit de Erfgoedwet onder de verantwoordelijkheid van OCW vallen.

In totaal hebben **694** culturele organisaties de vragenlijst ingevuld. Deze respons is substantieel hoger dan vergelijkbare voorgaande onderzoeken, bijvoorbeeld van de Boekmanstichting (216 respondenten).¹ We hebben door de grote respons een breed beeld op kunnen halen van duurzaamheidsactiviteiten, -plannen en -behoeften van de respondenten.

We kunnen echter niet stellen dat we met deze 694 respondenten een volledig en representatief beeld van de culturele sector hebben opgehaald. Ten eerste omdat de vragenlijst enkel uitgezet is onder aanvragers van (verschillende) culturele subsidies. Culturele organisaties die niet onder deze categorie vallen hebben geen kans gehad deze in te vullen. Daarnaast, hoewel de vragenlijst een verplicht onderdeel was van de aanvraagprocedure van de BIS, was dit niet het geval bij de drie andere manieren waarop deze is uitgezet. Daarvoor geldt dan ook dat we verwachten dat bepaalde culturele organisaties, bijvoorbeeld

¹ Duurzaamheid in de culturele sector - Editie 2022/2023 - Boekmanstichting.

<https://www.boekman.nl/verdieping/publicaties/duurzaamheid-in-de-culturele-sector-editie-2022/> en <https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2022/10/Duurzaamheid-in-de-culturele-sector-2022-Kwantitatief-deel>.

organisaties die minder aandacht of waarde hechten aan duurzaamheid of hier minder tijd of ruimte voor ervaren, minder geneigd zijn geweest de vragenlijst in te vullen. De conclusies vanuit dit onderzoek gelden in ieder geval voor de respondenten. We kunnen op basis hiervan echter niet met zekerheid zeggen dat deze ook gelden voor de gehele culturele sector, wel kunnen we een beeld schetsen van de stand van zaken rondom verduurzaming in de sector.

Alle respondenten hebben de verplichte meerkeuzevragen volledig ingevuld. Enkel de twee optionele meerkeuzevragen en de open vragen zijn door een aantal respondenten opengelaten.² Verder hebben een aantal organisaties de vragenlijst meerdere keren ingevuld doordat zij via meerdere routes benaderd zijn. Indien de respondent wist dat de vragenlijst ook al eerder door een collega was ingevuld, konden zij dit aangeven aan het begin van de vragenlijst. Zij werden doorgestuurd naar de open vragen en sloegen de meerkeuzevragen over. Bij de organisaties waarbij dit niet bekend was en de gehele vragenlijst dus meerdere keren is ingevuld, is voor de meerkeuzevragen enkel de eerste reactie van deze organisatie meegenomen. In totaal hebben 632 organisaties de vragenlijst één keer ingevuld, 54 organisaties twee keer, zeven organisaties drie keer en één organisatie vier keer. Het totaal komt hiermee op 694 culturele organisaties.

Ten slotte is het belangrijk te benadrukken dat de respondenten in de vragenlijst hun eigen beeld van duurzaamheid in de organisatie hebben gedeeld. De vragenlijst is hiermee een zelfevaluatie waardoor we vanuit de antwoorden geen objectieve uitspraken kunnen doen over de mate van voortgang op het gebied van duurzaamheid. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk op basis van de antwoorden de daadwerkelijke vermindering in CO₂-uitstoot van de respondenten te meten. Wel biedt deze rapportage een overzicht van hoe deze respondenten bezig zijn met duurzaamheid en de uitdagingen die zij daarbij ervaren.

1.3 Leeswijzer

We beginnen in hoofdstuk 2 met een beschrijving van de culturele organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld. We kijken hierbij naar het type culturele organisatie, hun huisvesting en de grootte van de organisatie³. Ook onderzoeken we in dit hoofdstuk in hoeverre deze kenmerken met elkaar samenhangen.

In de hoofdstukken daarna bespreken we de antwoorden op de vragenlijst per thema. Elk hoofdstuk begint met een algemeen beeld van alle antwoorden op de vragen die bij dit thema horen. Vervolgens splitsen we dit uit naar de verschillende hierboven genoemde kenmerken van de respondenten en kijken we naar de verschillen hiertussen. We tonen alleen grafieken als ze relevante verschillen tussen culturele organisaties weergeven; een volledig overzicht van de grafieken is te vinden in [Bijlage D](#). Hier kan de lezer alle relevante uitsplitsingen verder bekijken.

Hoofdstuk 3 richt zich op de vraag in welke mate de respondenten aandacht besteden aan duurzaamheid. Vervolgens bekijken we in hoofdstuk 4 op welke gebieden zij maatregelen nemen om duurzaamheid te bevorderen. In hoofdstuk 5 gaan we dieper in op de verschillende manieren waarop deze organisaties

² Dit zijn de vragen: *“Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?”*, *“Houdt uw organisatie zich bezig met klimaatadaptatie?”*, *“Heeft u nog vragen of opmerkingen m.b.t. duurzaamheid, of hoe u hier vanuit beleid in kunt worden ondersteund, dan kunt u die hier achterlaten in max. 2000 karakters”* & *“Heeft u nog vragen of opmerkingen m.b.t. deze vragenlijst, dan kunt u die hier achterlaten in max. 2000 karakters.”*

³ In dit onderzoek bepalen we de grootte van een organisatie aan de hand van het aantal medewerkers (in loondienst en inhuur, inclusief zzp'ers). We onderscheiden hier de volgende groepen: 1 medewerker, 2 - 10 medewerkers, 11 - 50 medewerkers en 50 of meer medewerkers.

duurzaamheid vormgeven (artistieke uitingen, specifieke instrumenten, het meten van hun CO₂-voetafdruk en aandacht voor klimaatadaptatie). Hoofdstuk 6 onderzoekt in hoeverre organisaties plannen hebben om (verder) te verduurzamen en in hoofdstuk 7 bespreken we welke behoeften zij hebben om verder te verduurzamen. In hoofdstuk 8 komen de antwoorden van de open vragen aan bod. Dit hoofdstuk biedt waardevolle aanvullingen en context op de thema's die in de eerdere hoofdstukken zijn behandeld.

Bij een aantal meerkeuzevragen was het mogelijk meerdere opties te kiezen. Het totaal van de antwoorden voor die vragen telt hierdoor op tot meer dan 694. In onze analyse en in deze rapportage gebruiken we bij het berekenen van de percentages voor deze vragen wel het aantal van 694 als 100% omdat elke respondent de antwoordoptie heeft kunnen kiezen. Dit zorgt er echter voor dat het totaal van alle percentages bij die grafieken niet optelt tot 100%. Als dit voorkomt lichten we dit bij de grafieken toe.

2 Kenmerken van de respondenten

In dit hoofdstuk presenteren we de *kenmerken* van de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld. We kijken in dit hoofdstuk naar het type culturele organisatie, het type huisvesting en de grootte van de organisatie. Ook lichten we toe in welke mate deze kenmerken samenhangen. Deze informatie is van belang bij het interpreteren van de resultaten in de volgende hoofdstukken.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst beschrijven we de verschillende typen culturele organisatie (2.1) waaronder de respondenten vallen. Daarna gaan we in op het type huisvesting van de organisaties (2.2). Ten slotte beschrijven we de grootte (in aantal medewerkers) van deze culturele organisaties.

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

- a. Een diverse groep aan culturele organisaties heeft de vragenlijst ingevuld, niet alle categorieën komen even vaak voor.
- b. 59% van de respondenten deelt een gehuurd gebouw, een minderheid heeft het gebouw in eigendom (7%).
- c. De meeste respondenten vertegenwoordigen organisaties van 2 tot 10 medewerkers (41%).
- d. De huisvesting hangt samen met de grootte van en het type organisatie. Daarnaast is er een relatie te zien tussen de grootte en het type organisatie.

2.1 Kenmerken van de respondenten

2.1.1 *Een diverse groep aan culturele organisaties heeft de vragenlijst ingevuld, niet alle categorieën komen even vaak voor*

De vragenlijst waarop dit onderzoek is gebaseerd werd breed uitgezet binnen culturele organisaties die subsidie hebben aangevraagd. Tabel 1 geeft een overzicht van de typen organisaties vertegenwoordigd in de respondenten. We zien dat een grote verscheidenheid aan culturele organisaties de vragenlijst heeft ingevuld. De categorieën binnen deze vraag zijn gebaseerd op het eerdere onderzoek van de Boekmanstichting. Belangrijk te vermelden is dat respondenten drie opties konden invullen voor het type organisatie. Een deel van de respondenten heeft meerdere opties gekozen. Het totaal aantal antwoorden (924) ligt hierdoor hoger dan het totaal respondenten (694).

In het onderzoek is een zeer diverse groep aan culturele organisaties vertegenwoordigd. Omdat niet alle typen even vaak voorkomen kiezen we in de hoofdstukken hierna ervoor om bepaalde typen samen te voegen in een categorie. Op die manier is het mogelijk toch zinvolle uitspraken te doen. Indien dit van toepassing is, lichten we dit toe bij de desbetreffende paragraaf en grafiek.

De categorieën Toneel- of theatergezelschap / toneel- of theaterproductie en Presentatie-instelling / tentoonstellingsruimte / kunstpodium komen het vaakst voor. Dit was ook het geval in het onderzoek van de Boekmanstichting. Wel heeft de vragenlijst verhoudingsgewijs meer respondenten opgeleverd vanuit de categorie Orkest / muziekgezelschap / muziekproductie en Ontwikkelinstelling dan het onderzoek van de Boekmanstichting.⁴ Relatief gezien zijn de categorieën Bibliotheken en Musea minder vaak vertegenwoordigd dan bij het onderzoek van de Boekmanstichting. De absolute aantallen zijn alsnog hoger voor de vragenlijst van dit onderzoek.

⁴ Het gaat om organisaties voor ontwikkeling van talenten, of ontwikkeling van een discipline of genre. Dit kunnen verschillende typen organisaties zijn, zoals productiehuizen of netwerken voor talentontwikkeling.

Door de manier van uitvragen is het mogelijk dat één respondent in meerdere categorieën valt. Hier zien we interessante verbanden tussen typen culturele organisaties. We zien bijvoorbeeld dat er overlap is tussen de categorieën theater / schouwburg / concertgebouw en toneelfestivals / muziekfestivals. Van de 51 respondenten die aangeven onder de categorie theater, schouwburg of concertgebouw te vallen zijn er 2 die ook toneelfestival hebben aangevinkt en 7 die ook muziekfestival hebben aangevinkt.

We kunnen in deze paragraaf geen volledig beeld geven van alle overlap tussen typen culturele organisaties. Over het algemeen kunnen we wel stellen dat festivals veel overlap hebben met organisaties met een gebouw, zoals theaters en concertgebouwen, terwijl reizende gezelschappen, zoals toneel- of dansgezelschappen dit minder hebben.

AANTAL RESPONDENTEN PER TYPE CULTURELE ORGANISATIE			
Toneel- of theatergezelschap / toneel- of theaterproductie	163	Literair-educatieve organisatie	7
Presentatie-instelling / tentoonstellingsruimte / kunstpodium	105	(Film)producent	6
Orkest / muziekgezelschap / muziekproductie	100	Culturele vereniging / amateurvereniging	6
Ontwikkelinstelling	74	Bioscoop / filmtheater	6
Muziekfestival	63	Atelier	6
Dansgezelschap	53	Monumentenorganisatie	4
Museum	52	Uitgeverij	3
Theater / schouwburg / concertgebouw	51	Ontwerpbureau	3
Toneel- of theaterfestival	43	Galerie	2
Ondersteunende instelling	38	Archief	2
Culturele broedplaats	37	Mobiel erfgoed	2
Kunsthuis	28	Impresariaat / vertegenwoordiger	1
Centrum voor de Kunsten / muziekschool	17	Architectenbureau	0
Bibliotheek	15	Game-ontwikkelaar	0
Filmfestival	11	Archeologisch bedrijf	0
Literair festival	10	Landschapsorganisatie	0
Poppodium	9	Ontwerpfestival	0
Zelfstandig kunstenaar	7		

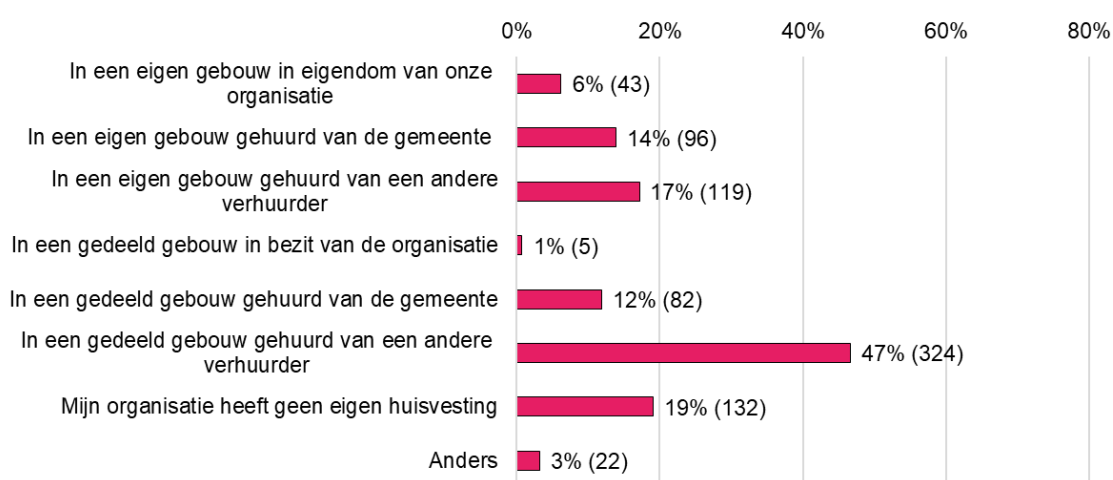
Tabel 1. Aantal respondenten per type culturele organisatie (respondenten konden tot 3 opties kiezen).
Namens wat voor type organisatie vult u deze vragenlijst in? Maximaal 3 antwoorden mogelijk. N = 924

2.1.2 59% deelt een gehuurd gebouw, een minderheid heeft het gebouw in eigendom (7%)

We zien in Figuur 1 hoe de organisaties van de respondenten *gehuurd* zijn. Respondenten konden aangeven of ze een gebouw in eigendom hebben, een gebouw huren of geen huisvesting hebben. Respondenten met meerdere gebouwen konden meerdere antwoorden kiezen. Hierdoor is het totaal aantal antwoorden voor deze vraag hoger (823) dan het totaal aantal respondenten (694). Bij de berekening van de percentages is wel gekozen voor een vergelijking met het totaal aantal respondenten (694). De percentages tellen dus op tot meer dan 100%.

Voor gebouwen in eigendom is in de antwoordmogelijkheden onderscheid gemaakt tussen een eigen gebouw of een gedeeld gebouw. Daarnaast is in het geval van huur gedifferentieerd tussen of zij huren van de gemeente of van een andere verhuurder. 7% van de respondenten heeft een gebouw in eigendom en 19% heeft geen huisvesting. Het overgrote gedeelte van de respondenten huurt een gedeeld gebouw van een andere verhuurder dan de gemeente (47%). 12% van de respondenten geeft aan ook een gebouw te delen, maar wel te huren van de gemeente.

Vergeleken met het onderzoek van de Boekmanstichting zien we dat er in relatieve zin minder respondenten zijn waarbij de organisatie een eigen gebouw in bezit heeft. Aan de andere kant zijn er in absolute en relatieve zin meer respondenten zonder huisvesting. In de volgende hoofdstukken onderzoeken we in hoeverre deze verschillen zich doorvertalen in verschillende kansen en mogelijkheden voor verduurzaming.

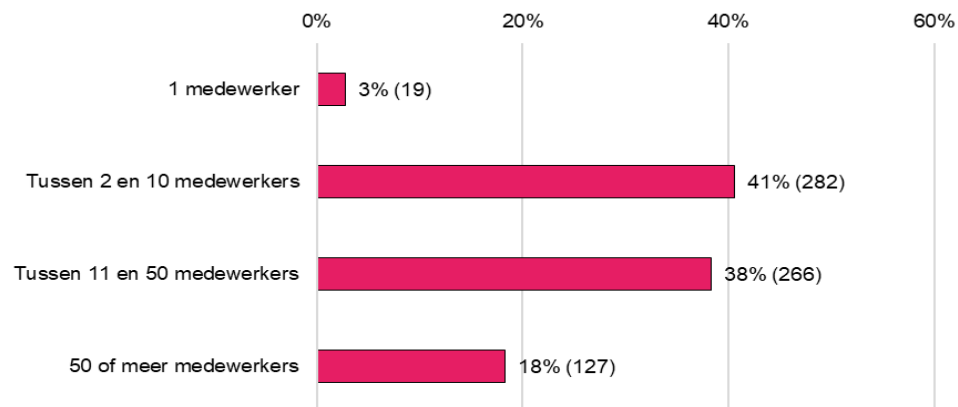

Figuur 1. De manier van **huisvesting** van culturele organisaties volgens de organisaties zelf (in %). *Hoe is uw organisatie gehuisvest? Meerdere antwoorden mogelijk, indien en respondent in meerdere gebouwen gehuisvest is*

2.1.3 De meeste respondenten komen uit organisaties van 2 tot 10 medewerkers (41%)

Tot slot is gevraagd naar de grootte van de organisatie in het aantal medewerkers. De verwachting die hierbij leeft is dat grotere organisaties meer middelen hebben om te verduurzamen ten opzichte van kleinere organisaties. We onderscheiden de respondenten in de volgende categorieën: 1 medewerker, 2 - 10 medewerkers, 11 - 50 medewerkers en 50 of meer medewerkers. Met het aantal medewerkers bedoelen we het aantal medewerkers in loondienst of inhuur inclusief zzp'ers. Hierdoor kan niet gedifferentieerd worden tussen respondenten op basis van of zij veel vaste medewerkers of juist veel flexibele medewerkers hebben.

We zien in Figuur 2 dat de meeste respondenten aangeven een **middelgrote** organisatie te zijn. 41% van de respondenten heeft tussen de 2 en 10 medewerkers. Verder geeft 38% van de organisaties aan tussen de 11 en 50 medewerkers te hebben, 18% van de organisaties telt meer dan 50 medewerkers en 3% van de respondenten werkt alleen. Vergeleken met het onderzoek van de Boekmanstichting zien we in relatieve zin minder respondenten die alleen werken en meer respondenten in de categorieën, 2 - 10 en 11 - 50 medewerkers.

Figuur 2. De grootte van culturele organisaties in het **aantal medewerkers** (in %). *Hoeveel personen werken er bij uw organisatie (zowel in loondienst als inhuur, waaronder zzp'ers)?*

2.2 Hoe hangen deze kenmerken samen?

2.2.1 De huisvesting hangt samen met de grootte van en het type organisatie. Daarnaast is er een relatie te zien tussen de grootte en het type organisatie

In deze paragraaf onderzoeken we in welke mate de kenmerken uit 2.1 met elkaar *samenhangen*. Conclusies uit deze paragraaf helpen ons bij het interpreteren van de onderzoeksresultaten in komende hoofdstukken. De grafieken bij deze paragraaf zijn te vinden in [Bijlage C](#).

We zien dat hoe *groter* de organisatie, hoe vaker de respondent aangeeft huisvesting te hebben (huur of eigendom). 97% van de respondenten met meer dan 50 medewerkers heeft namelijk een vorm van huisvesting ten opzichte van 50%, 72% en 85% voor de respondenten met minder medewerkers (respectievelijk 1, 2-10 en 11 - 50 medewerker(s)). Ook hebben grotere organisaties vaker een gebouw in eigendom.

Daarnaast zien we een *relatie* tussen de grootte van de organisatie en het type organisatie in de antwoorden. Bibliotheken, literair-educatieve organisaties, muziekscholen en culturele verenigingen zijn relatief vaak organisaties met 50 of meer medewerkers. Culturele organisaties die gebonden zijn aan een gebouw, zoals musea en poppodia, geven ook relatief vaak aan met meer medewerkers te zijn. Festivals⁵ daarentegen werken relatief vaak met minder dan 50 medewerkers. Dit geldt ook voor producerende organisaties, zoals dans- en toneelgezelschappen.

Ten slotte, zien we dat er *substantiële* verschillen zijn wanneer we de samenhang bekijken tussen het type culturele organisatie en het type huisvesting bij de respondenten. Primair producerende organisaties⁶ hebben opvallend vaak geen huisvesting (58%). Festivals beschikken ook relatief minder vaak over huisvesting in vergelijking met andere typen culturele organisaties. Gebouwgebonden organisaties, zoals musea en theaters⁷ zijn, daarentegen, logischerwijs vaak huurders of eigenaren van een pand.

⁵ Filmfestivals, toneel- of theaterfestivals, literair festivals, muziekfestivals & kunstfestivals.

⁶ Hieronder vallen dansgezelschappen, (film)producenten, toneel- of theatergezelschappen / toneel- of theaterproducties, orkesten / muziekgezelschappen, uitgeverijen en zelfstandig kunstenaars.

⁷ Hieronder vallen galerieën, presentatie-instellingen / tentoonstellingsruimtes / kunstpodia, musea, bioscopen / filmtheaters, poppodia, theaters / schouwburgen / concertgebouwen en ontwikkelinstellingen.

3 Aandacht voor duurzaamheid

In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoeverre de respondenten aangeven *aandacht* te besteden aan duurzaamheid. De basis voor dit hoofdstuk zijn de antwoorden op de enquêtevraag: “*Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat?*” Daarbij maken we het onderscheid of de aandacht voor duurzaamheid binnen deze organisaties structureel of incidenteel is.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst schetsen we een algemeen beeld van de aandacht voor duurzaamheid bij de respondenten (3.1). Daarna gaan we in op de verschillen die we waarnemen tussen respondenten met betrekking tot dit thema (3.2). Voor de lezer die minder bekend is met visuele weergave van data wijzen we graag op het toelichtingskader voor het interpreteren van een gestapelde staafgrafiek in 3.2.

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

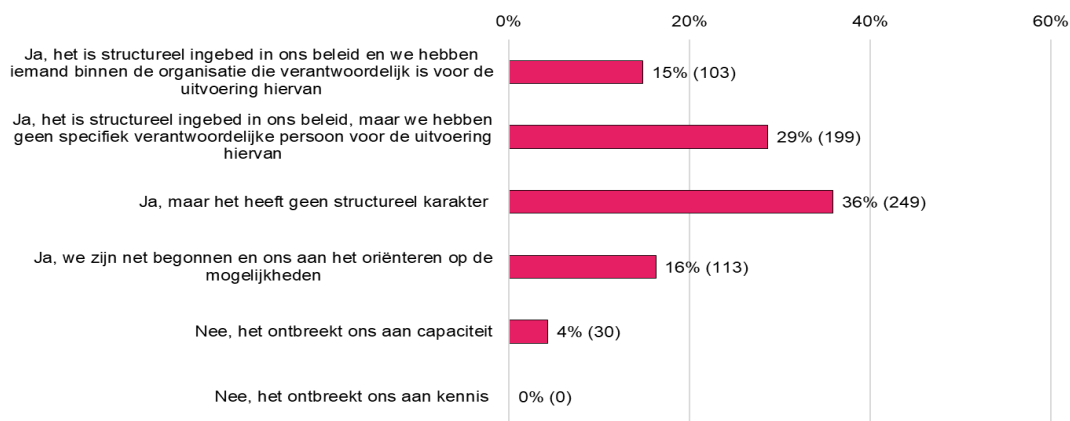
- a. 96% van de respondenten geeft aan aandacht te hebben voor duurzaamheid. De helft hiervan geeft aan dat dit niet structureel is.
- b. Organisaties met 50 of meer medewerkers hebben het vaakst (55%) structurele aandacht voor duurzaamheid. Kleinere organisaties hebben dit minder vaak (37%).
- c. 68% van de respondenten met een gebouw in eigendom heeft structurele aandacht voor duurzaamheid. Bij organisaties die huren of geen huisvesting hebben ligt dit percentage lager (45% en 31%).
- d. Festivals hebben het vaakst structureel aandacht voor duurzaamheid (54%).

3.1 Alle respondenten

3.1.1 96% van de respondenten geeft aan aandacht te hebben voor duurzaamheid. De helft hiervan geeft aan dat dit niet structureel is

Figuur 3 laat zien dat bijna alle respondenten (96%) aangeven op een bepaalde manier *aandacht* te hebben voor duurzaamheid. De rest van de respondenten (4%) heeft de optie “*Nee, het ontbreekt ons aan capaciteit*” gekozen. Dit sluit aan bij het onderzoek van de Boekmanstichting. De meerderheid van de respondenten in dat onderzoek geeft aan licht actief of in bepaalde mate bezig te zijn met verduurzaming (gemiddeld gegeven cijfer is een 6,2 op een schaal van 10).

Van de respondenten binnen dit onderzoek stelt 15% dat er binnen de organisatie structureel aandacht is voor duurzaamheid en dat hiervoor ook iemand verantwoordelijk gemaakt is binnen de organisatie. Verder heeft 29% wel structurele aandacht voor duurzaamheid, maar is er geen specifiek persoon verantwoordelijk. Gezamenlijk maakt dit dat 44% van de respondenten structurele aandacht geeft aan duurzaamheid. Bij 52% van de organisaties heeft de aandacht voor duurzaamheid geen structureel karakter of is de organisatie pas in de oriëntatiefase.

Figuur 3. **Aandacht** voor duurzaamheid binnen culturele organisaties (in %). *Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat?*⁸

3.2 Verschillen tussen respondenten

In deze paragraaf onderzoeken we verschillen tussen verschillende typen organisaties door middel van gestapelde staafgrafieken. Voor een toelichting hoe deze grafieken te lezen, zie het kader “*Hoe lees je een gestapelde staafgrafiek?*”.

Hoe lees je een gestapelde staafgrafiek?

Een gestapelde grafiek laat meerdere typen informatie zien in één staaf per categorie. Elke staaf is in verschillende kleuren verdeeld, waarbij elk gekleurd deel een aparte groep of onderdeel laat zien.

Een grafiek is als volgt te lezen:

1. **Kijk naar de legenda's aan de linkerkant en rechterkant van de grafiek**
 - De legenda aan de linkerkant van de grafiek geeft aan welke groep bekeken wordt.
 - De legenda aan de rechterkant van de grafiek geeft aan welke mogelijke antwoorden gegeven konden worden.
2. **Totaal van 100%**
 - Het totaal telt altijd op tot 100%. Dit komt doordat we per groep de verdeling maken in mogelijke antwoorden.
3. **Vergelijk de kleuren en de staven**
 - Kijk naar de gekleurde delen binnen een staaf om te zien welk onderdeel het grootst is. Vergelijk ook de verschillende staven om te zien welke categorieën groter of kleiner zijn.

Voorbeeld: In **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** zien we bovenaan de totale groep culturele organisaties. De staven hieronder zijn verder opgedeeld naar het aantal medewerkers per organisatie: 1 medewerker, 2-10 medewerkers, 11-50 medewerkers, en 50 of meer medewerkers.

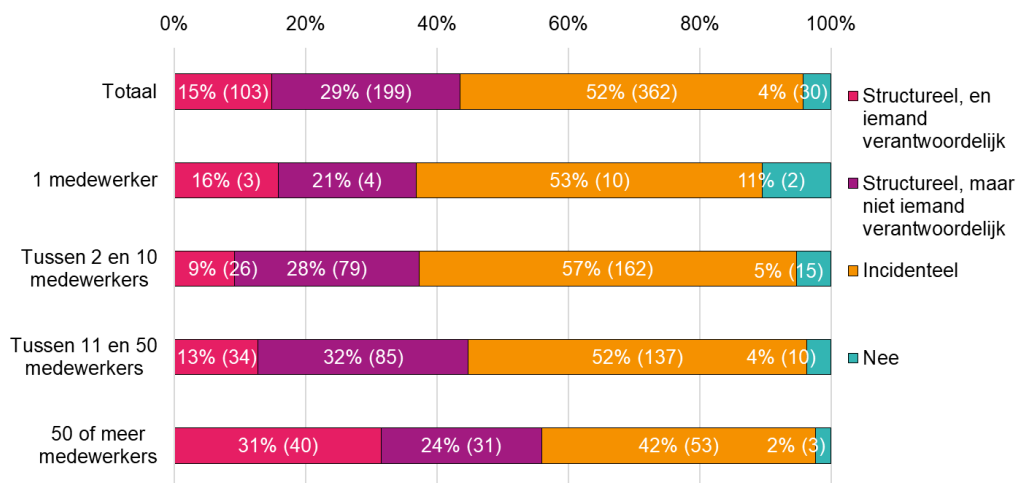
Elke staaf geeft aan hoeveel aandacht deze organisaties hebben voor duurzaamheid, met de keuzes: structurele aandacht, incidentele aandacht, of geen aandacht. Samen tellen deze keuzes op tot 100%. De grafiek laat zien dat hoe groter het aantal medewerkers, hoe vaker de instelling structurele aandacht heeft voor duurzaamheid. Dit betekent dat structurele aandacht voor duurzaamheid vaak samenhangt met het aantal medewerkers in de instelling.

⁸ Het gaat hierbij om aandacht voor duurzaamheid binnen de bedrijfsvoering en niet over duurzaamheid binnen programmering.

3.2.1 Organisaties met 50 of meer medewerkers hebben het vaakst (55%) structurele aandacht voor duurzaamheid. Kleinere organisaties hebben dit minder vaak (37%)

Uit de antwoorden op de enquête komt een duidelijke relatie naar voren tussen de grootte van de organisatie in het aantal medewerkers⁹ en de aandacht voor duurzaamheid. Uit Figuur 4 blijkt dat er vaker aandacht is voor duurzaamheid bij organisaties met meer medewerkers¹⁰, al zijn de verschillen klein. 98% van de organisaties met 50 of meer medewerkers heeft namelijk aandacht voor duurzaamheid. Dit percentage ligt lager bij organisaties met minder medewerkers, al heeft nog steeds het overgrote deel op een manier aandacht voor duurzaamheid. Het verschil met organisaties tussen 11 en 50 medewerkers en tussen 2 en 10 medewerkers is daarbij miniem. Van de respondenten die alleen werken geeft 89% aan aandacht te hebben voor duurzaamheid.

Daarnaast blijkt dat de aandacht voor duurzaamheid vaker structureel is bij respondenten met meer medewerkers: 55% van de culturele organisaties met 50 of meer medewerkers, zowel in loondienst als inhuur inclusief zzp'ers, heeft structurele aandacht ten opzichte van bijvoorbeeld 37% van de organisaties met tussen de 2 en 10 medewerkers. Een mogelijke verklaring hiervoor, die ook naar voren komt vanuit de open toelichtingen van respondenten, is dat organisaties met meer medewerkers makkelijker tijd vrijmaken om aandacht te geven aan duurzaamheid.

Figuur 4. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in hun **aandacht** voor duurzaamheid (in %). *Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat?*

3.2.2 68% van de respondenten met een gebouw in eigendom heeft structurele aandacht voor duurzaamheid. Bij organisaties die huren of geen huisvesting hebben ligt dit percentage lager (45% en 31%)

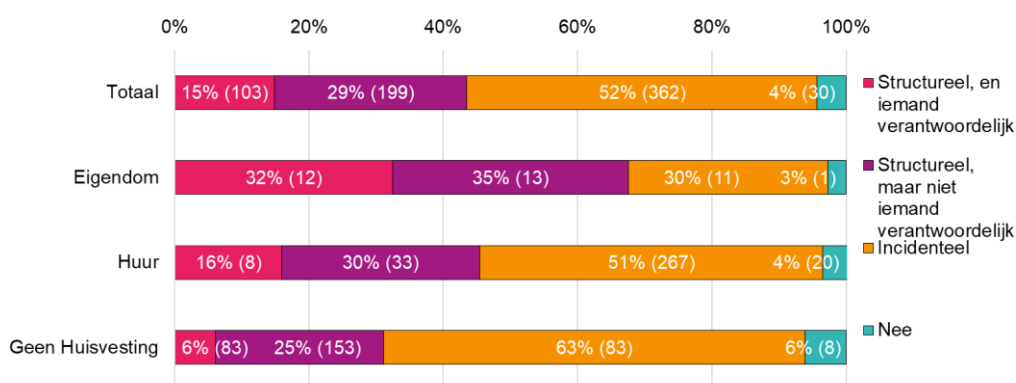
In Figuur 5 onderscheiden we de verschillen in aandacht voor duurzaamheid tussen respondenten die een **gebouw** in eigendom hebben, zij die huren en de organisaties zonder huisvesting. Voor alle groepen geldt dat de aandacht voor duurzaamheid hoog is. De verschillen zijn hierbij niet groot (97% voor organisaties

⁹ We onderscheiden hier de volgende groepen: 1 medewerker, 2 - 10 medewerkers, 11 - 50 medewerkers en 50 of meer medewerkers.

¹⁰ Zowel in loondienst als inhuur, waaronder zzp'ers.

met een gebouw in eigendom, 96% voor hurende organisaties en 94% voor organisaties zonder huisvesting).

Wel blijkt er een duidelijke relatie te zijn tussen het type huisvesting en in hoeverre de respondenten **structurele** aandacht hebben voor duurzaamheid. 68% van de respondenten met een gebouw in eigendom geeft aan structurele aandacht voor duurzaamheid te hebben. Bij organisaties die huren is dit 45% en bij organisaties zonder huisvesting 31%. Het lijkt dus zo te zijn dat respondenten die eigenaar zijn van hun gebouw vaker structurele aandacht geven aan duurzaamheid dan degene die huren of geen huisvesting hebben. We zagen in paragraaf 2.2 ook een samenhang tussen het aantal medewerkers (in loondienst en inhuur) en de grootte van organisaties. Grotere organisaties hebben vaker huisvesting, waarin ze aandacht aan (kunnen) geven om te verduurzamen.

Figuur 5. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, gehuurd of zonder een gebouw in hun **aandacht** voor duurzaamheid (in %). *Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat?*

3.2.3 Festivals hebben het vaakst structureel aandacht voor duurzaamheid (54%)

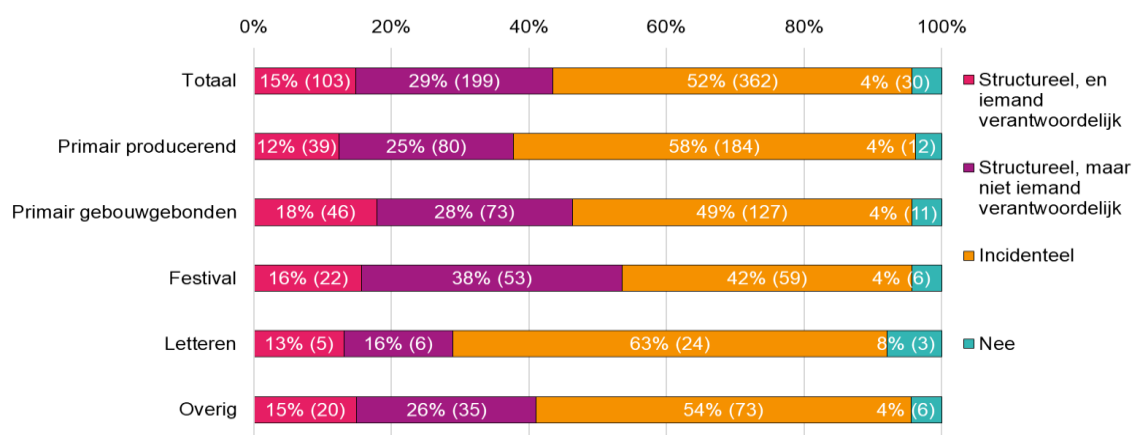
We zien in de antwoorden verschillen tussen **typen** culturele organisaties¹¹ en hun aandacht voor duurzaamheid. Festivals schenken het vaakst structurele aandacht aan duurzaamheid (54%). Hierbij moet de opmerking geplaatst worden dat festivals vaak aan allerlei eisen en richtlijnen rondom duurzaamheid moeten voldoen. Zo zijn er vergunningsvoorwaarden, regels rondom afvalbeheer en energiebesparing en verschillende richtlijnen, zoals Green Key. Ook de gebouwgebonden respondenten¹², zoals musea en theaters, hebben bovengemiddeld vaak structurele aandacht voor duurzaamheid (46%).

Dit sluit aan bij de conclusie in paragraaf 3.2.2 dat organisaties met huisvesting verhoudingsgewijs vaker structureel aandacht hebben voor duurzaamheid dan organisaties die huren of geen huisvesting hebben. De producerende organisaties¹³, zoals dansgezelschappen, toneelgezelschappen en muziekgezelschappen, hebben minder vaak structurele aandacht voor duurzaamheid (37%).

¹¹ We hebben de gedetailleerde typen culturele organisaties samengevoegd naar verschillende hoofdtypen om uitsplitsingen te kunnen maken. Zie de vragenlijst in Bijlage A voor de precieze indeling.

¹² Hieronder vallen galerieën, presentatie-instellingen / tentoonstellingsruimtes / kunstpodia, musea, bioscopen / filmtheaters, poppodia, theaters / schouwburgen / concertgebouwen en ontwikkelinstellingen.

¹³ Hieronder vallen dansgezelschappen, (film)producenten, toneel- of theatergezelschappen / toneel- of theaterproducties, orkesten / muziekgezelschappen, uitgeverijen en zelfstandig kunstenaars.

Figuur 6. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in hun **aandacht** voor duurzaamheid (in %). *Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat?*

4 Maatregelen om duurzaamheid te bevorderen

In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoeverre de respondenten *maatregelen* nemen om een duurzamere organisatie te realiseren. De basis voor dit hoofdstuk zijn de antwoorden op de enquêtevraag: “*Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande categorieën?*” We kijken naar maatregelen op zes verschillende gebieden: energie, watergebruik, afvalverwerking, reisbewegingen, materiaalgebruik en catering. De respondenten die maatregelen nemen onderscheiden we verder in organisaties die de voortgang en impact hiervan ook registreren en organisaties die wel maatregelen nemen, maar dit verder niet registreren.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst schetsen we een algemeen beeld van de maatregelen die respondenten nemen voor duurzaamheid binnen de culturele sector (4.1). Daarna gaan we in op de verschillen die we waarnemen tussen respondenten met betrekking tot dit thema (4.2). Voor de lezer die minder bekend is met visuele weergave van data wijzen we graag op het toelichtingskader voor het interpreteren van een gestapelde staafgrafiek in paragraaf 3.2.

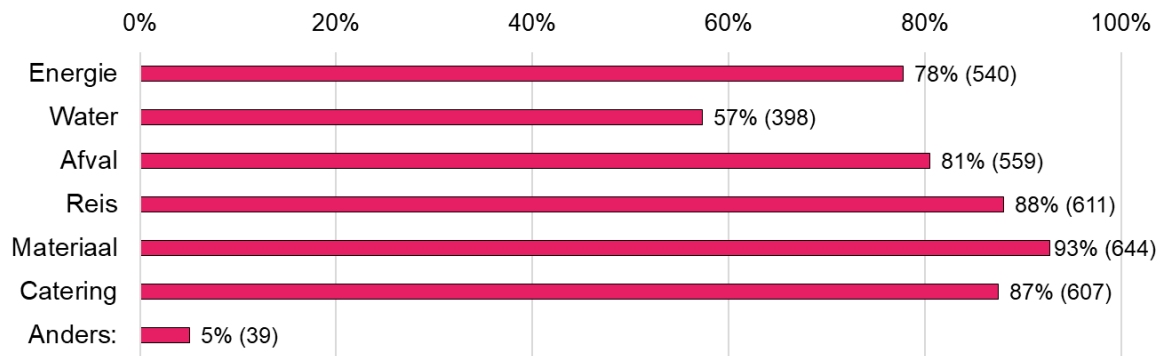
De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

- a. Op de verschillende terreinen (energie, water, afval, reis, materiaal, catering) nemen de meeste respondenten maatregelen om te verduurzamen, maximaal een kwart houdt hier data van bij.
- b. Respondenten die structurele aandacht besteden aan duurzaamheid nemen meer maatregelen en houden het vaakst data bij. Dit geldt voor alle terreinen.
- c. Respondenten van culturele organisaties met 50 of meer medewerkers nemen op alle terreinen het vaakst maatregelen en houden hier ook het vaakst data van bij.
- d. Culturele organisaties met een gebouw in eigendom nemen vaker maatregelen en houden hier ook vaker data van bij.
- e. Op alle terreinen nemen de gebouwgebonden organisaties en letteren het vaakst duurzaamheidsmaatregelen. Enkel voor reisbewegingen geldt dit niet.

4.1 Alle respondenten

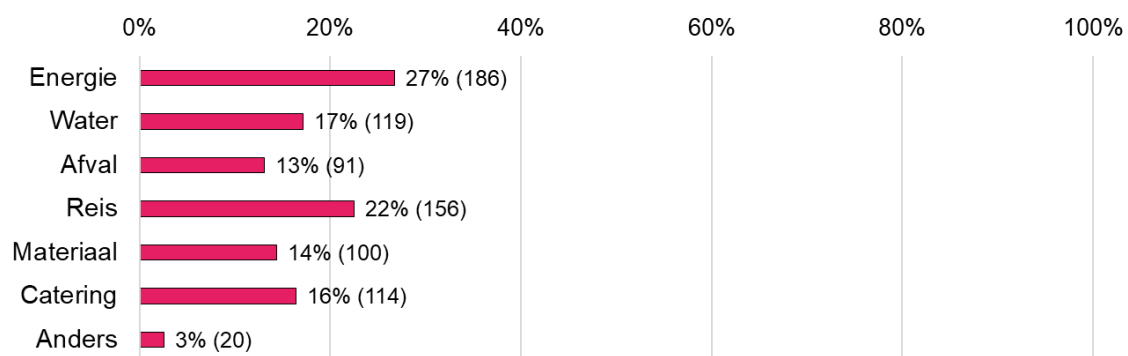
4.1.1 *Op de verschillende terreinen nemen de meeste respondenten maatregelen om te verduurzamen, maximaal een kwart houdt hier data van bij.*

Figuur 7 laat zien dat de meeste respondenten *maatregelen* nemen om te verduurzamen op verschillende terreinen. 93% van de respondenten geeft bijvoorbeeld aan maatregelen te nemen op het gebied van materiaalgebruik. Ook op de terreinen afvalverwerking, reisbeweging, catering en energie neemt een grote meerderheid van de respondenten (allen boven de 75%) maatregelen. Op het gebied van watergebruik nemen respondenten minder vaak maatregelen dan op de andere terreinen (57%). Voorbeelden van maatregelen om te verduurzamen op deze terreinen, die worden genoemd in de open reacties, zijn het overschakelen naar plantaardig eten, het clusteren en verminderen van reisbewegingen, het overstappen naar duurzamere energiebronnen (groene stroom) en het opzetten van recycling processen. Vier respondenten hebben digitalisering genoemd in de categorie *Anders, namelijk* als een gebied waarop ook maatregelen worden genomen.

Figuur 7. Gebieden waarop culturele organisaties **maatregelen** nemen om te verduurzamen (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande categorieën?*

Hoewel veel respondenten aangeven maatregelen te nemen op vlak van duurzaamheid, is de registratie van de voortgang en impact van deze maatregelen beperkt. Figuur 8 laat zien dat voor geen enkel terrein meer dan 27% van de respondenten data registreert. Bij de terreinen energie en reisbewegingen worden het vaakst data registreert (respectievelijk 27% en 22%). Ook in het onderzoek van de Boekmanstichting komt naar voren dat veel culturele organisaties wel aandacht hebben voor duurzaamheidsmaatregelen, maar hier weinig over registreren qua voortgang of impact.

Figuur 8. Gebieden waarop culturele organisaties ook **data** bijhouden (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande categorieën? Ja, en we houden hier ook data van bij*

4.2 Verschillen tussen respondenten

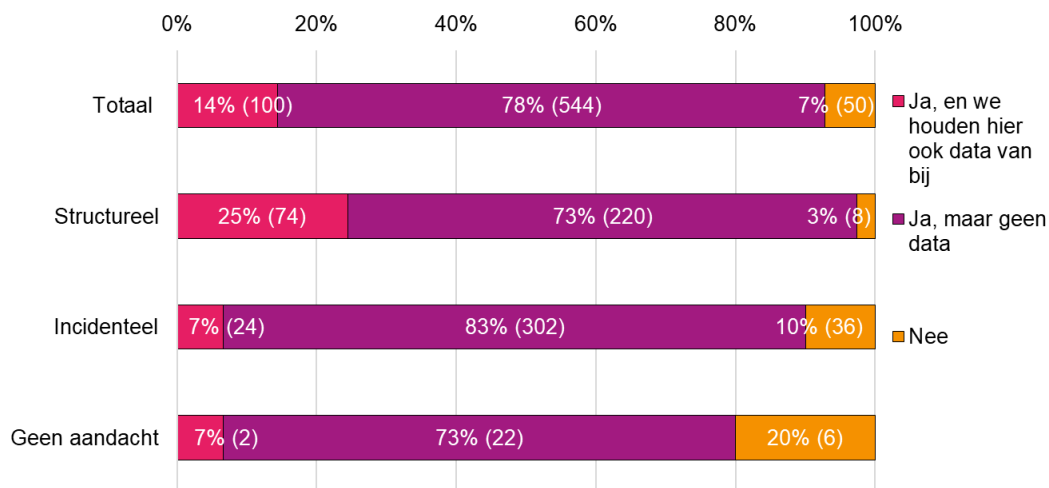
In deze paragraaf beschrijven we verschillen in de maatregelen die respondenten nemen (en of ze hier data van bijhouden) tussen respondenten op basis van de verschillende kenmerken (aantal medewerkers, type huisvesting, type culturele organisatie). We laten hierbij niet alle mogelijke grafieken zien, maar kiezen per kenmerk één van de terreinen waarop maatregelen genomen kunnen worden. Om de conclusie duidelijk weer te geven tonen we hier de grafiek van het terrein waarbij de verschillen het grootst zijn. In de tekst beschrijven we vervolgens ook de bevindingen op andere (relevante) terreinen. De bijbehorende grafieken zijn te vinden in bijlage D.

4.2.1 Respondenten die structurele aandacht besteden aan duurzaamheid nemen meer maatregelen en houden het vaakst data bij. Dit geldt voor alle terreinen

We zien in Figuur 9 dat respondenten die structureel duurzaamheidsmaatregelen op het vlak van materiaalgebruik nemen, daar ook vaker data van bijhouden. Van de respondenten die structurele aandacht hebben voor duurzaamheid op vlak van materiaalgebruik neemt 97% maatregelen. Bij

organisaties met incidentele aandacht neemt 90% maatregelen en bij organisaties zonder aandacht is dit 80%. Gelijkaardige verschillen zien we op het gebied van data bijhouden van deze maatregelen. 25% van de respondenten die aangeeft structurele aandacht te hebben houdt data bij van de maatregelen ten opzichte van 7% bij respondenten met incidentele of zonder aandacht.

Voor de andere terreinen zien we vergelijkbare trends als bij materiaalverbruik. Voor alle terreinen geldt dat organisaties die structureel aandacht hebben voor duurzaamheid, het vaakst maatregelen nemen en hier het vaakst data van bijhouden.

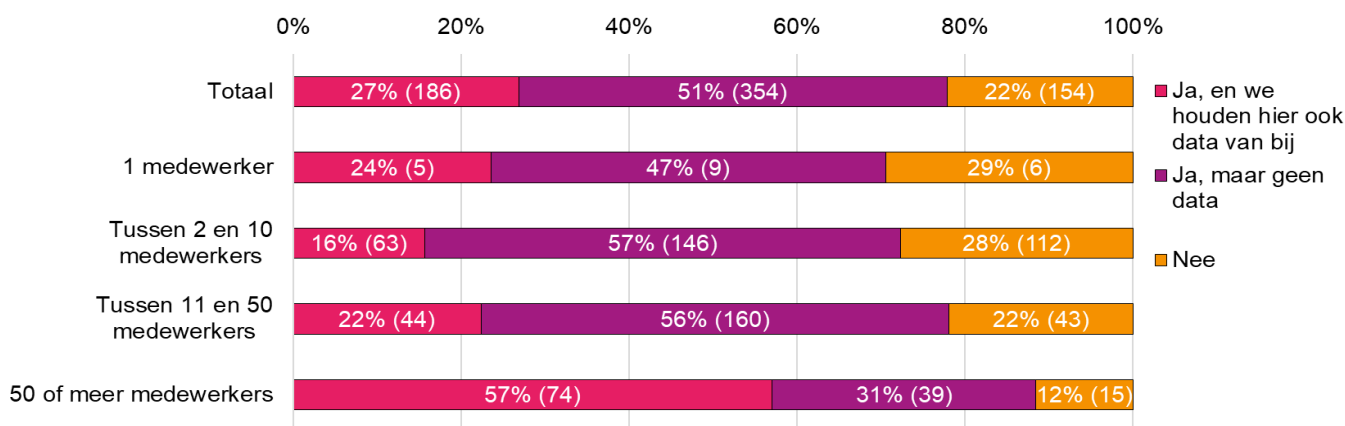

Figuur 9. Verschillen tussen het hebben structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **materiaalgebruik** (in %).
Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op materiaalgebruik?

4.2.2 Respondenten van culturele organisaties met 50 of meer medewerkers nemen op alle terreinen het vaakst maatregelen en houden hier ook het vaakst data van bij

We zien een vergelijkbaar beeld als we inzoomen op de grootte van de culturele organisaties. Figuur 10 laat zien dat op het terrein van energie, een groot verschil zit tussen de grootste organisaties (50 of meer medewerkers) en kleinere organisaties. 57% van de culturele organisaties met 50 of meer medewerkers neemt maatregelen op het gebied van energie en houdt hier ook data van bij. Bij kleinere organisaties ligt dit percentage tussen de 24 en 16%. Daarentegen liggen de percentages van de kleinere organisaties hoger in de antwoordcategorie 'wel maatregelen, maar geen data bijgehouden' (47-57%). Bij de grootste organisaties is dit 31%. We kunnen hieruit concluderen dat het verschil voornamelijk zit in het registreren van data en niet in het nemen van maatregelen.

Als we kijken naar de andere terreinen wordt het bovenstaande beeld bevestigd. De respondenten met 50 of meer medewerkers nemen vaker maatregelen op de verschillende terreinen en houden hier ook vaker data van bij.

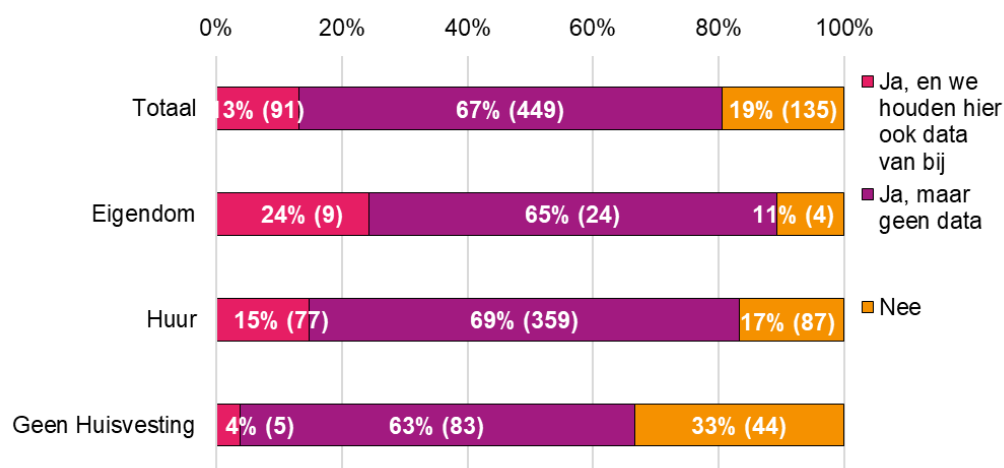
Figuur 10. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **energie** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op energie?*¹⁴

4.2.3 Culturele organisaties met een gebouw in eigendom nemen vaker maatregelen en houden hier ook vaker data van bij

Daarnaast zien we verschillen tussen respondenten met verschillende vormen van *huisvesting* op het gebied van maatregelen die ze nemen om te verduurzamen. In Figuur 11 geven we weer dat culturele organisaties die een gebouw in eigendom hebben substantieel vaker maatregelen nemen op het gebied van afvalverwerking, en hier ook meer data van bijhouden (65% neemt maatregelen zonder data bij te houden, 24% neemt maatregelen en houdt hier ook data van bij). Dit aandeel ligt lager onder organisaties zonder huisvesting (63% neemt maatregelen zonder data bij te houden, 4% neemt maatregelen en houdt hier ook data van bij).

Dezelfde patronen worden zichtbaar bij de andere terreinen. De mate waarin respondenten maatregelen nemen is structureel het hoogst onder culturele organisaties met een gebouw in eigendom en het laagst onder organisaties zonder huisvesting.

¹⁴ Denk hier aan gas- en elektraverbruik in het gebouw, of van bijvoorbeeld dataopslag en -verwerking (door de culturele organisatie zelf of een dienstenaanbieder).

Figuur 11. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **afval** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op afvalverwerking?*¹⁵

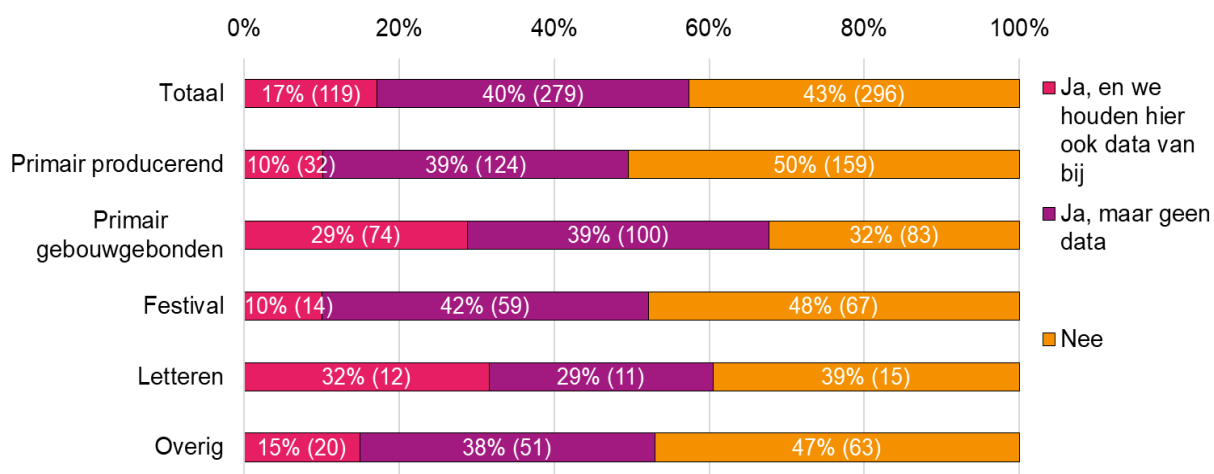
4.2.4 Op alle terreinen nemen de gebouwgebonden organisaties en letteren het vaakst duurzaamheidsmaatregelen. Alleen voor reisbewegingen geldt dit niet

Bij het onderzoeken van het type culturele organisatie en de mate waarin deze maatregelen nemen en hiervan data bijhouden zien we een *wisselender* beeld. Figuur 12 toont de mate waarin culturele organisaties¹⁶ duurzaamheidsmaatregelen nemen op het terrein van watergebruik en hiervan data bijhouden. Gebouwgebonden organisaties (29%) en letteren (32%) geven vaker aan dit te doen dan producerende instellingen en festivals (beide 10%). Dit geldt ook voor het nemen van maatregelen zonder dat er data bijgehouden wordt. Op andere terreinen, zoals energie en afvalgebruik, zien we ook dat gebouwgebonden organisaties het vaakst maatregelen nemen en hier data van bijhouden. Dit zou kunnen samenhangen met benodigde data voor subsidies voor verduurzaming, maar dit wordt verder niet genoemd door de respondenten.

Aan de andere kant geldt voor reisbewegingen dat juist producerende organisaties en festivals vaker maatregelen nemen en hier data van bijhouden. In de open reacties geven dit type culturele organisaties vaak aan dat ze hiernaar kijken. Dit sluit goed aan bij het type organisatie dat ze zijn. Zo kunnen dansgezelschappen, die zelf veel reizen, logischerwijs aandacht besteden aan het clusteren van hun reisbewegingen. Een muziekfestival daarentegen kan zich richten op het beperken van de reisbewegingen van de artiesten die ze boeken.

¹⁵ Denk hier aan de hoeveelheid afval per afvalstroom, hoeveel er wordt gescheiden, maar ook preventie van afval.

¹⁶ We hebben de gedetailleerde typen culturele organisaties samengevoegd naar verschillende hoofdtypes om uitsplitsingen te kunnen maken. Zie de vragenlijst in Bijlage A voor de precieze indeling.

Figuur 12. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **water** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op water?*

5 Op welke manier wordt duurzaamheid vormgegeven?

In dit hoofdstuk onderzoeken we op welke manier de respondenten *duurzaamheid vormgeven*. Hierin staan verschillende methoden om duurzaamheid vorm te geven centraal.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst schetsen we het beeld op het thema artistieke uitingen (paragraaf 5.1), vervolgens gaan we in op het gebruik van duurzaamheidsinstrumenten (paragraaf 5.2) en het (laten) doen van een CO₂-meting (paragraaf 5.3). Ten slotte bespreken we het aandacht hebben voor klimaatadaptatie (paragraaf 5.4). Voor de lezer die minder bekend is met visuele weergave van data wijzen we graag op het toelichtingskader voor het interpreteren van een gestapelde staafgrafiek in paragraaf 3.2.

We laten hier, net zoals in hoofdstuk 4, niet alle mogelijke grafieken zien. We kiezen ervoor om het aandeel medewerkers (artistieke uitingen en CO₂-meting) en type huisvesting (klimaatadaptatie) weer te geven omdat deze uitsplitsing het meest relevant is. Voor alle grafieken verwijzen we graag naar Bijlage D.

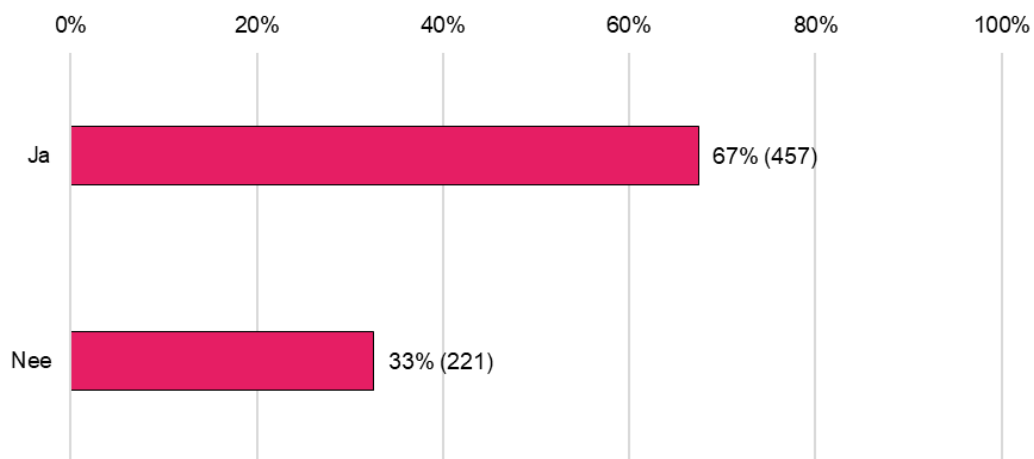
De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

- a. 67% van de respondenten brengt duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen.
- b. Hoe groter de organisatie, hoe vaker artistieke uitingen worden gebruikt als duurzaamheidsmethode.
- c. 52% van de respondenten maakt geen gebruik van instrumenten. De organisaties die dit wel doen noemen een verscheidenheid aan instrumenten.
- d. 27% van de respondenten heeft een CO₂-voetafdruk laten bepalen of is hiermee bezig, de overige respondenten hebben hier nog geen stappen op ondernomen.
- e. De grootste organisaties hebben het vaakst hun CO₂-voetafdruk laten bepalen (41%).
- f. 31% van de respondenten geeft aan op dit moment al bezig te zijn met klimaatadaptatie.
- g. 59% van de respondenten met een eigen gebouw is bezig met klimaatadaptatie. Dit percentage ligt lager bij hurende respondenten en respondenten zonder huisvesting.

5.1 Artistieke uitingen

5.1.1 67% van de respondenten brengt duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen

Culturele organisaties trekken bezoekers aan voor hun voorstellingen, exposities en evenementen. Dit biedt de mogelijkheid om het onderwerp duurzaamheid ook onder de aandacht te brengen van bezoekers via *artistieke uitingen*. Zo kunnen de culturele organisaties bezoekers bijvoorbeeld de urgentie van duurzaamheid meegeven of inspireren om zelf in actie te komen. In Figuur 13 zien we dat het merendeel van de respondenten aangeeft artistieke uitingen te gebruiken om duurzaamheid onder aandacht te brengen (67%). Veel respondenten geven ook in de open reacties aan dat ze duurzaamheid op verschillende manieren in hun producties terug laten komen om op deze manier het publiek te inspireren om ook met dit thema bezig te zijn.

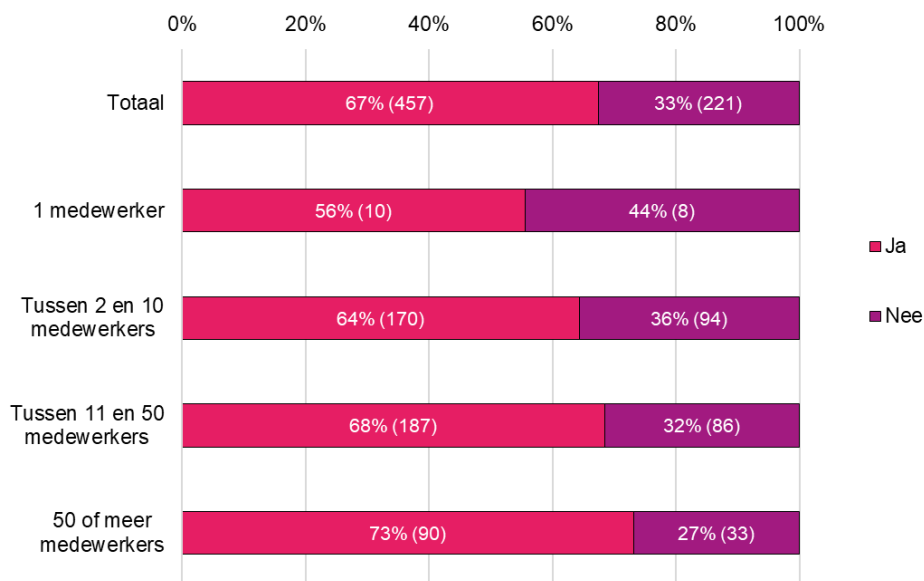

Figuur 13. De mate waarin culturele organisaties het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht brengen via **artistieke uitingen** (in %). *Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?*

5.1.2 Hoe groter de organisatie, hoe vaker artistieke uitingen worden gebruikt als duurzaamheidsmethode

We laten in Figuur 14 zien dat de **grootte** van de organisatie, gemeten in het aantal medewerkers, invloed heeft op de mate waarin artistieke uitingen worden gebruikt om het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht te brengen. Uit de antwoorden op de vragenlijst concluderen we dat organisaties met meer medewerkers¹⁷ vaker artistieke uitingen gebruiken voor duurzaamheidsdoeleinden. Van de culturele organisaties met 50 of meer medewerkers geeft 73% aan op deze manier een positieve bijdrage te leveren, ten opzichte van 68% van de respondenten met 11 tot 50 medewerkers, 64% van de respondenten met 2 tot 10 medewerkers en 56% van de respondenten die alleen werken. Het bereik van grotere organisaties is mogelijk ook groter, waardoor deze respondenten meer impact kunnen maken via artistieke uitingen.

¹⁷ In loondienst of inhuur, inclusief zzp'ers.

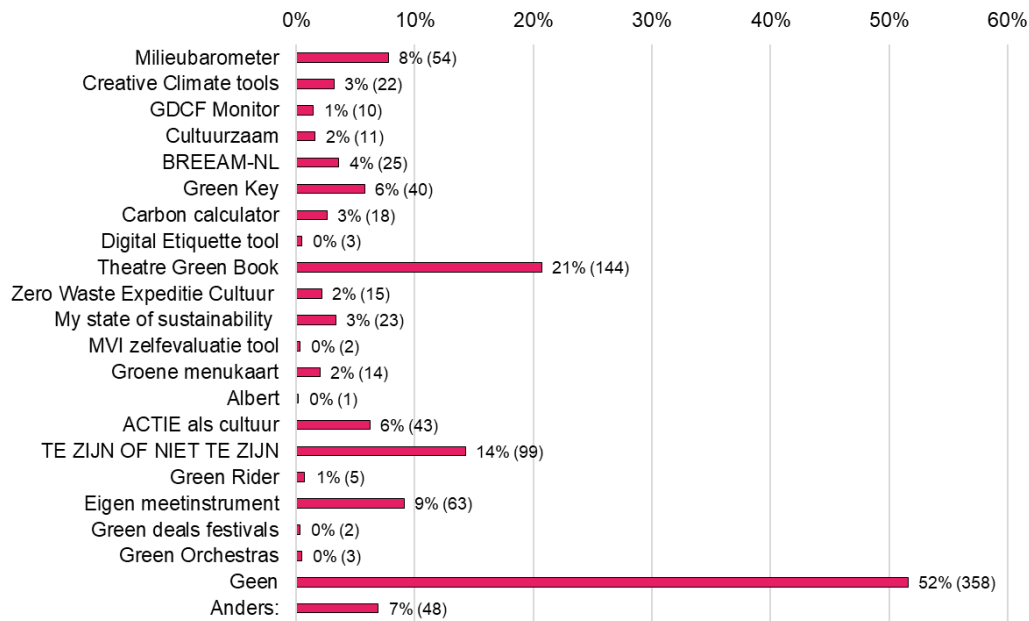
Figuur 14. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de mate waarin ze het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht brengen via **artistieke uitingen** (in %). *Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?*

5.2 Instrumenten

5.2.1 52% van de respondenten maakt geen gebruik van instrumenten. De organisaties die dit wel doen noemen een verscheidenheid aan instrumenten

In de vragenlijst is gevraagd welke instrumenten de respondenten gebruiken om te verduurzamen. Figuur 15 laat de antwoorden van de respondenten zien. Met instrumenten bedoelen we hier duurzaamheidsinstrumenten die organisaties concrete handvatten geven voor verduurzaming. Een voorbeeld van een instrument is een gids waarin stappen worden beschreven die gezet kunnen worden op vlak van duurzaamheid.

Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen, waardoor het totale aantal gekozen antwoorden (1002) hoger is dan het aantal respondenten (694). In Figuur 15 zien we dat van de respondenten die aangeven gebruik te maken van een instrument, een substantieel deel meer dan een instrument gebruikt. Veelvoorkomende instrumenten zijn Theatre Green Book (21%), TE ZIJN OF NIET TE ZIJN (14%) en eigen (meet)instrumenten (9%). Aan de andere kant zien we ook dat 52% van de organisaties **geen** gebruik maakt van instrumenten. Zie Figuur 15.

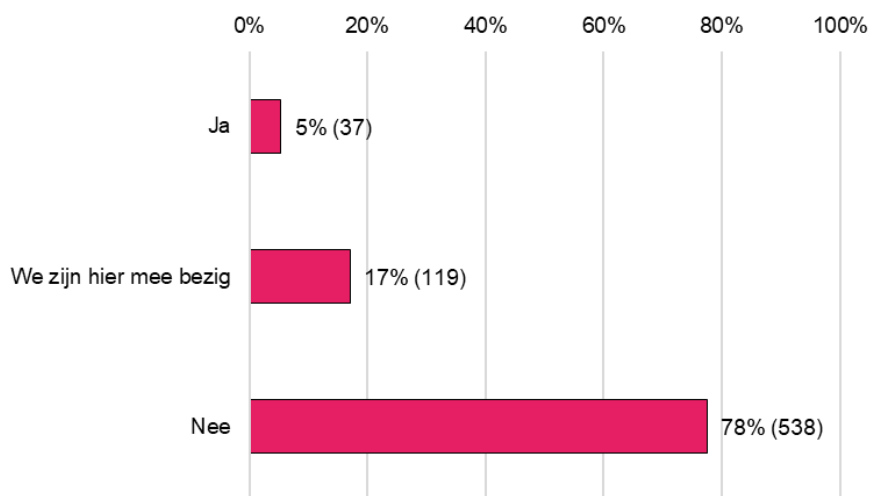

Figuur 15. Culturele organisaties die bepaalde **instrumenten** gebruiken om te verduurzamen (in %). Van welke instrumenten of methodes maakt u gebruik? Meerdere antwoorden mogelijk. N = 1002

5.3 CO₂-meting

5.3.1 27% van de respondenten heeft een CO₂-voetafdruk laten bepalen of is hier mee bezig, de overige respondenten hebben hier nog geen stappen op ondernomen

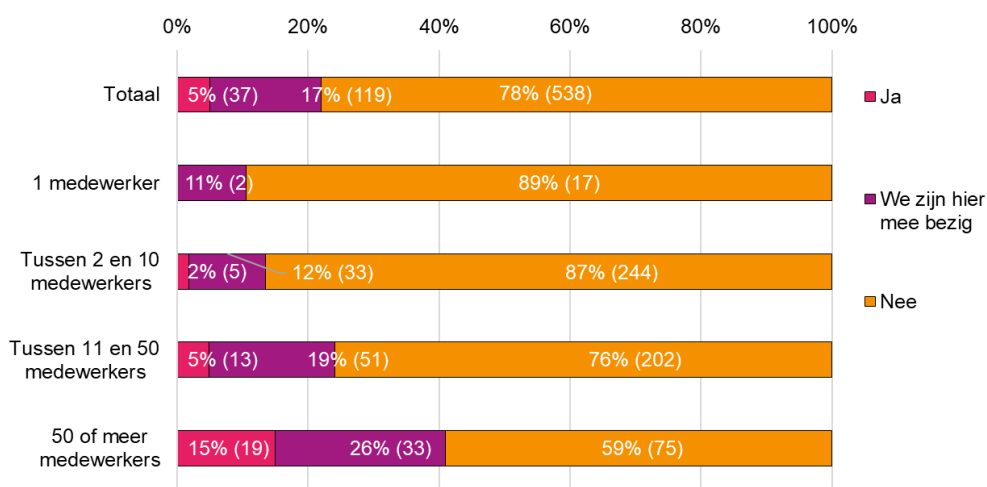
Een andere methode om duurzaamheidsbeleid vorm te geven binnen een organisatie is het meten van de ecologische CO₂-voetafdruk. Op deze manier wordt helder waar de organisatie staat op het vlak van duurzaamheid en waar de meeste winst te behalen valt. In Figuur 16 zien we dat 5% van de respondenten aangeeft een **ecologische CO₂-voetafdruk** te hebben gemeten. 22% geeft aan hier op dit moment mee bezig te zijn. De overige 78% van de respondenten heeft hier nog geen stappen op gezet.

Figuur 16. De mate waarin culturele organisaties een ecologische **CO₂-voetafdruk** hebben laten bepalen (in %). Heeft uw organisatie een ecologische- of CO₂-voetafdruk bepaald of laten bepalen?

5.3.2 De grootste organisaties hebben het vaakst hun CO₂-voetafdruk laten bepalen (41%)

We maken vervolgens een uitsplitsing naar de grootte van de organisatie. Figuur 17 laat zien dat bij organisaties met 50 of meer medewerkers 41% een CO₂-voetafdruk heeft laten bepalen of hiermee bezig is. Bij respondenten met tussen de 2 en 10 medewerkers is dit maar 14%. Ook bij de grootste culturele organisaties is echter een meerderheid (59%) hier niet mee bezig. Het meten van de CO₂-voetafdruk is daarom onder de respondenten nog geen wijdverspreide methode. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze methode veel kosten met zich meebrengt en tijd vereist, wat zeker voor kleinere culturele organisaties een obstakel kan zijn. Sommige respondenten benoemen dit ook in de open reacties, waarin ze aangeven dat het gewenst zou zijn meer hulp te ontvangen bij het meten en in kaart brengen van hun CO₂-voetafdruk.

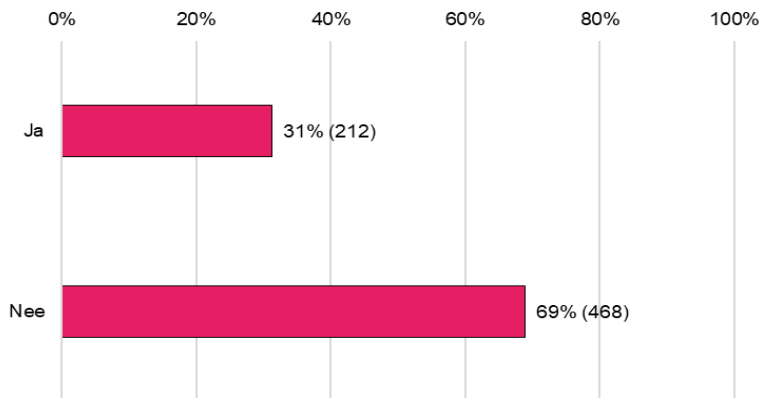

Figuur 17. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de mate waarin ze een ecologische CO₂-voetafdruk hebben laten bepalen (in %). Heeft uw organisatie een ecologische- of CO₂-voetafdruk bepaald of laten bepalen?

5.4 Klimaatadaptatie

5.4.1 31% van de respondenten geeft aan op dit moment al bezig te zijn met klimaatadaptatie

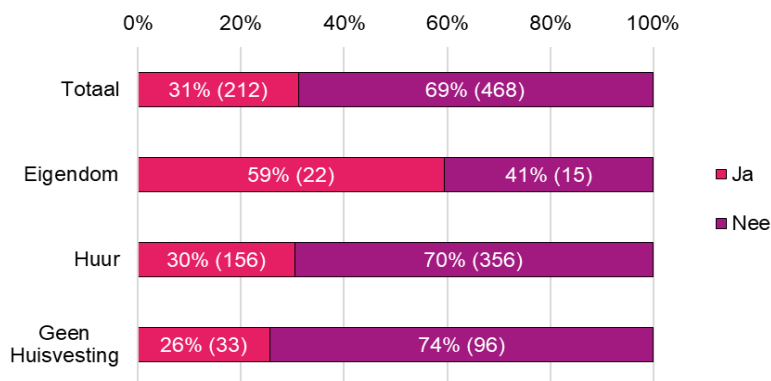
De laatste methode die in de vragenlijst naar voren kwam is klimaatadaptatie. Hierbij is gevraagd of de respondenten bezig zijn met het treffen van voorbereidingen voor extreem weer of andere klimaatgerelateerde rampen, zoals overstromingen, zowel in de nabije toekomst als op de langere termijn. Figuur 18 laat zien dat 31% van de respondenten aangeeft bezig te zijn met klimaatadaptatie.

Figuur 18. De mate waarin culturele organisaties bezig zijn met **klimaatadaptatie** (in %). *Houdt uw organisatie zich bezig met klimaatadaptatie?*

5.4.2 *59% van de respondenten met een eigen gebouw is bezig met klimaatadaptatie. Dit percentage ligt lager bij hurende respondenten en respondenten zonder huisvesting*

Een belangrijk verschil in de omgang met klimaatadaptatie wordt zichtbaar wanneer we de antwoorden uitsplitsen naar type huisvesting. In Figuur 19 zien we dat culturele organisaties met een gebouw in **eigendom** veel vaker bezig zijn met klimaatadaptatie (59%) dan hurende organisaties (30%) en organisaties zonder huisvesting (26%). Ook als we kijken naar het type culturele organisatie komt dit beeld naar voren. Gebouwsgebonden organisaties, zoals musea, poppodia en theaters¹⁸ zijn meer dan gemiddeld bezig met klimaatadaptatie (44%). Dit past in het beeld van voorgaande hoofdstukken dat respondenten met een gebouw meer maatregelen (kunnen) treffen rondom duurzaamheid. In de open reacties noemen veel respondenten met een gebouw ook concrete maatregelen die zij of hun verhuurder getroffen hebben om te verduurzamen. Voorbeelden hiervan zijn het isoleren van het gebouw, het plaatsen van zonnepanelen en het verduurzamen van de energiebronnen.

Figuur 19. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de mate waarin ze bezig zijn met **klimaatadaptatie** (in %). *Houdt uw organisatie zich bezig met klimaatadaptatie?*

¹⁸ Hieronder vallen galerieën, presentatie-instellingen / tentoonstellingsruimtes / kunstpodia, musea, bioscopen / filmtheaters, poppodia, theaters / schouwburgen / concertgebouwen en ontwikkelinstellingen.

6 Een plan van aanpak om verder te verduurzamen

In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoeverre de respondenten **een plan van aanpak** hebben opgesteld om te verduurzamen. De basis voor dit hoofdstuk is de enquêtevraag: “*Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*” Hier maken we een onderscheid tussen plannen die door de respondenten zelf zijn opgesteld en plannen die met behulp van een externe adviseur zijn ontwikkeld. Daarnaast kijken we naar de respondenten die (nog) geen plan van aanpak hebben en hun redenen hiervoor.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst schetsen we een algemeen beeld van de aandacht voor duurzaamheid binnen de culturele sector (paragraaf 6.1), waarna we ingaan op de verschillen die we waarnemen tussen respondenten met betrekking tot dit thema (paragraaf 6.2). We kiezen er hier voor om het type culturele organisatie niet verder uit te splitsen, omdat we daar geen grote verschillen zien. Voor de lezer die minder bekend is met visuele weergave van data wijzen we graag op het toelichtingskader voor het interpreteren van een gestapelde staafgrafiek in paragraaf 3.2.

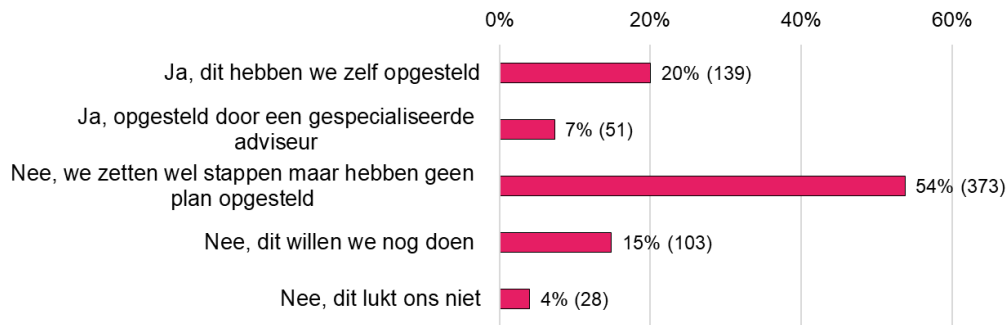
De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

- a) 27% van de respondenten heeft een plan van aanpak rondom duurzaamheid.
- b) Organisaties met 50 of meer medewerkers hebben substantieel vaker een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen dan kleinere organisaties.
- c) Respondenten waarvan de vestigingsplaats in matig tot niet stedelijk gebied ligt hebben vaker een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen dan respondenten uit meer stedelijke gebieden (31% t.o.v. 27%).
- d) Organisaties met een gebouw in eigendom hebben vaker een plan van aanpak (62%) dan organisaties die huren (29%) of geen huisvesting hebben (11%).

6.1 Alle respondenten

6.1.1 27% van de respondenten heeft een plan van aanpak rondom duurzaamheid

Figuur 20 laat zien dat een **minderheid** van de respondenten een plan heeft om (verder) te verduurzamen (27%). 54% geeft aan wel stappen te hebben gezet, maar hier geen concreet plan voor te hebben. 15% heeft nog geen plan, maar wil dit in de toekomst gaan opstellen. Van de culturele organisaties die wel een plan van aanpak hebben opgesteld heeft de meerderheid dit zelf opgesteld. Een minderheid heeft dit laten doen door een gespecialiseerde adviseur. Deze resultaten sluiten aan bij het onderzoek van de Boekmanstichting waarbij ook een minderheid van de culturele organisaties aangaf dat de ambities en inspanningen op het gebied van duurzaamheid in een plan waren vastgelegd.

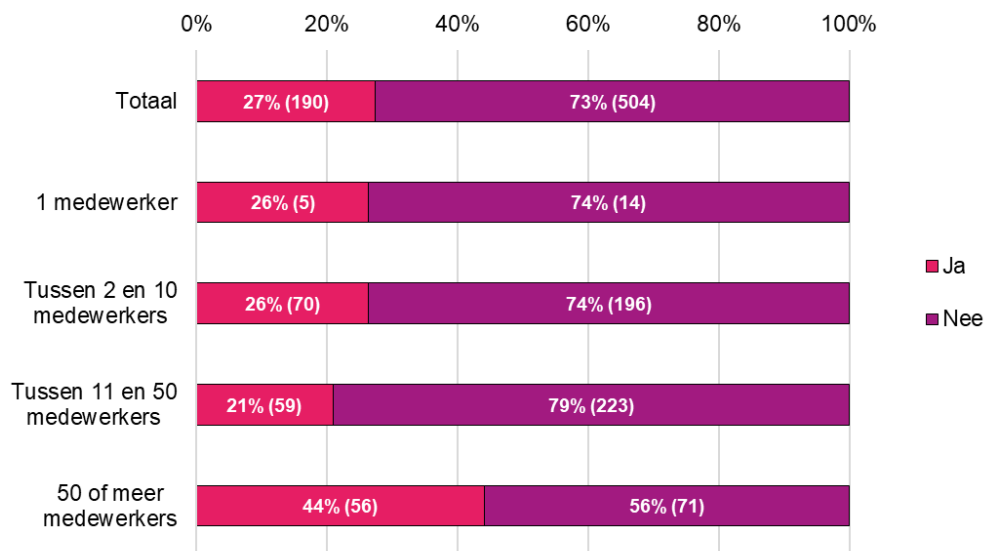

Figuur 20. De mate waarin culturele organisaties een **plan van aanpak** hebben om verder te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

6.2 Verschillen tussen respondenten

6.2.1 Organisaties met 50 of meer medewerkers hebben substantieel vaker een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen dan kleinere organisaties

We zien in Figuur 21 dat culturele organisaties met **50 of meer medewerkers** substantieel vaker een plan van aanpak hebben om (verder) te verduurzamen (44%). Bij de kleinere organisaties ligt dit percentage tussen de 21% en 26%. Dit wijst erop dat het opstellen van een plan van aanpak vooral gebeurt bij de organisaties met meer dan 50 medewerkers. Voor deze grafiek hebben we de antwoordmogelijkheden van Figuur 20 samengevoegd.

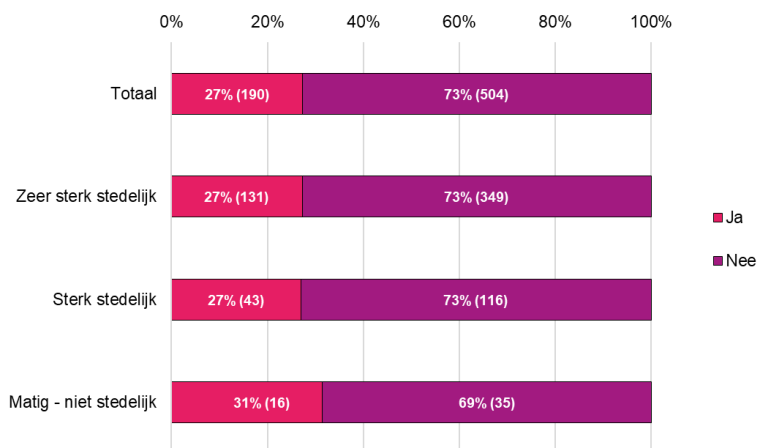

Figuur 21. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de mate waarin ze een **plan van aanpak** hebben om verder te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

6.2.2 Respondenten waarvan de vestigingsplaats in matig tot niet stedelijk gebied ligt hebben vaker een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen dan respondenten uit meer stedelijke gebieden (31% t.o.v. 27%)

In Figuur 22 maken we een uitsplitsing naar de stedelijkheid van de gemeente waar de vestigingsplaats van de respondent zich bevindt. We maken hier een onderscheid tussen drie categorieën gebaseerd op

de dichtheid van de bevolkingspopulatie in de gebieden, geclassificeerd door het CBS.¹⁹ Hieruit blijkt dat organisaties in matig tot niet stedelijke gebieden vaker een plan van aanpak rondom duurzaamheid hebben, dan organisaties in meer stedelijke omgeving (31% ten opzichte van 27%).

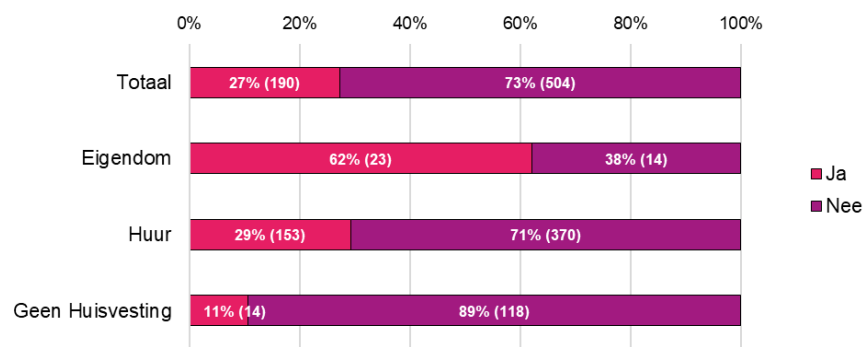
Figuur 22. Verschillen tussen culturele organisaties in meer of minder stedelijke gebieden in de mate waarin ze een **plan van aanpak** hebben om verder te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

6.2.3 *Organisaties met een gebouw in eigendom hebben vaker een plan van aanpak (62%) dan organisaties die huren (29%) of geen huisvesting hebben (11%)*

Ook zien we een samenhang tussen het type huisvesting en de aanwezigheid van een plan van aanpak rondom duurzaamheid. Figuur 23 laat zien dat culturele organisaties met gebouw in eigendom veel vaker aangeven een plan van aanpak opgesteld te hebben (62%) dan hurende organisaties en organisaties zonder huisvesting (respectievelijk 29% en 11%). Een mogelijke verklaring hiervoor is, zoals eerder benoemd, dat organisaties met een gebouw in eigendom meer opties hebben doordat zij het duurzaamheidsbeleid kunnen toepassen op hun gebouw. Bovendien vallen organisaties met een gebouw in eigendom vaker in de categorie van de grootste organisaties, die zoals zichtbaar in Figuur 23, vaker een plan van aanpak rondom duurzaamheid hebben dan kleinere organisaties.

19

- Zeer sterk stedelijk: gemiddelde van 2500 of meer adressen per km².
- Sterk stedelijk: gemiddelde van 1500 tot 2500 adressen per km².
- Matig stedelijk: gemiddelde ad van 1000 tot 1500 adressen per km².
- Weinig stedelijk: gemiddelde van 500 tot 1000 adressen per km².
- Niet stedelijk: gemiddelde van minder dan 500 adressen per km².

Figuur 23. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de mate waarin ze een **plan van aanpak** hebben om verder te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

7 Wat hebben culturele organisaties nodig om verder te verduurzamen?

In dit hoofdstuk beschrijven we wat de respondenten denken nodig te hebben om verder te *kunnen* verduurzamen. De basis voor dit hoofdstuk is de enquêtevraag: “*Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*” In de vragenlijst zijn de behoeften gedetailleerd uitgevraagd aan de hand van een aantal hoofdthema’s. Deze hoofdthema’s (kennis, financiën, beleid en samenwerking) bepalen ook de structuur van dit hoofdstuk.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst schetsen we een algemeen beeld van de aandacht voor duurzaamheid binnen de culturele sector (paragraaf 7.1), waarna we ingaan op de verschillen die we waarnemen tussen respondenten met betrekking tot dit thema (paragraaf 7.2). Voor de lezer die minder bekend is met visuele weergave van data wijzen we graag op het toelichtingskader voor het interpreteren van een gestapelde staafgrafiek in paragraaf 3.2.

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

- a. De respondenten hebben uiteenlopende behoeften. Financiële steun (60%), inzicht in subsidiemogelijkheden (49%) en kennis (47%) worden het vaakst genoemd.
- b. Respondenten van grotere organisaties geven vaker aan bepaalde zaken nodig te hebben voor verdere verduurzaming.
- c. Culturele organisaties buiten de G4 geven iets vaker (56% tegenover 48%) aan behoefte te hebben aan ondersteunend beleid om verder te kunnen verduurzamen.
- d. Respondenten waarvan de vestigingsplaats zich in sterk stedelijke gebieden bevindt geven het vaakst aan bepaalde behoeften te hebben om verder te kunnen verduurzamen.
- e. Organisaties die een gebouw in eigendom hebben geven vaker aan behoeften te hebben voor verdere verduurzaming dan hurende organisaties en organisaties zonder huisvesting.
- f. Culturele organisaties zonder aandacht voor duurzaamheid hebben verhoudingsgewijs vaker behoefte aan ondersteunend beleid en meer tijd voor duurzaamheid.
- g. Culturele organisaties met aandacht voor duurzaamheid hebben vaker behoefte aan samenwerking, kennis en financiële ondersteuning.

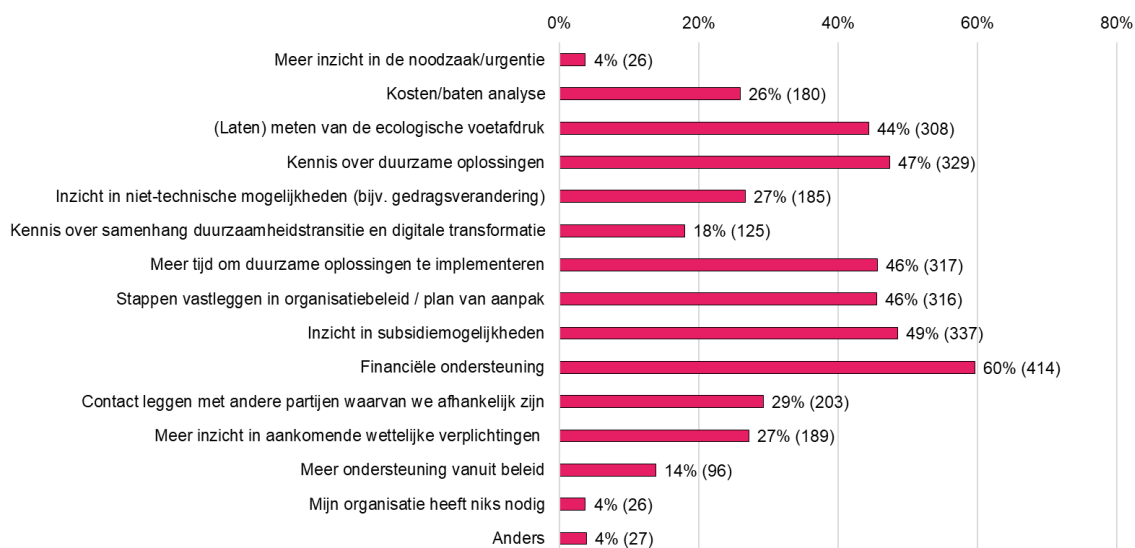
7.1 Alle respondenten

7.1.1 *De respondenten hebben uiteenlopende behoeften. Financiële steun (60%), inzicht in subsidiemogelijkheden (49%) en kennis (47%) worden het vaakst genoemd.*

In Figuur 24 zien we dat de *behoeften* van de respondenten uiteenlopen. Respondenten konden bij de vraag wat ze nodig hebben om verdere stappen te zetten om te verduurzamen meerdere antwoorden selecteren. Veel respondenten hebben dit ook gedaan, waardoor het totaal aan ingevulde opties (3078) duidelijk hoger is dan het totaal aantal respondenten (694). Per antwoordoptie wordt aangegeven welk percentage van de respondenten deze antwoordoptie heeft gekozen.

60% van de respondenten noemt financiële ondersteuning als behoefte om verder te kunnen verduurzamen. Daarnaast worden ook inzicht in subsidiemogelijkheden (49%), kennis over duurzame oplossingen (47%), meer tijd om duurzame oplossingen te implementeren (46%) en stappen vastleggen in organisatiebeleid / plan van aanpak (46%) vaak genoemd. Maar een minderheid (14%) wenst meer ondersteuning vanuit beleid, al kunnen we mogelijk de behoefte voor financiële ondersteuning ook een beleidsbehoefte noemen. Een kleine groep respondenten (4%) geeft aan geen aanvullende behoeften te hebben.

In de open reacties worden veel behoeften van de respondenten verder toegelicht. Financiële ondersteuning om meer tijd vrij te maken om te verduurzamen wordt ook daar het meest genoemd. Daarnaast noemen veel respondenten dat het voor hen als kleine organisaties lastig is om bezig te zijn met duurzaamheid en dat ze handvatten nodig hebben om de eerste stappen te zetten. Dit komt overeen met de resultaten vanuit het onderzoek van de Boekmanstichting. Ook hier benoemden culturele organisaties een gebrek aan geld voor duurzame oplossingen als grootste knelpunt voor verduurzaming. Andere genoemde knelpunten van dit onderzoek waren de afhankelijkheid van andere partijen, te weinig tijd voor duurzame oplossingen en te weinig ondersteuning vanuit beleid. Ook dit sluit aan bij onze bevindingen.

Figuur 24. **Behoeften** van culturele organisaties om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

7.2 Verschillen tussen respondenten

In Figuur 24 presenteren we op detailniveau de antwoorden die de respondenten hebben gegeven op de vraag wat ze nodig hebben om verdere stappen te zetten om te verduurzamen. In deze paragraaf onderzoeken we dit verder aan de hand van verschillen in kenmerken (aantal medewerkers, type huisvesting, type culturele organisatie en de vestigingsplaats) tussen respondenten. Om deze uitsplitsing mogelijk te maken hebben we de verschillende antwoordmogelijkheden thematisch samengevoegd in hoofdcategorieën.

De hoofdcategorieën die we gebruiken zijn: behoefte aan kennis, behoefte aan geld, behoefte aan tijd, behoefte aan beleid, behoefte aan samenwerking of geen verdere behoefte. In de voetnoten in de volgende grafieken worden de precieze antwoorden horend bij de verschillende hoofdcategorieën

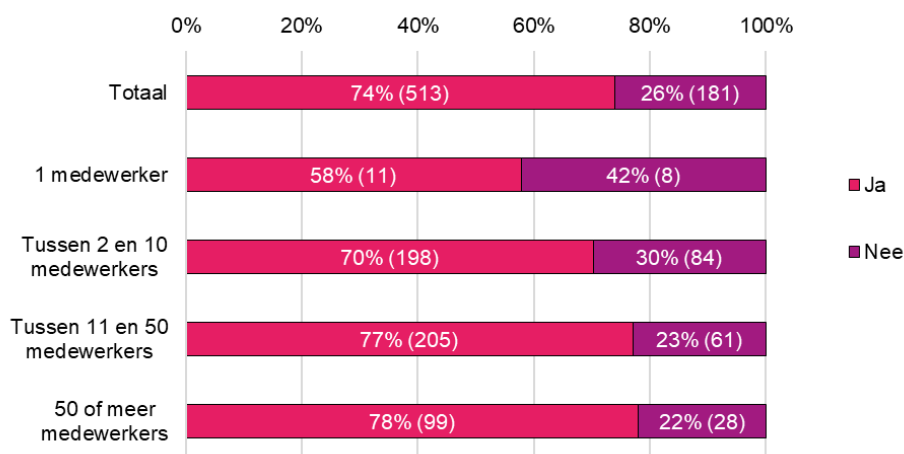
toegelicht. De percentages in de hoofdcategorieën kunnen, net zoals in Figuur 24, optellen tot meer dan 100%.

We laten hierbij niet alle mogelijke grafieken zien, maar kiezen per kenmerk één van de behoeften. Om de conclusie duidelijk weer te geven tonen we hier de grafiek van de behoefte waarbij de verschillen het grootst zijn. In de tekst beschrijven we vervolgens ook de bevindingen voor andere (relevante) behoeften. De bijbehorende grafieken zijn te vinden in bijlage D.

7.2.1 Respondenten van grotere organisaties geven vaker aan bepaalde zaken nodig te hebben voor verdere verduurzaming

Wanneer we de behoeften van de respondenten uitsplitsen naar grootte van de organisatie zien we dat organisaties met meer *medewerkers* vaker aangeven financiële behoeften te hebben op het gebied van verduurzamen dan kleinere organisaties. Hoe groter de organisatie, hoe vaker de respondenten aangeven behoefte te hebben aan financiële ondersteuning (78% voor 50 of meer medewerkers tegenover 77%, 70% en 58% voor kleinere organisaties). Zie Figuur 25.

Ook bij de andere behoeften zien we vergelijkbare patronen. De percentages van respondenten die aangeven bepaalde behoeften te hebben liggen altijd hoger bij de grotere organisaties. Organisaties met één medewerker geven in veel mindere mate aan bepaalde zaken nodig te hebben om verder te kunnen verduurzamen.

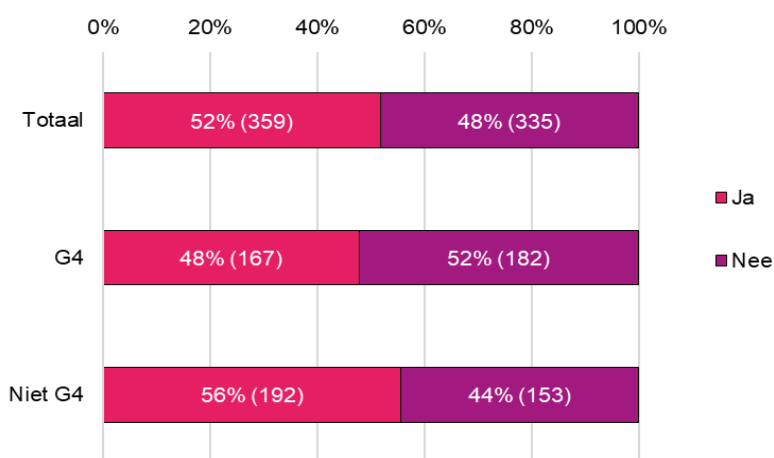
Figuur 25. Verschillen tussen culturele organisaties met meer of minder medewerkers in hun behoeften op het gebied van **Financiën**²⁰ om verder te kunnen verduurzamen (in %). Uitsplitsing naar grootte van de organisatie van de respondenten die aangaven behoefte te hebben aan financiële ondersteuning bij de vraag *Wat heeft u organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

7.2.2 Culturele organisaties buiten de G4 geven iets vaker (56% tegenover 48%) aan behoefte te hebben aan ondersteunend beleid om verder te kunnen verduurzamen.

Een klein verschil in behoeften wordt zichtbaar wanneer we het onderscheid maken tussen organisaties binnen de G4-gemeenten en organisaties daarbuiten. Figuur 26 laat bijvoorbeeld zien dat 56% van de culturele organisaties die zich buiten de G4 bevinden aangeeft behoefte te hebben aan ondersteunend beleid. Bij organisaties binnen de G4 is dit 48%. Ook bij de categorieën financiële ondersteuning, beleid en

²⁰ Een optelsom van de behoeften: Kosten/batenanalyse, inzicht in bestaande subsidiemogelijkheden & aanvullende financiële ondersteuning.

samenwerking wordt is dit patroon zichtbaar. Op het gebied van meer tijd en meer kennis zien we geen verschillen.

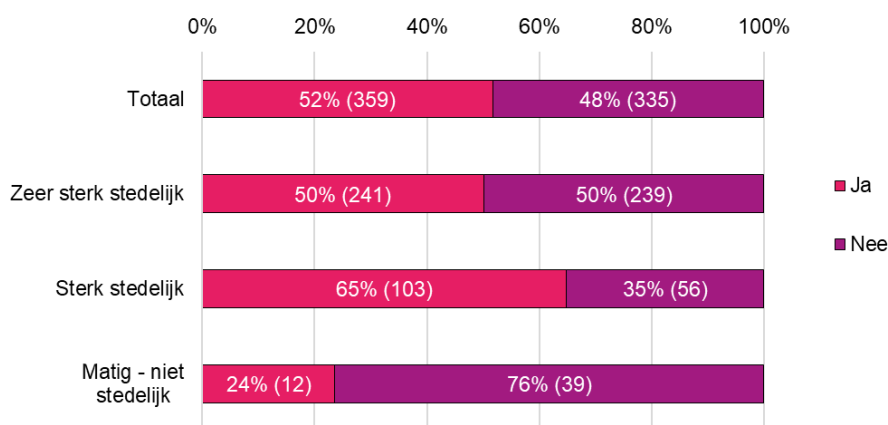
Figuur 26. Verschillen tussen culturele organisaties binnen of buiten de G4 in hun behoeften aan **ondersteunend beleid**²¹ om verder te kunnen verduurzamen (in %). Uitsplitsing naar organisaties die zich binnen of buiten de G4 bevinden van de respondenten die aangaven behoefte te hebben aan ondersteunend beleid bij de vraag *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

7.2.3 Respondenten waarvan de vestigingsplaats zich in sterk stedelijke gebieden bevindt geven het vaakst aan bepaalde zaken nodig te hebben om verder te kunnen verduurzamen

Wanneer we kijken naar de stedelijkheid van de culturele organisaties blijkt dat respondenten waarvan de vestigingsplaats zich in **sterk stedelijke** gebieden bevindt meer behoefte hebben aan ondersteunend beleid (65%) vergeleken met organisaties uit zeer sterk stedelijke (50%) en matig tot niet stedelijke (24%) gemeenten. Figuur 27 geeft dit grafisch weer.

Ook bij de andere behoeften, waaronder financiële ondersteuning, tijd, en samenwerking, zijn vergelijkbare patronen zichtbaar. De culturele organisaties uit sterk stedelijke, maar niet zeer sterk stedelijke gemeenten, geven het vaakst aan hieraan behoefte te hebben.

²¹ Een opsomming van de behoeften: Stappen vastleggen in organisatiebeleid of plan van aanpak & meer ondersteuning vanuit beleid.

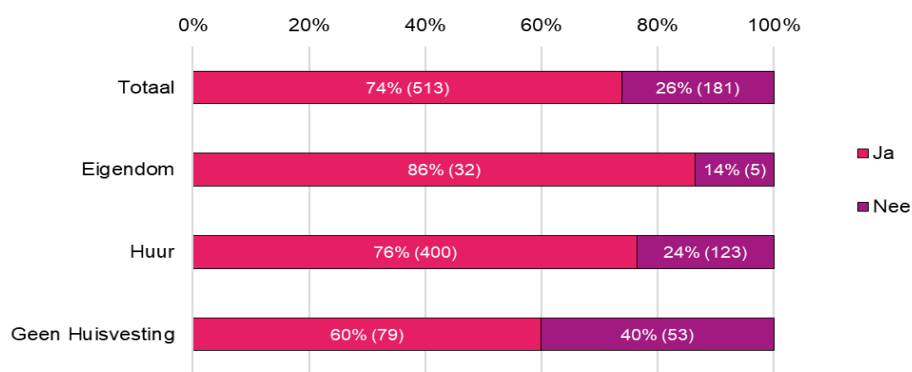

Figuur 27. Verschillen tussen culturele organisaties met verschillende stedelijkheidsklassen in hun behoeften aan **ondersteunend beleid**²² om verder te kunnen verduurzamen (in %). Uitsplitsing naar stedelijkheid van de respondenten die aangaven behoefte te hebben aan ondersteunend beleid bij de vraag *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

7.2.4 *Organisaties die een gebouw in eigendom hebben geven vaker aan behoeften te hebben voor verdere verduurzaming dan hurende organisaties en organisaties zonder huisvesting*

In voorgaande hoofdstukken hebben we gezien dat culturele organisaties die een gebouw in eigendom hebben vaker structureel aandacht hebben voor duurzaamheid, hiervoor maatregelen nemen en een plan van aanpak opstellen om dit richting te geven. Figuur 28 laat zien dat bij deze groep de behoefte voor financiële ondersteuning ook groter is dan bij de hurende organisaties en organisaties zonder huisvesting (86% tegenover respectievelijk 76% en 60%). Ook bij de andere categorieën behoeften, bijvoorbeeld tijd en kennis, zien we een gelijkwaardig patroon. Enkel bij de categorie 'samenwerking' ligt het percentage hoger voor hurende organisaties dan voor organisaties met een eigen gebouw.

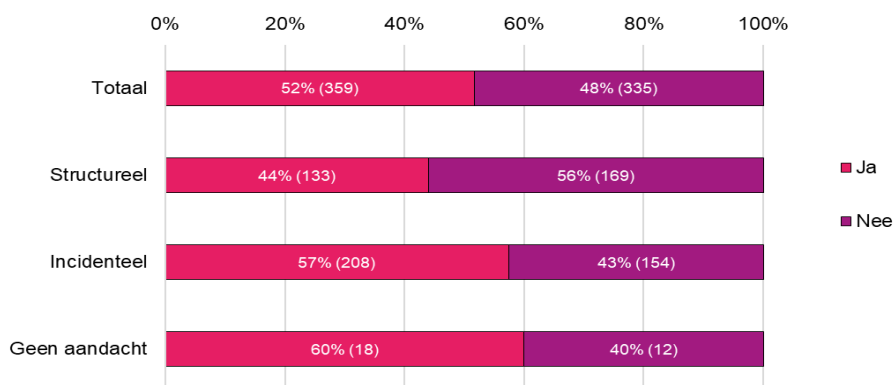
²² Een opsomming van de behoeften: Stappen vastleggen in organisatiebeleid of plan van aanpak & meer ondersteuning vanuit beleid.

Figuur 28. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in hun behoeften aan **geld**²³ om verder te kunnen verduurzamen (in %). Uitsplitsing naar type huisvesting van de respondenten die aangaven behoefte te hebben aan geld bij de vraag *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

7.2.5 Culturele organisaties zonder aandacht voor duurzaamheid hebben verhoudingsgewijs vaker behoefte aan ondersteunend beleid en meer tijd voor duurzaamheid

Respondenten die aangeven geen aandacht te hebben voor duurzaamheid in de vragenlijst, hebben vaker behoefte aan ondersteunend beleid dan organisaties met incidentele of structurele aandacht voor duurzaamheid (60% tegenover respectievelijk 57% en 44%). Dit geldt ook voor de categorie 'meer tijd om bezig te kunnen zijn met duurzaamheid'.

Figuur 29. Verschillen tussen culturele organisaties met structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in hun behoeften aan **beleid**²⁴ om verder te kunnen verduurzamen (in %). Uitsplitsing naar hoe structureel de aandacht voor duurzaamheid is van de respondenten die aangaven behoefte te hebben aan beleid bij de vraag *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

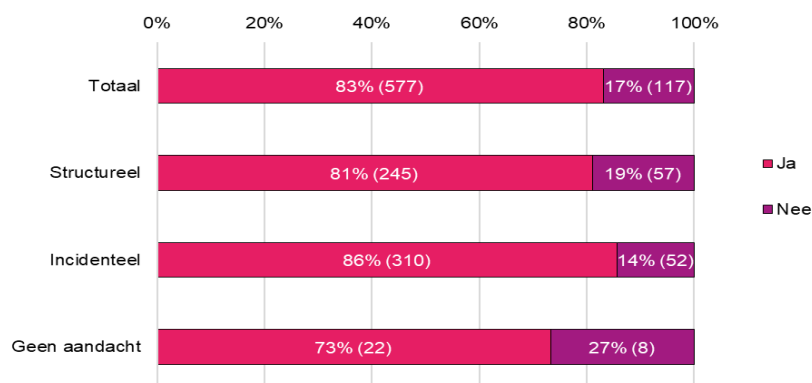
7.2.6 Culturele organisaties met aandacht voor duurzaamheid hebben vaker behoefte aan samenwerking, kennis en financiële ondersteuning

In tegenstelling tot de bevindingen in de bovenstaande paragraaf, geldt voor de categorieën kennis, samenwerking en financiële ondersteuning dat juist de organisaties met aandacht voor duurzaamheid

²³ Een optelsom van de behoeften: kosten-batenanalyse, inzicht in bestaande subsidiemogelijkheden & aanvullende financiële ondersteuning.

²⁴ Een optelsom van de behoeften: stappen vastleggen in organisatiebeleid of plan van aanpak & meer ondersteuning vanuit beleid.

(incidenteel of structureel) vaker aangeven dit nodig te hebben. In Figuur 30 zien we dat 81% van de organisaties met structurele aandacht en 86% van de organisaties met incidentele aandacht voor duurzaamheid behoefte heeft aan extra kennis om (verder) te kunnen verduurzamen. Bij organisaties zonder aandacht is dit percentage 73%. Een vergelijkbaar beeld zien we op het gebied van samenwerking en financiële ondersteuning.

Figuur 30. Verschillen tussen culturele organisaties met structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in hun behoeften aan kennis²⁵ om verder te kunnen verduurzamen (in %). Uitsplitsing naar hoe structureel de aandacht voor duurzaamheid is van de respondenten die aangeven behoefte te hebben aan kennis bij de vraag *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen? Meerdere antwoorden mogelijk*

²⁵ Een optelsom van de behoeften: Meer inzicht in de noodzaak of urgentie, (Laten) meten van de ecologische voetafdruk, kennis over duurzame oplossingen, inzicht in niet-technische mogelijkheden (bijvoorbeeld gedragsverandering), kennis over samenhang duurzaamheidstransitie en digitale transitie, inzicht in bestaande subsidiemogelijkheden & meer inzicht in aankomende wettelijke verplichtingen (o.a. energiebesparing, uitfasering slechte energielabels, milieuzones CSRD).

8 Wat hebben culturele organisaties verder meegegeven?

In dit hoofdstuk presenteren we wat culturele organisaties *verder* nog belangrijk vonden om te delen met betrekking tot het thema duurzaamheid in de culturele sector. De basis voor dit hoofdstuk is de enquêtevraag: “Heeft u nog vragen of opmerkingen m.b.t. duurzaamheid, of hoe u hier vanuit beleid in kunt worden ondersteund, dan kunt u die hier achterlaten in max. 2000 karakters”. De reacties hebben we gecategoriseerd in tien thema’s. Per thema schetsen we een beeld van de reacties. Dit geeft een gedetailleerd beeld van de precieze situatie waarin culturele organisaties die willen verduurzamen zich bevinden.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst laten we zien hoe vaak elk thema in de reacties is genoemd (paragraaf 8.1). Daarna behandelen we de verschillende thema’s en zien we wat onze respondenten hier verder van vinden (paragraaf 8.2).

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk zijn:

1. Culturele organisaties besteden aandacht aan duurzaamheid in hun bedrijfsvoering, huisvesting, reisbewegingen, en thematiek van voorstellingen en programmering.
2. Culturele organisaties nemen diverse maatregelen om hun ecologische voetafdruk te verkleinen.
 - a. Organisaties met eigen huisvesting richten zich op verduurzaming door gebouwisolatie, zonnepanelen, waterbesparing en duurzaam cateringaanbod, naast recycling en hergebruik van materialenorganisaties.
 - b. Grotere organisaties stellen een duurzaamheidsbeleid op om maatregelen met betrekking tot duurzaamheid te verankeren.
 - c. Organisaties met meerdere locaties of rondreizende gezelschappen noemen het beperken van reisbewegingen en de overstap naar elektrische vervoermiddelen als concrete maatregelen.
 - d. Festivals richten zich op het gebruik van herbruikbare verpakkingen, plantaardige materialen en het vermijden van wegwerpartikelen.
3. Uit de reacties blijkt ook dat diverse organisaties aansluiten op externe initiatieven en samenwerkingen om kennis uit te wisselen en duurzaamheid te bereiken.
4. Belemmeringen zoals beperkte middelen, tijd, kennis en afhankelijkheid van verhuurders zijn uitdagingen, met name voor organisaties zonder eigendom van een pand. De beperkte tijd en kennis wordt veel in verband gebracht met de omvang van de organisatie.

8.1 Hoe vaak komt elk thema voor?

8.1.1 Culturele organisaties noemen in de open antwoorden het vaakst genomen maatregelen en beleid, maar gaan ook vaak in op ervaren obstakels

In Tabel 2 zien we de frequentie van de categorieën²⁶ die we hebben gemaakt om de open reacties te classificeren. Culturele organisaties noemen in de open antwoorden het vaakst specifieke maatregelen die ze genomen hebben en de manier waarop ze duurzaamheid hebben opgenomen in de organisatie. Aan de andere kant worden ook vaak uitdagingen die zij tegen komen genoemd.

Categorie	Aantal
Duurzaamheidsbeleid en Strategie	45
Milieu-impact en Ecologische Duurzaamheid	54
Duurzame Gebouwen	31
Sociale Duurzaamheid en Diversiteit	5
Publieksbetrokkenheid en Educatie	24
Regelgeving en Beleid van de Overheid	30
Samenwerking en Partnerschappen	14
Hindernissen en Uitdagingen	49
Financiering en Subsidies	25
Totaal	197

Tabel 2. De gecategoriseerde thema's op de open reacties in de vragenlijst en hoe vaak ze voorkomen.

8.2 Wat zeggen culturele organisaties over een specifiek thema?

8.2.1 Duurzaamheidsbeleid en strategie

In het kader van *duurzaamheidsbeleid* en strategie benoemen culturele organisaties vaak het terugdringen van de ecologische voetafdruk, maar ook het hergebruik van materialen, het beperken van reisbewegingen en het doorontwikkelen van artistieke producties in plaats van het starten van iets nieuws. Vanuit het perspectief van management en organisatie worden werken op basis van protocollen, keurmerken en standaarden, rapportages en het aansluiten op netwerken als onderwerpen genoemd. Een concreet voorbeeld is het *Theater Green Book*. Dit is een handboek voor theaters dat hen op weg helpt naar een duurzame toekomst. We zien in de antwoorden ook verschillen tussen respondenten. Veel respondenten die actief in gaan op duurzaamheidsbeleid en strategie benadrukken ook al vrij ver te zijn met verduurzamen en dat duurzaamheid als beleid is verankerd binnen de organisatie.

8.2.2 Milieu-impact en Ecologische Duurzaamheid

De meeste respondenten leggen in hun open reactie uit wat voor *maatregelen* ze al nemen om duurzaamheid te bevorderen. We zien hier weer dat de kenmerken van de respondent een grote rol spelen in het soort maatregelen dat genomen kan worden. Respondenten met meer medewerkers en een gebouw geven aan zelf veel stappen te nemen, terwijl kleinere culturele organisaties de afhankelijkheid van andere partijen als belemmering zien voor het kunnen nemen van meer maatregelen.

²⁶ Maximaal drie categorieën per open reactie zijn mogelijk.

Verder benadrukken de respondenten het belang van plantaardig en veganistisch eten, zowel in restaurants als in interne bedrijfs catering en op festivals. Daarnaast gaan hurende organisaties vaak in op het contact met verhuurders om de huisvesting te verduurzamen. Ook het verminderen van reisbewegingen door bijvoorbeeld thuiswerken wordt regelmatig genoemd. Daarnaast beschrijven de respondenten het opnemen van duurzaamheid als thema in de programmering en het integreren van duurzaamheid en circulariteit in beleid en bedrijfsprocessen in de open antwoorden. Deelnemen aan samenwerkingsplatformen en recyclinginitiatieven wordt ook als aandachtspunt genoemd. Tot slot wordt het gebruik van openbaar vervoer en elektrische voertuigen als duurzame keuze aangehaald.

8.2.3 *Duurzame Gebouwen*

Respondenten benadrukken in de open vragen het belang van energiezuinigheid van en binnen *panden* in het streven naar duurzaamheid. Voorstellen zoals het aanbrengen van dubbelglas en isolatie, evenals het optimaliseren van watergebruik, worden genoemd als stappen voor verduurzaming. Daarnaast gaan respondenten in op het installeren van zonnepanelen als maatregel. Hierbij ervaren hurende respondenten dat de afhankelijkheid van de verhuurder een belemmering vormt voor het verduurzamen van het pand. Organisaties stellen dat ze hierdoor beperkt zijn in hun mogelijkheden om verbeteringen door te voeren. Sommige respondenten roepen hierbij op tot meer actie van de landelijke overheid en gemeenten om verhuurders, zoals woningcorporaties, te bewegen tot meer actie in het verduurzamen van panden. Aan de andere kant noemen sommige respondenten ook dat de samenwerking met de eigenaar van het pand al heeft gezorgd voor goede stappen richting een duurzamer gebouw.

8.2.4 *Sociale Duurzaamheid en Diversiteit*

Sociale duurzaamheid wordt in mindere mate als thema genoemd in de open antwoorden. Hieraan worden ook geen concrete maatregelen gekoppeld door de respondenten. Wel spreken culturele organisaties over de *Climate Justice Code* voor culturele organisaties, een oproep en een hulpmiddel voor kunstenaars en kunstorganisaties om zichzelf verantwoordelijk te houden voor sociale rechtvaardigheid binnen de stappen die gezet worden op het gebied van duurzaamheid.

8.2.5 *Publieksbetrokkenheid en Educatie*

Een opvallende oproep van verschillende culturele organisaties is om niet alleen de negatieve klimaatimpact van cultuur te verkleinen, maar daarnaast ook de positieve impact te vergroten. Het opnemen van thema's rondom duurzaamheid in voorstellingen en artistieke werken wordt genoemd als manier voor de culturele sector om *publieksbetrokkenheid en educatie* te bewerkstelligen. De respondenten benadrukken dat thema's met betrekking tot ecologie en klimaatadaptatie een belangrijke rol spelen in hun programmering, maar dat dit nog meer zou kunnen. Door deze onderwerpen actief te integreren in het artistieke aanbod kan meer bewustzijn worden gecreëerd bij het publiek.

8.2.6 *Regelgeving en beleid van de overheid*

Culturele organisaties noemen verschillende aspecten met betrekken tot *regelgeving en overheidsbeleid*. Aan de ene kant pleiten respondenten voor een actievere overheid, bijvoorbeeld door het stellen van (mogelijk verplichte) doelen en de verplichting van duurzaamheidscodes, zoals bijvoorbeeld het Green Key-keurmerk voor theaters en concertzalen. Hierbij zou dan wel bijhorende ondersteuning moeten komen, zoals bij Fair Pay is gedaan. De respondenten hebben daarnaast behoefte aan een heldere koers met duidelijke toekomstvisie vanuit de overheid. Ook pleiten ze voor meer actie aan de kant van de overheid om eigenaren van panden aan te moedigen te verduurzamen. Hier hebben de culturele organisaties zelf vaak niet genoeg invloed op.

Aan de andere kant wordt ook gewezen op maatwerk in de antwoorden. Voor veel (kleinere) culturele organisaties zijn verplichte doelen en/of administratieve verplichtingen om te voldoen aan duurzaamheidscodes niet in lijn met de behaalde klimaatwinsten.

Ten slotte zien culturele organisaties ook een rol voor de overheid in het faciliteren van samenwerking en partnerschappen bij bijvoorbeeld het delen van bepaalde spullen.

8.2.7 *Samenwerking en Partnerschappen*

Culturele organisaties benadrukken het belang van *samenwerking* met gelijkgestemde organisaties en kunstenaars onderling op vlak van duurzaamheid. Respondenten zien verschillende voordelen van meer samenwerking en roepen ook op om dit te intensiveren. Hierbij wordt niet altijd helder omschreven hoe dit precies moet worden vormgegeven. Mogelijke voordelen die respondenten noemen liggen in het delen van spullen om materiaalgebruik te verminderen, het delen van kennis en het clusteren van reisbewegingen.

Respondenten zien mogelijkheden voor het verduurzamen in samenwerking via brancheorganisaties en in de samenwerking met pandeigenaren. Voornamelijk zien ze echter heil in het beter samenwerken met andere culturele organisaties voor duurzaamheid. Daarnaast worden regionale en Europese samenwerkingen genoemd als waardevolle kansen om projecten te ontwikkelen, zoals AdamNet en Songs of Travel.

8.2.8 *Hindernissen en Uitdagingen*

Een tekort aan tijd, geld en capaciteit worden in brede zin vaak benoemd als *hindernis en uitdaging* voor verduurzamingsinspanningen. Meer dan bij de andere thema's geven de respondenten in de open antwoorden aan hoe omgegaan kan worden met de ervaren hindernissen en uitdagingen en wat hierin nodig is van de overheid.

Sommige respondenten, vaak van kleinere culturele organisaties, roepen bijvoorbeeld de overheid op om best practices op te halen bij culturele organisaties en deze te delen. Daarnaast vragen zij om culturele organisaties samen te brengen in netwerken en structuren waarbinnen ervaringen met verduurzaming gedeeld kunnen worden. Tot slot geven respondenten aan dat het zou helpen als kennis en protocollen rondom duurzaamheid meer samengebracht en gefaciliteerd worden om culturele organisaties op weg te helpen.

Verder wordt de afhankelijkheid van eigenaren van huurpanden als een belemmering ervaren, omdat dit, zoals in eerdere paragrafen ook beschreven, de vrijheid van de organisatie beperkt om noodzakelijke verbeteringen door te voeren. Voor verduurzaming door isolatie en bijvoorbeeld het plaatsen van zonnepanelen zijn huurders afhankelijk van de eigenaar van het pand die een model volgen van winstmaximalisatie en daardoor niet altijd de prikkel voelen om te verduurzamen. De overheid wordt ook hierbij geadviseerd een meer leidende rol te pakken om verhuurders te activeren tot verduurzaming en huurders hierin te ondersteunen.

8.2.9 *Financiering en Subsidies*

Tot slot zien we duidelijke uitdagingen en adviezen rondom het thema *financiering en subsidies*. Veel respondenten benoemen dat ze verdere stappen op het gebied van duurzaamheid zouden willen zetten, maar hier de tijd of financiële middelen niet voor hebben. Respondenten roepen hierbij op tot meer

specifieke financiering binnen de culturele sector, zodat bijvoorbeeld een extern persoon kan worden ingehuurd om verdere stappen te zetten.

Ook roepen culturele organisaties op tot een uitbreiding van subsidies voor de verduurzaming van panden en vervoersmiddelen en wordt er geopperd om concrete doelstellingen aan deze subsidies te koppelen. Daarnaast stellen sommige respondenten dat de korte financieringshorizon in de culturele sector in strijd is met hun duurzaamheidsambities. De periode van (vaak) vier jaar waarvoor subsidie verstrekt wordt maakt investeren in duurzaamheid moeilijk omdat er geen terugverdienperspectief geborgd kan worden. Respondenten adviseren daarom om juist voor het thema duurzaamheid deze termijn te verlengen, zodat langetermijninvesteringen terugverdiend kunnen worden.

Er worden een aantal concrete suggesties gedaan:

- a. Incorporeer het verduurzamen in andere overheidssubsidies en oormerk deze middelen;
- b. Zorg ervoor dat oriëntatiegesprekken aangevraagd kunnen worden met professionals die organisaties verder op weg kunnen helpen met stappen die passen binnen de activiteiten en schaal van de organisatie;
- c. Laat investeringen voor rekening en risico komen van de overheid en breng de besparing die optreedt met die investering, jaarlijks achteraf (voor een deel) in mindering op de subsidie. Zo wordt het risico overgeheveld en komt het profijt weer voor een groot gedeelte terug bij degene die het risico afdekt.

A. Vragenlijst

1. Algemene gegevens / *general data* *

- Statutaire naam / *statutory name*: [open vraag]
- KvK-nummer / *KVK number*: [open vraag]
- Vestigingsplaats / *place of registration*: [open vraag]

Ik heb deze vragenlijst reeds ingevuld / *I have previously submitted this survey*. . [doorverwijzen naar optionele vragen aan het einde]

2. Namens wat voor soort organisatie vult u deze vragenlijst in *On behalf of what type or organisation are you filling in this survey?* *

Maximaal 3 antwoorden mogelijk. / A maximum of 3 answers is possible.

Primair producerend / primary producing

- Dansgezelschap / *dance company*
- (Film)producent / *(film) producer*
- Toneel- of theatergezelschap / toneel- of theaterproductie / *theater company / theater production*
- Orkest / muziekgezelschap / muziekproductie / *orchestra / music group / music production*
- Uitgeverij / *publishing house*
- Zelfstandig kunstenaar / artiest / *independent artist*

Primair gebouwgebonden / primary building-based

- Galerie / *gallery*
- Presentatie-instelling / tentoonstellingsruimte / kunstopodium / *art platform / exhibition space / art stage*
- Museum / *museum*
- Bioscoop / filmtheater / *cinema / movie theater*
- Poppodium / *music venue*
- Theater / schouwburg / concertgebouw / *theater / concert hall*
- Ontwikkelinstelling / *development institution*

Festival / festival

- Filmfestival / *film festival*
- Toneel- of theaterfestival / *theatre festival*
- Literair festival / *literary festival*
- Muziekfestival / *music festival*
- Kunstfestival / *art festival*
- Ontwerpfestival / *design festival*

Ontwerp / design

- Architectenbureau / *architectural firm*

-
- Ontwerpbureau / *design firm*
 - Game-ontwikkelaar / *game designer*

Cultureel erfgoed / cultural heritage

- Archeologisch bedrijf / *archaeological company*
- Archief / *archive*
- Landschapsorganisatie / *landscape organisation*
- Monumentenorganisatie / *heritage organisation*
- Mobiel erfgoed / *mobile heritage*

Letteren en bibliotheken + cultuureducatie en participatie / literature and libraries + cultural education and participation

- Bibliotheek / *library*
- Literair-educatieve organisatie / *literary educational organisation*
- Centrum voor de Kunsten / muziekschool / *arts center / music school*
- Culturele vereniging / amateurvereniging / *cultural association / amateur society*

Overig / miscellaneous

- Culturele broedplaats / *art incubator*
- Atelier / *studio / workshop*
- Ondersteunende instelling / *supporting institution*
- Impresariaat / vertegenwoordiger / *impresario*
- Anders, namelijk... / *other* [max 5 woorden]

3. Hoeveel personen werken er bij uw organisatie (zowel in loondienst als inhuur, waaronder zzp'ers)?
How many people work at your organization (both employed and hired, including self-employed persons)? * [één antwoord mogelijk]
- 1
 - 2-10
 - 11-50
 - Meer dan 50 / *more than 50*
4. Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat? Geef aan wat het meest van toepassing is.
Does your organization pay attention to sustainability and the impact of your activities on the climate? Please indicate which is most applicable. * [één antwoord mogelijk]
- Ja, het is structureel ingebed in ons beleid en we hebben iemand binnen de organisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering hiervan
Yes, it is structurally embedded in our policy and we have someone within the organization who is responsible for the implementation
 - Ja, het is structureel ingebed in ons beleid, maar we hebben geen specifiek verantwoordelijke persoon voor de uitvoering hiervan
Yes, it is structurally embedded in our policy, but we do not have a specific person responsible for the implementation
 - Ja, maar het heeft geen structureel karakter
Yes, but it does not have a structural character.

- Ja, we zijn net begonnen en ons aan het oriënteren op de mogelijkheden
Yes, we have just started and are exploring the possibilities.
- Nee, het ontbreekt ons aan capaciteit
No, we lack the capacity
- Nee, het ontbreekt ons aan kennis
No, we lack knowledge

5. Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande categorieën?
*Does your organization take measures to make the categories below more sustainable? **

Eén antwoord mogelijk per regel. / One answer possible per line.

[1 antwoord mogelijk per regel; iedere regel verplicht antwoorden, m.u.v. 'Anders namelijk']

	<i>Ja, en we houden hier ook data van bij Yes, and we also keep track of data about this</i>	<i>Ja, maar we houden hier geen data van bij Yes, but we do not keep track of data about this</i>	<i>Nee No</i>
Energieverbruik <i>Energy consumption</i>	☐	☐	☐
Waterverbruik <i>Water consumption</i>	☐	☐	☐
Afvalverwerking <i>Waste disposal</i>	☐	☐	☐
Reisbewegingen <i>Travel</i>	☐	☐	☐
Materiaalgebruik <i>Material use</i>	☐	☐	☐
Catering <i>Catering</i>	☐	☐	☐
Anders, namelijk... <i>Otherwise, namely...</i>	☐	☐	☐

6. Heeft uw organisatie een ecologische- of CO₂-voetafdruk bepaald of laten bepalen?
*Has your organisation determined an ecological or CO₂ footprint? ** [één antwoord mogelijk]

- Ja / Yes
- We zijn hier op dit moment mee bezig / *We are currently working on this*
- Nee / No

7. Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?
*Does your organization have an action plan to become (more) sustainable? ** [één antwoord mogelijk]

- Ja, opgesteld door een gespecialiseerde adviseur
Yes, drawn up by a specialized advisor
- Ja, dit hebben we zelf opgesteld
Yes, we prepared this ourselves
- Nee, we zetten wel stappen maar hebben geen plan opgesteld
No, we are taking steps but have not drawn up a plan
- Nee, dit willen we nog doen
No, we still want to do this

- Nee, dit lukt ons niet
No, we can't do this

8. Van welke instrumenten of methodes maakt u gebruik?
*Which tools or methods do you use? **

Meerdere antwoorden mogelijk. / Multiple answers possible

- Milieubarometer (Stichting Stimular) / *Envirometer (Stimular)*
- Creative Climate tools (Julie's Bicycle)
- BREEAM-NL In-use (verduurzaming gebouw / built environment)
- Green Key (hospitality)
- Website Carbon calculator (CO2 uitstoot van website / carbon footprint of website)
- Digital Etiquette-tool: (milieu-impact digitale levensstijl organisaties / environmental impact digital lifestyle organizations | E-missions/In4Art)
- Theatre Green Book
- Zero Waste Expeditie Cultuur (Ministerie van I&W | Rijkswaterstaat | Bureau 8080 – afvalreductie / circularity) / *Dutch only*
- My state of sustainability (Boekmansstichting | Bureau 8080) / *Dutch only*
- MVI-zelfevaluatie tool (voor maatschappelijk verantwoord inkopen) / *Dutch only*
- Groene Menukaart (voor o.a. theater, bibliotheken, musea) / *Green Menu (for theater, libraries, museums among others); soon available in English*
- ALBERT (film/AV)
- ACTIE als cultuur (Federatie Cultuur | Taskforce Culturele en Creatieve Industrie | Museumvereniging | Kunsten '92) / *Dutch only*
- We hebben ons eigen meetinstrument / *We developed our own tool*
- Geen instrument / *None*
- Een ander instrument, namelijk... / *A different tool, namely...* [veld voor open antwoord]

Mocht u nog aanvullende informatie willen over de hiervoor genoemde instrumenten en methoden, kijk dan even op de betreffende websites:

If you would like additional information about the aforementioned instruments and methods, please visit the relevant websites:

- Milieubarometer / *Envirometer* (Stichting Stimular) – www.milieubarometer.nl
- Creative Climate tools (Julie's Bicycle) - www.juliesbicycle.com/our-work/creative-green/creative-climate-tools/
- BREEAM-NL In-use (verduurzaming gebouw / *built environment*) - www.breeam.nl/in-use-23
- Green Key (hospitality) - www.greenkey.nl
- Website Carbon calculator (CO2 uitstoot van website / environmental impact of website) - www.websitcarbon.com/
- Digital Etiquette-tool: milieu-impact digitale levensstijl organisaties (E-missions/In4Art) - www.e-missions.nl/nl/digitale-etiquette/
- Theatre Green Book - www.theatregreenbook.com/other-languages-dutch/
- Zero Waste Expeditie Cultuur (Ministerie van I&W | Rijkswaterstaat | Bureau 8080 - afvalreductie) - www.zerowasteexpeditie.nl/cultuur/
- My state of sustainability (Boekmansstichting | Bureau 8080) - www.mystateofsustainability.nl
- MVI-zelfevaluatie tool (voor maatschappelijk verantwoord inkopen) – www.mvizet.nl/accounts/login/?next=/
- Groene Menukaart (voor o.a. theater, bibliotheken, musea) - www.degroenemenukaart.nl
- ALBERT (voor film/AV) – www.wearealbert.org
- ACTIE als cultuur (Federatie Cultuur | Taskforce Culturele en Creatieve Industrie | Museumvereniging | Kunsten '92) – www.actiealscultuur.nl

9. Hoe is uw organisatie gehuisvest?
*How is your organization housed? **

*Meerdere antwoorden mogelijk, indien u in meerdere gebouwen gehuisvest bent.
Multiple answers possible if you are housed in multiple buildings.*

- *In een eigen gebouw in eigendom van onze organisatie
In our own building owned by our organization*
- *In een eigen gebouw gehuurd van de gemeente
In an entire building rented from the municipality*
- *In een eigen gebouw gehuurd van een andere verhuurder
Entire building rented from another landlord*
- *In een gedeeld gebouw in bezit van de organisatie
In a shared building owned by our organization*
- *In een gedeeld gebouw gehuurd van de gemeente
In a shared building rented from the municipality*
- *Gedeeld gebouw gehuurd van een andere verhuurder
Shared building rented from another landlord*
- *Mijn organisatie heeft geen eigen huisvesting
My organization does not have its own accommodation*
- *Anders, namelijk...
Other, namely... [max 50 woorden]*

10. Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?
*What would your organisation need to take further steps to become more sustainable? **

Meerdere antwoorden mogelijk. / Multiple answers possible.

- *Meer inzicht in de noodzaak/urgentie
More insight into the necessity/urgency*
- *Kosten/baten analyse
Cost/benefit analysis*
- *(Laten) meten van de ecologische voetafdruk
(Have) the ecological footprint measured*
- *Kennis over duurzame oplossingen
Knowledge about sustainable solutions*
- *Inzicht in niet-technische mogelijkheden (bijv. gedragsverandering)
Insight into non-technical possibilities (e.g. behavioral change)*
- *Kennis over samenhang duurzaamheidstransitie en digitale transformatie
Knowledge about the connection between sustainability transition and digital transformation*
- *Meer tijd om duurzame oplossingen te implementeren
More time to implement sustainable solutions*
- *Stappen vastleggen in organisatiebeleid / plan van aanpak
Record steps in organizational policy / action plan*
- *Inzicht in subsidiemogelijkheden
Insight into subsidy options*
- *Contact leggen met andere partijen waarvan we afhankelijk zijn (o.a. gemeenten)
Making contact with other parties on which we depend (including municipalities)*
- *Meer inzicht in aankomende wettelijke verplichtingen (o.a. energiebesparing, uifasering slechtste energielabels, milieuzones, CSRD)
More insight into upcoming legal obligations (including energy savings, phasing out the worst energy labels, zero emission zones, CSRD)*

-
- Meer ondersteuning vanuit beleid (in de optionele vragen hieronder kunt u toelichten waar uw behoefte dan ligt)
More support from policy (in the optional questions below you can explain what your needs are)
 - Mijn organisatie heeft niks nodig
My organization does not need anything
 - Anders namelijk
Different namely....

Onderstaande vragen zijn optioneel om te beantwoorden. / The questions below are optional to answer.

- Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?
Do you draw attention to the subject of sustainability through artistic expressions, so that others experience the urgency and/or are inspired to take action themselves?

Eén antwoord mogelijk.

- Ja / Yes
- Nee / No

- Houdt uw organisatie zich bezig met klimaatadaptatie?
Is your organization also involved in climate adaptation?

Eén antwoord mogelijk.

- Ja / Yes
- Nee / No

- Heeft u nog vragen of opmerkingen m.b.t. duurzaamheid, of hoe u hier vanuit beleid in kunt worden ondersteund, dan kunt u die hier achterlaten in max. 2000 karakters:
If you have any questions/comments regarding sustainability, or how you can be supported in this from policy, you can leave them here in a maximum of 2000 characters:

- Heeft u nog vragen of opmerkingen m.b.t. deze vragenlijst, dan kunt u die hier achterlaten in max. 2000 karakters.
If you have any questions/comments regarding this questionnaire, you can leave them here in a maximum of 2000 characters.

B. Methodologie

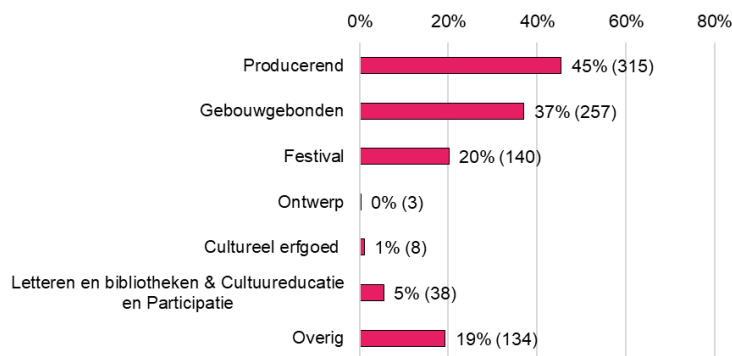
Deze vragenlijst maakte onderdeel uit van de aanvraagprocedure voor de BIS. Daarnaast is er een versie van de vragenlijst in het Nederlands en Engels opgesteld, waarvan de link is uitgestuurd door de zes Rijkscultuurfondsen tijdens deze zelfde aanvraagperiode. Vanaf 1 februari 2024 is deze vragenlijst tevens lokaal verspreid door gemeenten en ook onder de musea die vanuit de Erfgoedwet onder de verantwoordelijkheid van OCW vallen.

Er zijn verschillende stappen genomen om de data van de ingevulde vragenlijsten over duurzaamheid van culturele organisaties te verwerken en vervolgens te presenteren en analyseren. In deze bijlage lichten wij onze werkwijze toe.

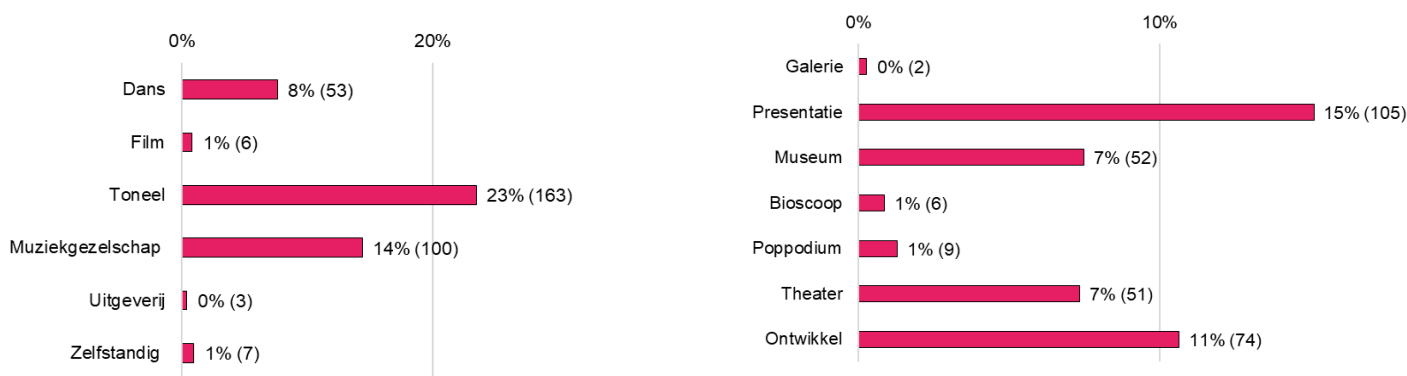
1. De vragenlijst duurzaamheid heeft *drie* versies: een Nederlandse stand-alone versie, een Engelse stand-alone versie, en tot slot een versie die ingevuld is door BIS gesubsidieerde organisaties. Om de analyse uit te voeren hebben wij de data van deze drie versies samengevoegd, door onder andere de verschillen in de vragenlijsten gelijk te zetten en de datasets daarna samen te voegen.
2. Allereerst zijn de Nederlandse en Engelse versies samengevoegd, omdat deze qua opzet vrijwel identiek zijn. Om dit te realiseren, zijn de antwoordcategorieën van de Engelse versie eerst naar het Nederlands vertaald, waarna beide datasets zijn gecombineerd.
3. De BIS-versie vereiste enkele aanvullende bewerkingen voorafgaand aan de samenvoeging. Hierbij zijn onder meer bepaalde variabelen hernoemd om overeen te komen met de stand-alone versie (bijvoorbeeld het aanpassen van *standplaats* naar *vestigingsplaats*). In de uiteindelijke samengevoegde dataset is eenvoudig te herleiden uit welke bron een ingevulde vragenlijst afkomstig is, doordat een variabele is toegevoegd die de naam van de aangeleverde bron weergeeft.
4. Na het samenvoegen van de drie datasets zijn verschillende bewerkingen uitgevoerd om de data verder te structureren en gereed te maken voor analyse. Hierbij zijn multiple-choice-antwoorden per vraag als aparte variabelen opgenomen. Ook heeft er bij bepaalde vragen, die als antwoordcategorie *anders, namelijk* hadden, een hercategorisering plaatsgevonden naar een bestaande antwoordcategorie, indien toepasbaar.
5. Vervolgens is een stap gezet om dubbele records van dezelfde respondenten zorgvuldig te verwerken. Omdat respondenten de vragenlijst meer dan één keer kunnen hebben ingevuld, zijn er criteria opgesteld om te bepalen hoe deze duplicaten worden gefilterd of samengevoegd. Voor organisaties die de vragenlijst slechts één keer hebben ingevuld, wordt de data zonder aanpassingen in de dataset opgenomen. In gevallen waarin de vragenlijst meerdere keren is ingevuld, beoordelen we welke versies bewaard blijven en hoe deze worden samengevoegd:
 - a. Bij *één* volledig record: de broninformatie en antwoorden uit open vragen worden samengevoegd in één record.
 - b. Bij *meerdere* volledige records: de meest recente versie wordt aangehouden, aangevuld met informatie uit eerdere versies om volledigheid te waarborgen.
 - c. Bij herhaaldelijk *onvolledige* inzendingen: deze records worden samengevoegd in een aparte lijst en vervolgens aan de dataset toegevoegd.
6. Daarnaast is er een handmatige controle uitgevoerd om eventuele onzuiverheden in de data te identificeren en te corrigeren.

-
7. Vervolgens zijn de plaatsnamen uit de gegevens gekoppeld aan de bijbehorende gemeenten, zodat regionale analyses mogelijk zijn. Tot slot is aan elke gemeente in de dataset een indicator toegevoegd over de stedelijkheidsgraad, op basis van gemeentestatistieken, zodat bij de analyse rekening kan worden gehouden met regionale verschillen in stedelijke dichtheid.
 8. Met de uiteindelijke dataset zijn er resultaten uitgedraaid voor zowel alle culturele organisaties als de verschillende uitsplitsingen die relevant zijn voor deze rapportage, om vergelijkingen te kunnen maken binnen de sector.

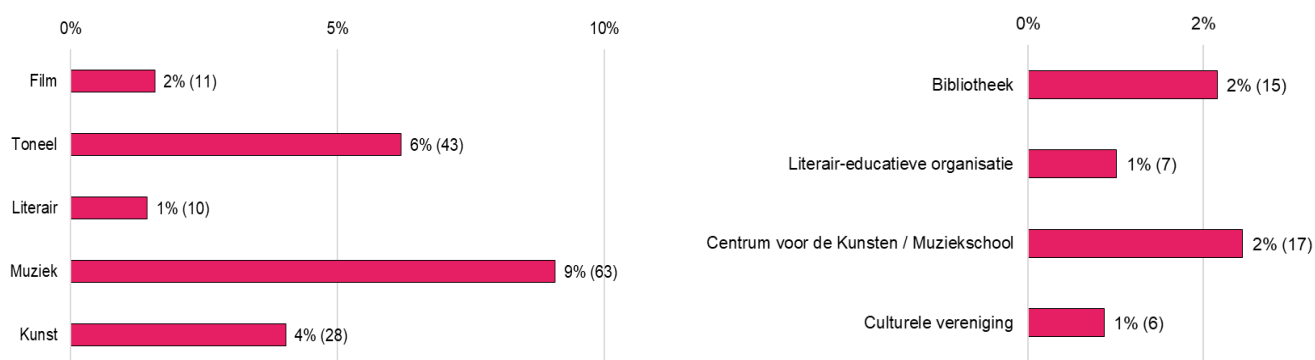
C. Kenmerken van respondenten

Figuur 31. Het **type** instelling van culturele organisaties in verschillende hoofdgroepen (in %)

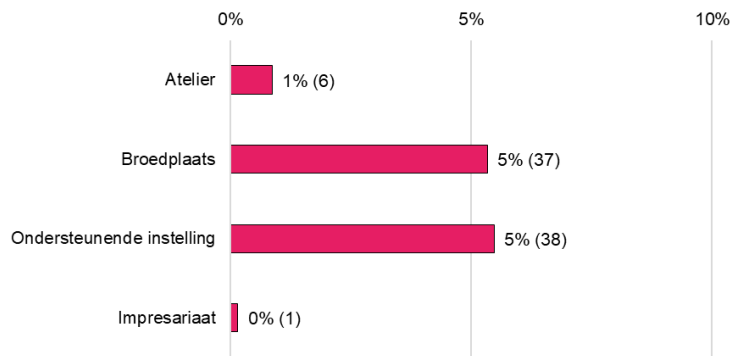

Figuur 32. Het type instelling van culturele organisaties in de categorie **producerende (links)** en **gebouwwgebonden (rechts)** organisaties (in %)²⁷

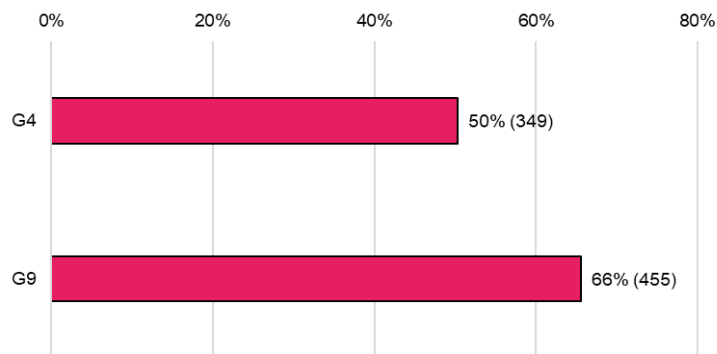

Figuur 33. Het type instelling van culturele organisaties in de categorie **Festival (links)** en **Letteren en Bibliotheken & Cultuureducatie en Participatie (rechts)** (in %)

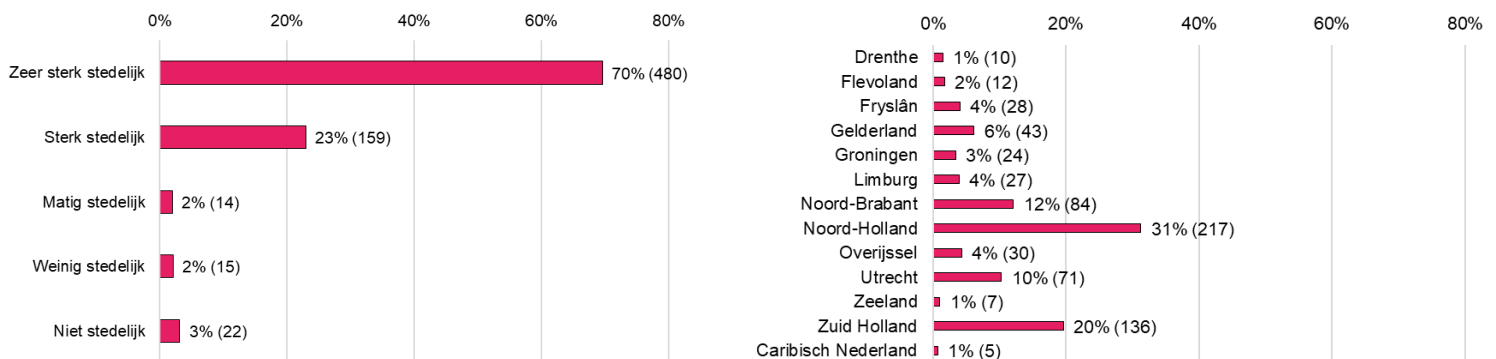
²⁷ Het is mogelijk bij de grafieken van deze subcategorieën dat het aantal niet precies optelt tot het aantal van de hoofdcategorie. Dit komt doordat meerdere antwoorden mogelijk waren in de vragenlijst.

Figuur 34. Het type instelling van culturele organisaties in de categorie **Overig** (in %)

Figuur 35. De mate waarin culturele organisaties zich in de **G4**²⁸ en de **G9**²⁹ bevinden (in %).

Figuur 36. De culturele organisaties verdeeld over de verschillende **stedelijkheidsklassen** (links) (in %) en **provincies** (rechts).³⁰

²⁸ De G4 bestaat uit Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

²⁹ De G9 bestaat uit Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Maastricht, Arnhem, Groningen en Enschede.

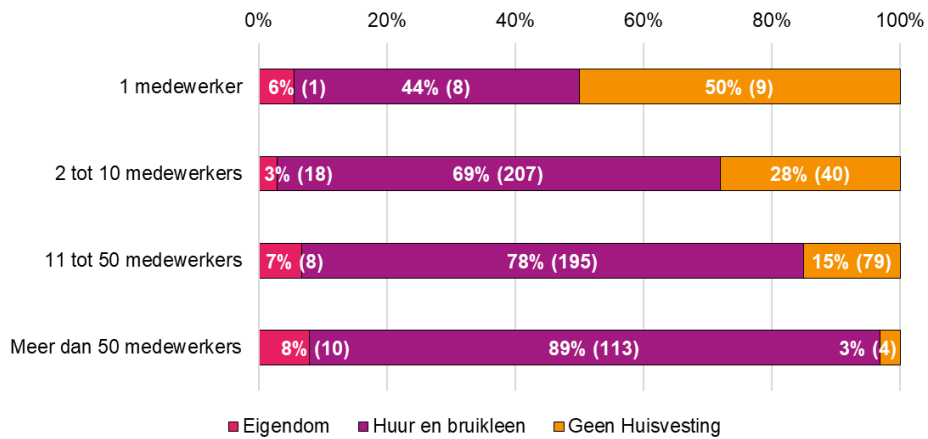
³⁰ Zeer sterk stedelijk: gemiddelde van 2500 of meer adressen per km².

Sterk stedelijk: gemiddelde van 1500 tot 2500 adressen per km².

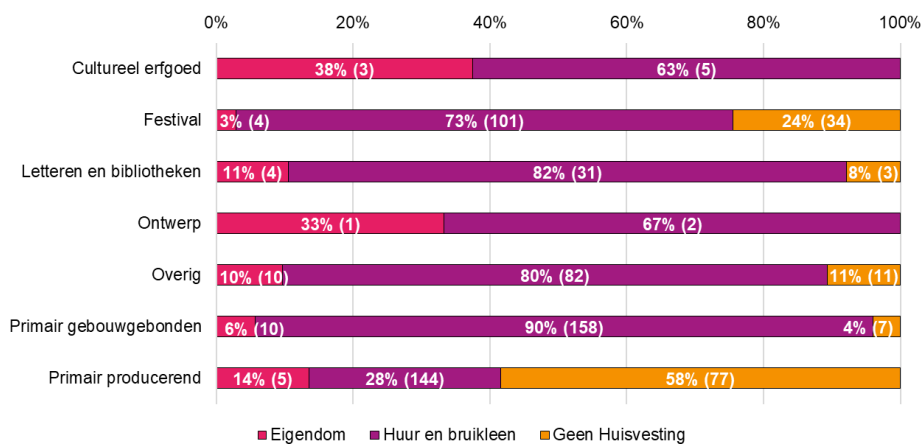
Matig stedelijk: gemiddelde van 1000 tot 1500 adressen per km².

Weinig stedelijk: gemiddelde van 500 tot 1000 adressen per km².

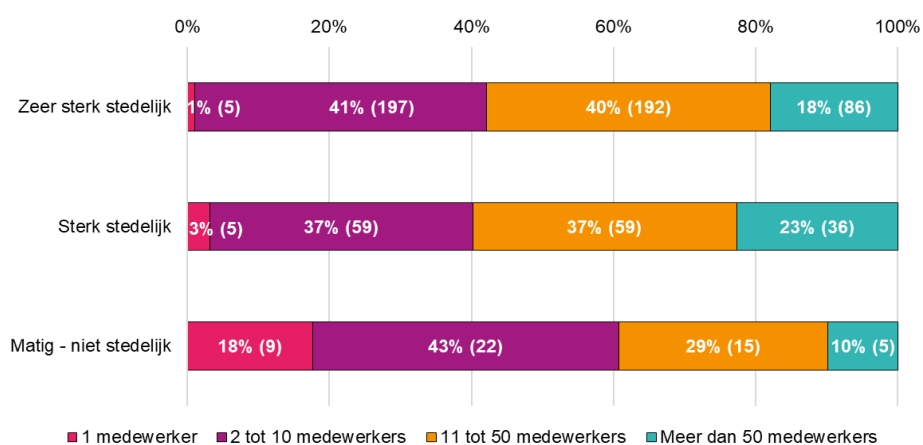
Niet stedelijk: gemiddelde van minder dan 500 adressen per km².

Figuur 37. **Samenhang** tussen de grootte van de culturele organisaties het aantal medewerkers en het type huisvesting

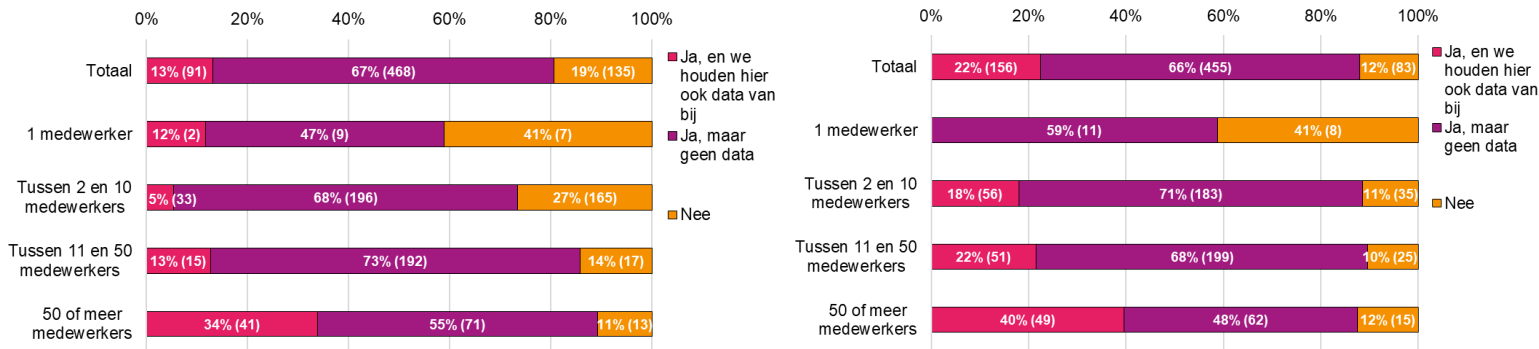
Figuur 38. **Samenhang** tussen het type culturele instelling en het type huisvesting

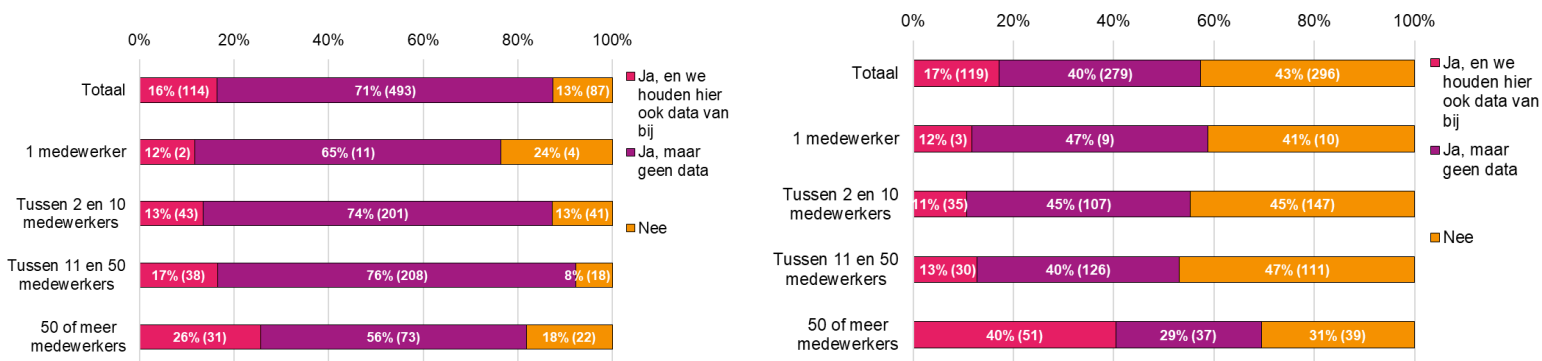
Figuur 39. **Samenhang** tussen culturele organisaties in verschillende stedelijkheidsklassen en de grootte in het aantal medewerkers

D. Grafiekenboek

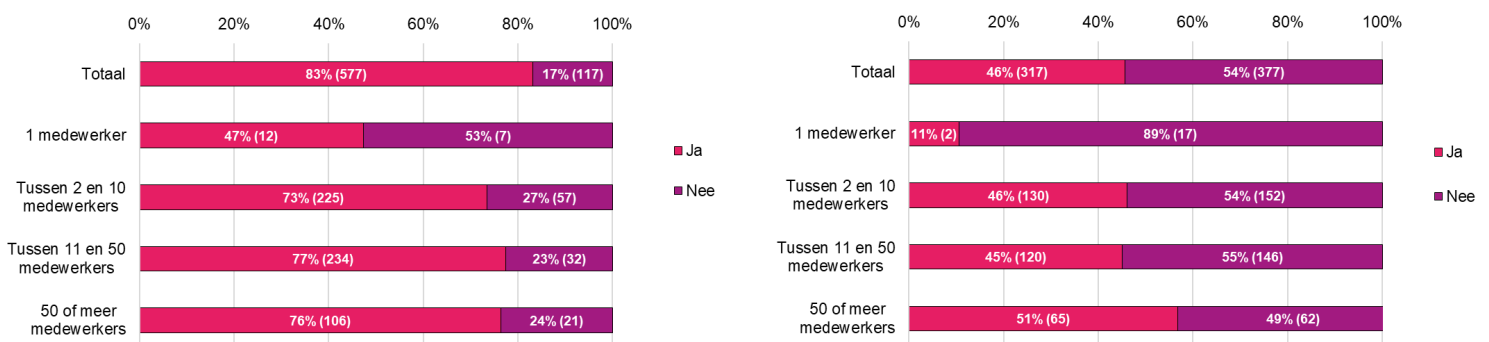
Aantal medewerkers

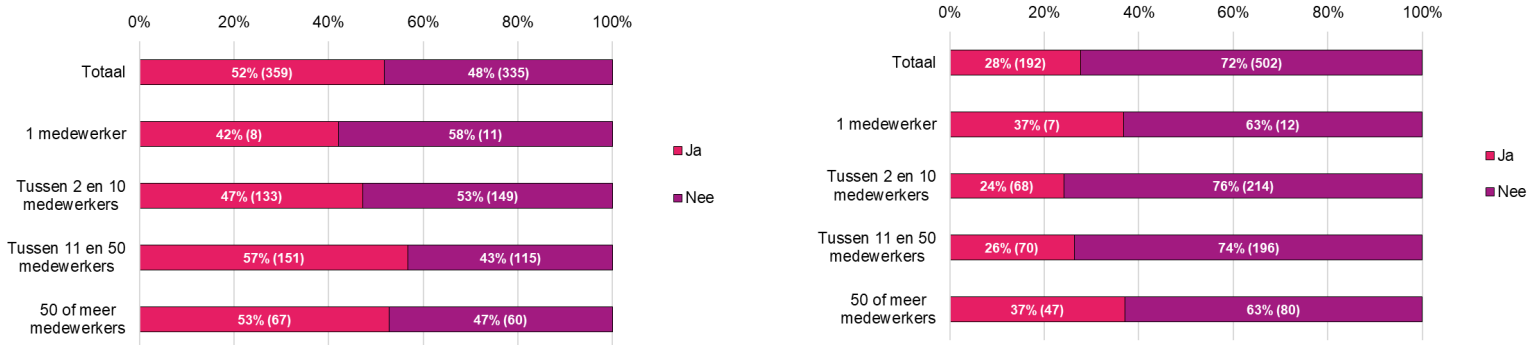
Figuur 40. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **afvalverwerking (links)** en **reisbewegingen (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

Figuur 41. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **catering (links)** en **watergebruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

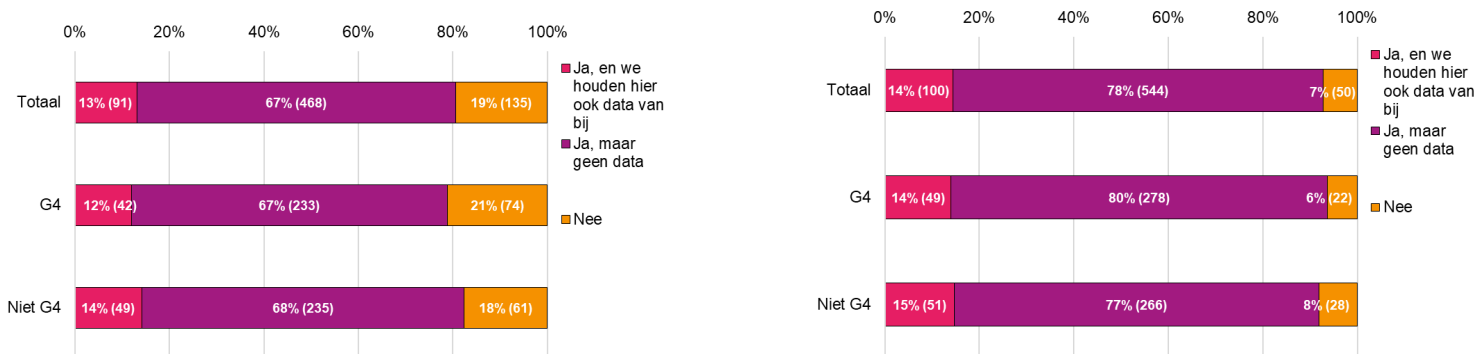

Figuur 45. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de behoefte aan **kennis (links)** en **tijd (rechts)** (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

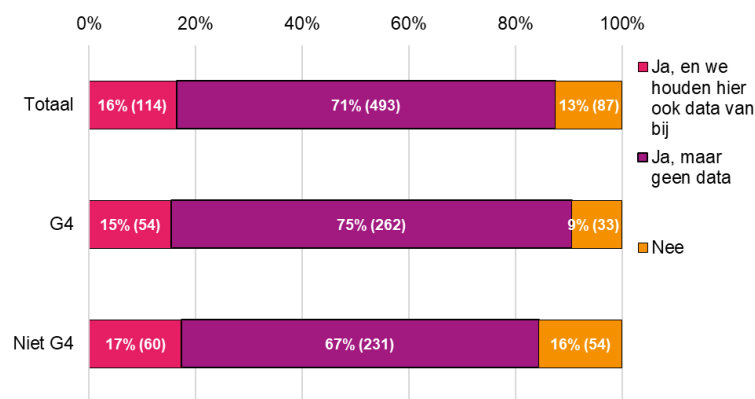

Figuur 46. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de behoefte aan **beleid (links) en samenwerking (rechts)** (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

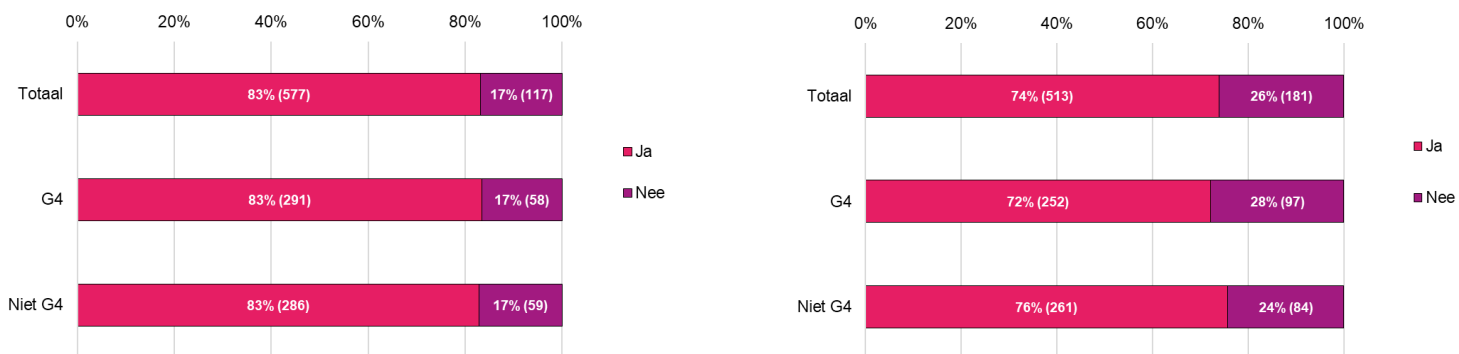
Regio

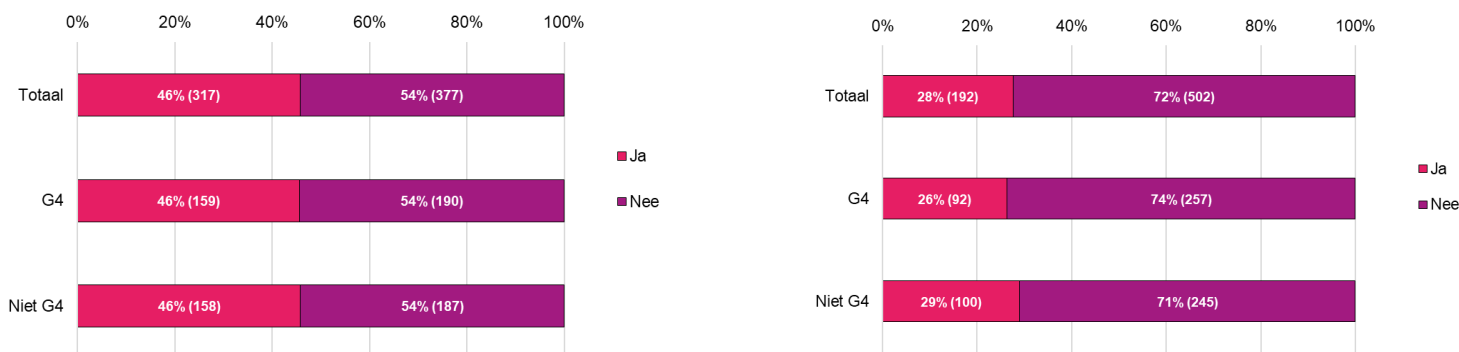
Figuur 47. Verschillen tussen culturele organisaties met meer en minder medewerkers in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **afvalverwerking (links) en materiaalgebruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

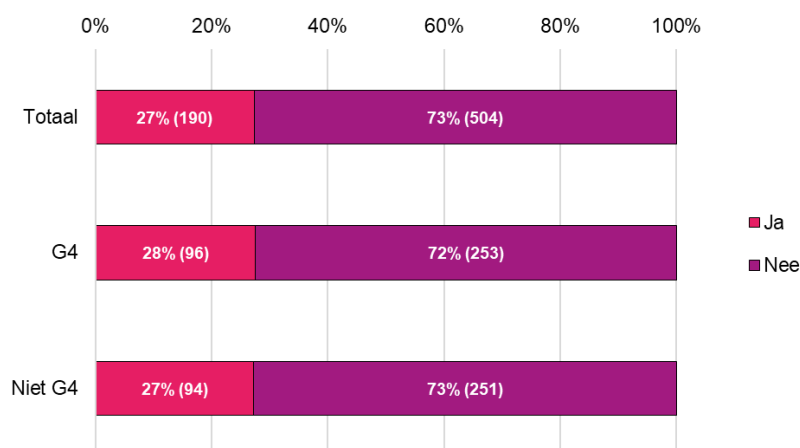
Figuur 48. Verschillen tussen culturele organisaties binnen en buiten de G4 in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **catering** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

Figuur 49. Verschillen tussen culturele organisaties binnen en buiten de G4 in de behoefte aan **kennis (links) en financiële ondersteuning (rechts)** (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

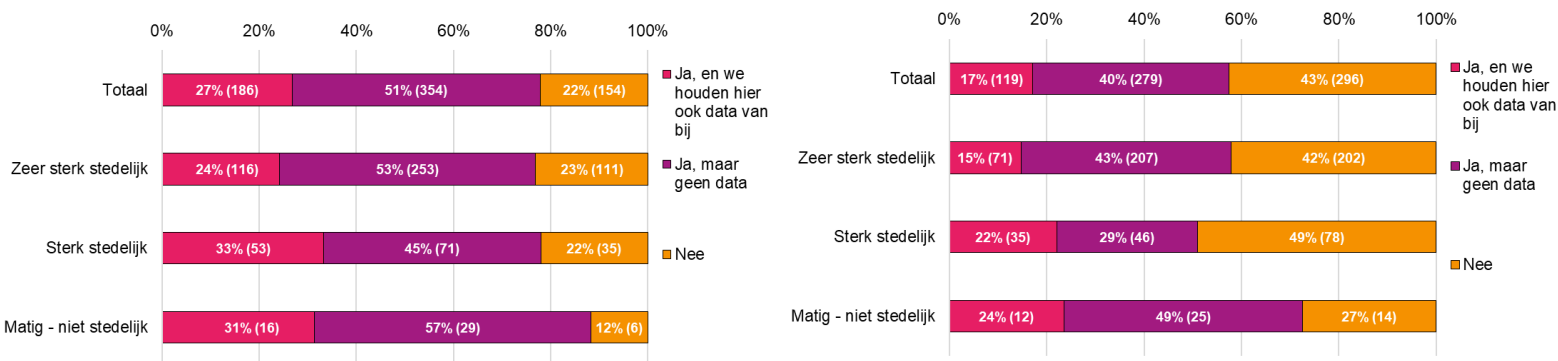

Figuur 50. Verschillen tussen culturele organisaties binnen en buiten de G4 in de behoefte aan **tijd (links) en samenwerking (rechts)** (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

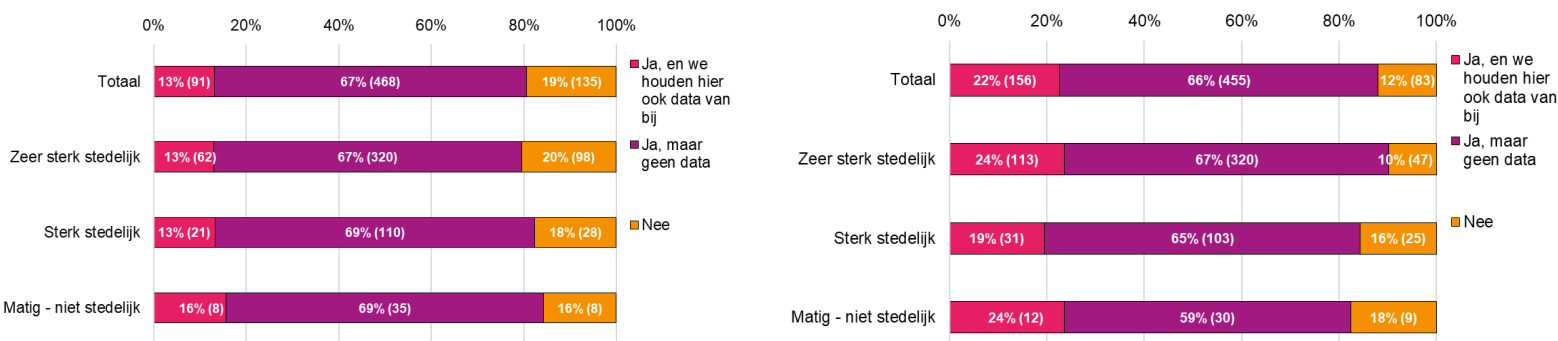

Figuur 51. Verschillen tussen culturele organisaties binnen en buiten de G4 in de mate waarin zij een **plan van aanpak** hebben om te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

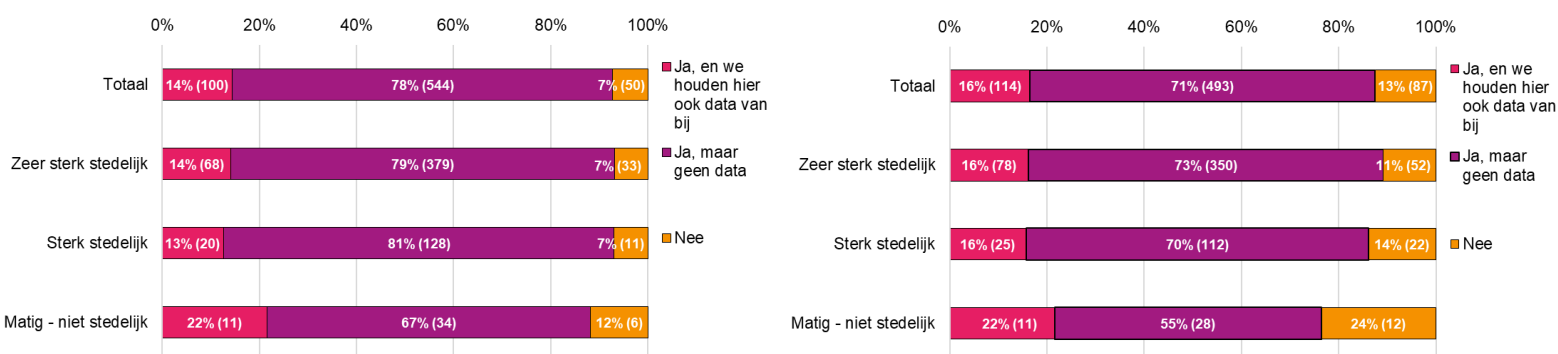
Stedelijkheid

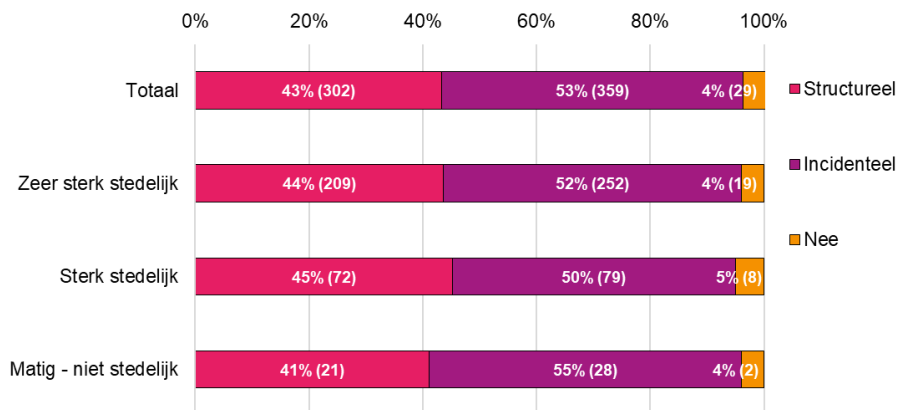
Figuur 52. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **energieverbruik (links)** en **waterverbruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

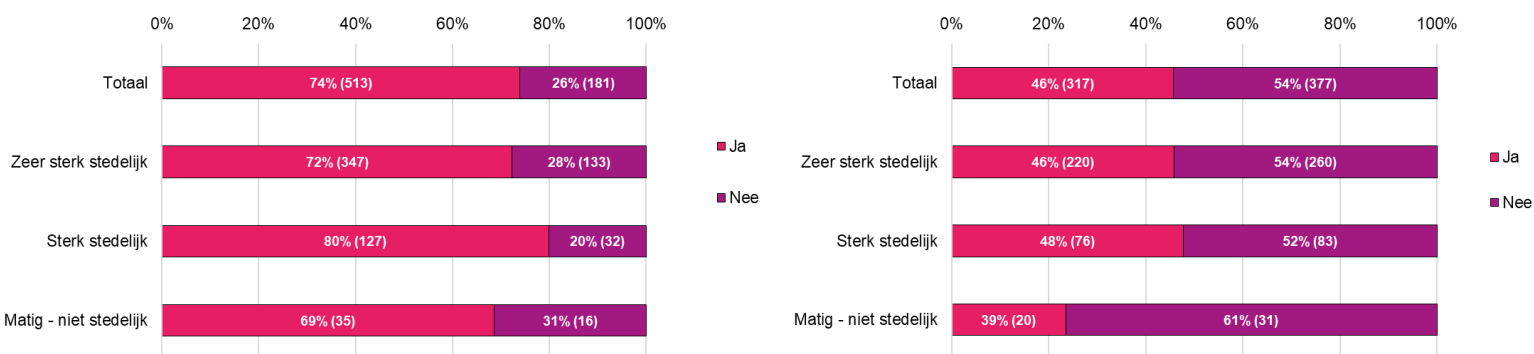
Figuur 53. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **afvalverwerking (links)** en **reisbewegingen (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

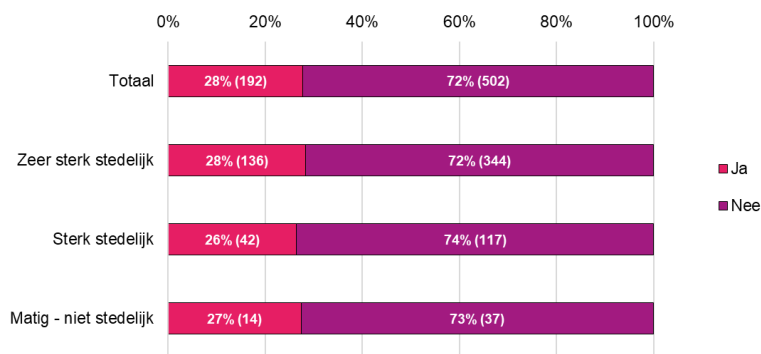
Figuur 54. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **materiaalgebruik (links)** en **catering (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

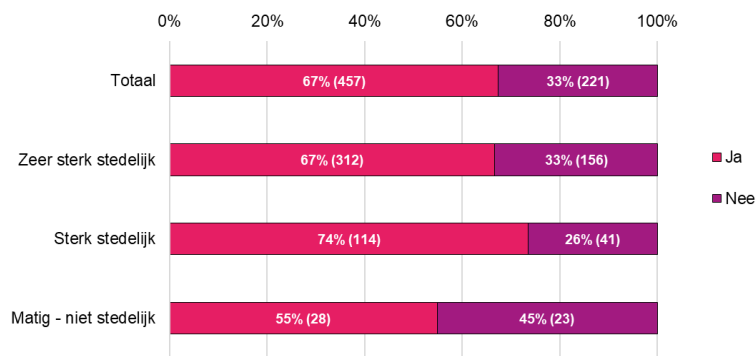
Figuur 55. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in hun **aandacht** voor duurzaamheid (in %). *Is er binnen uw organisatie aandacht voor duurzaamheid en de impact van uw activiteiten op het klimaat?*

Figuur 56. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in de behoefte aan **financiële ondersteuning (links) en tijd (rechts)** (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

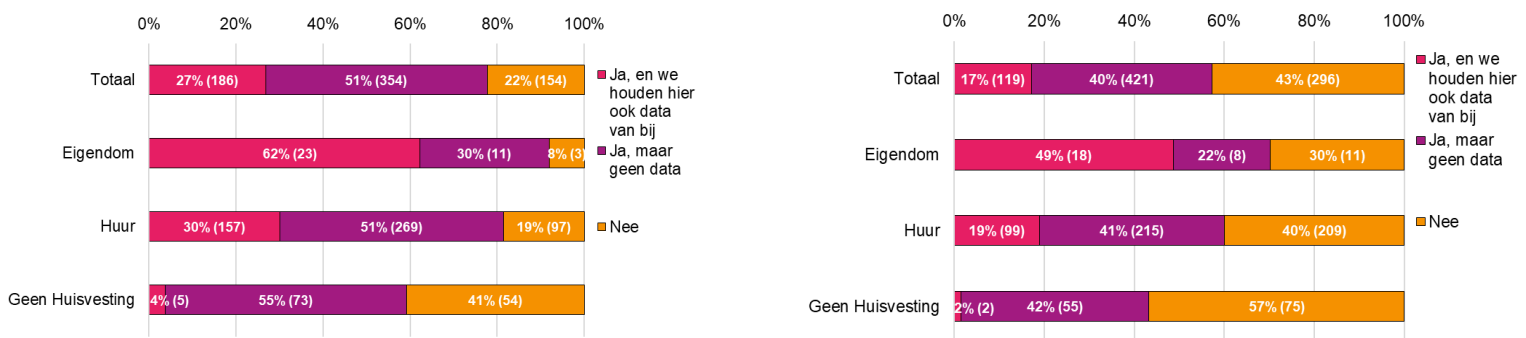

Figuur 57. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in de behoefte aan **samenwerking** (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

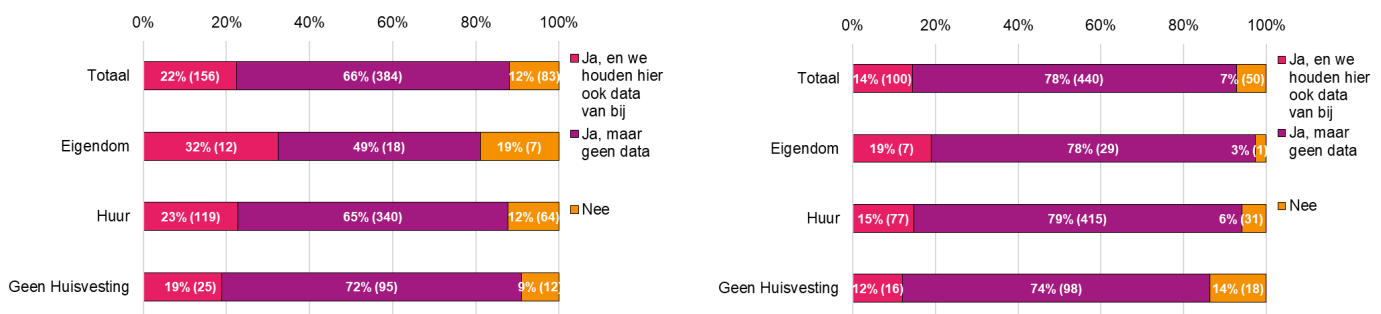

Figuur 58. Verschillen tussen culturele organisaties verdeeld in de verschillende stedelijkheidsklassen in de mate waarin ze het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht brengen via **artistieke uitingen** (in %). *Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?*

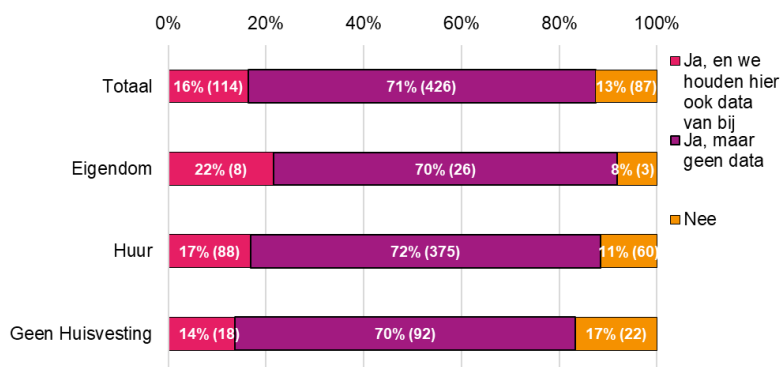
Huisvesting

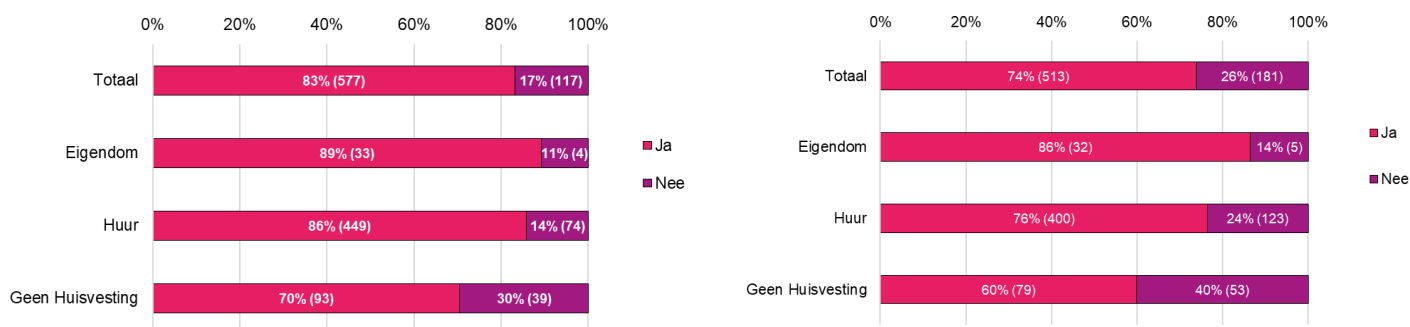
Figuur 59. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **energieverbruik (links) en waterverbruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

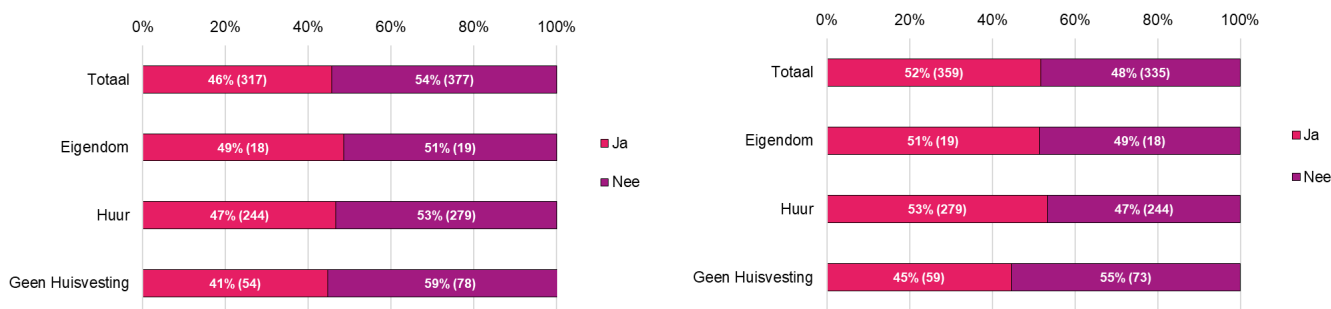
Figuur 60. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **reisbewegingen (links) en materiaalgebruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

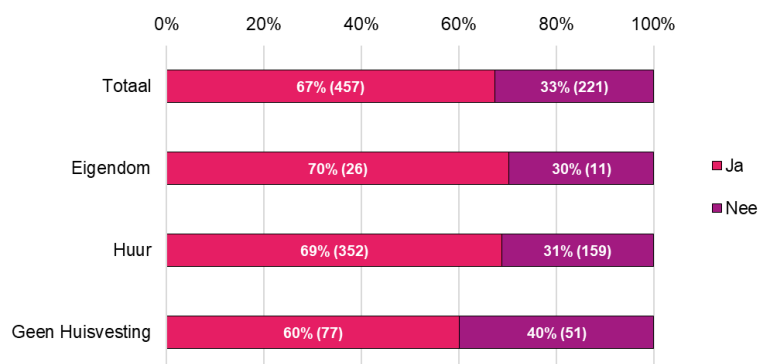
Figuur 61. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **catering** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

Figuur 62. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in hun behoeften aan **kennis (links)** en **financiële ondersteuning** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

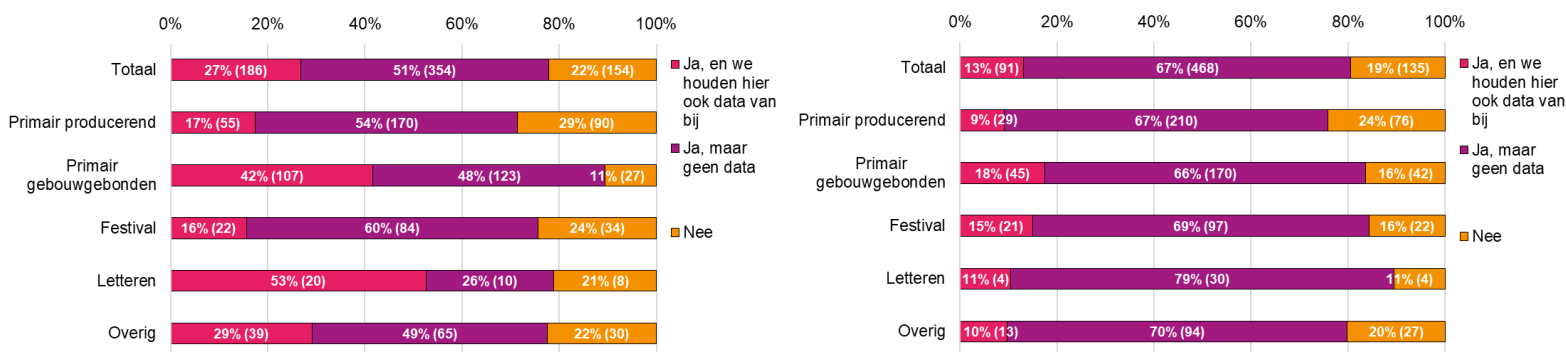

Figuur 63. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in hun behoeften aan **tijd (links)** en **beleid** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

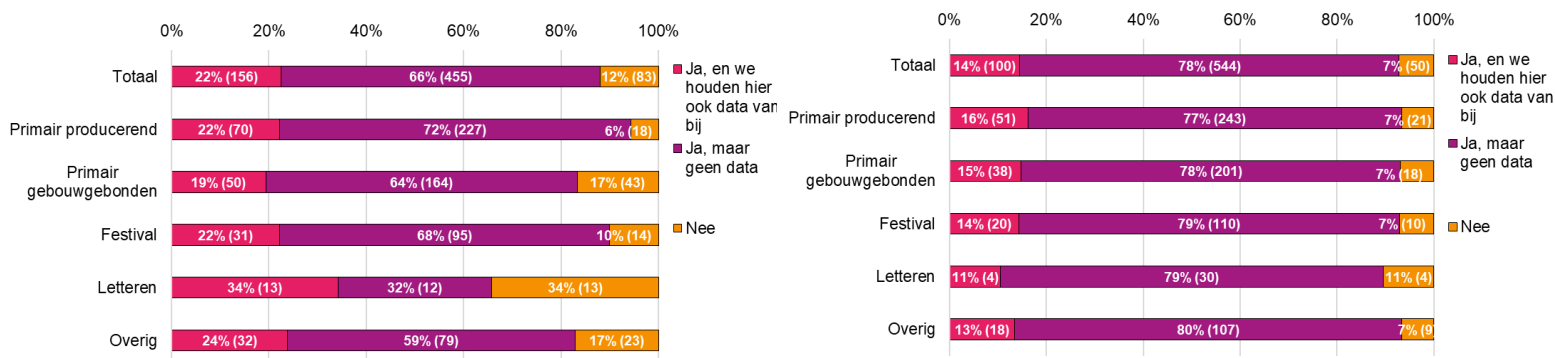

Figuur 64. Verschillen tussen culturele organisaties met een gebouw in eigendom, te huur of zonder een gebouw in de mate waarin ze het onderwerp duurzaamheid onder te aandacht brengen via **artistieke uitingen** (in %). *Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?*

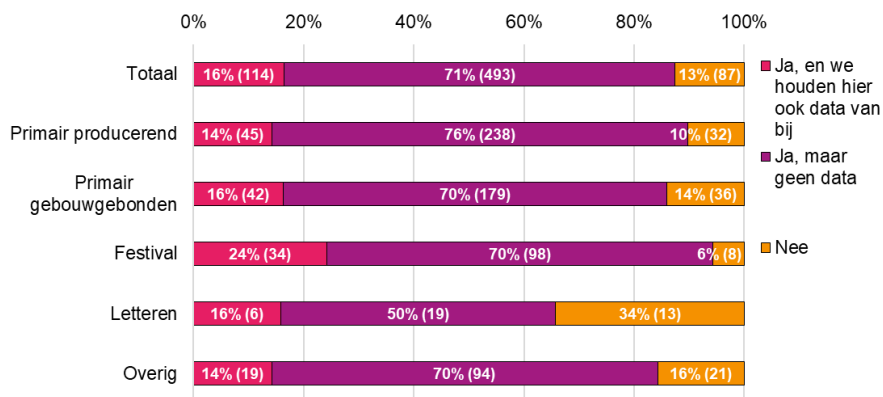
Type organisaties

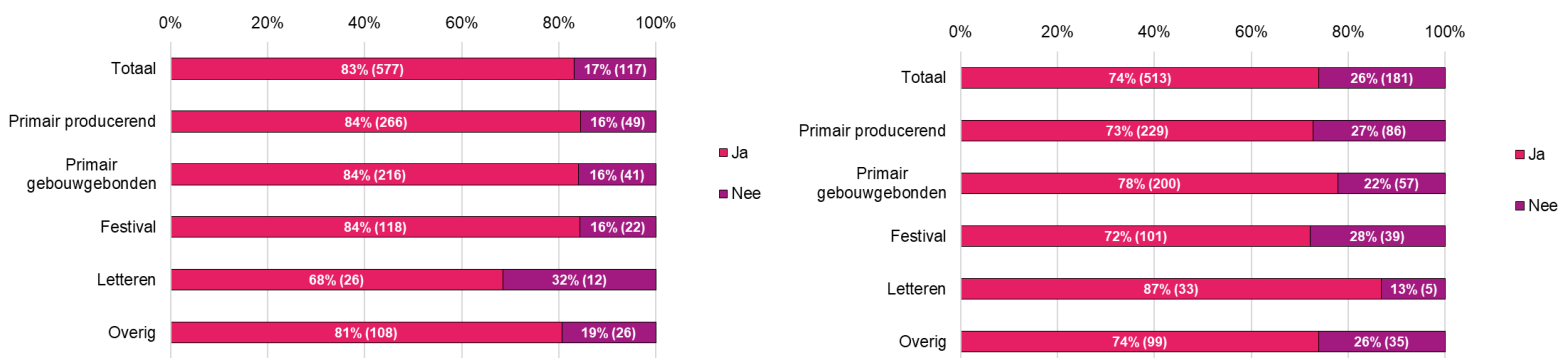
Figuur 65. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **energieverbruik (links)** en **afvalverwerking (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op de onderstaande maatregelen?*

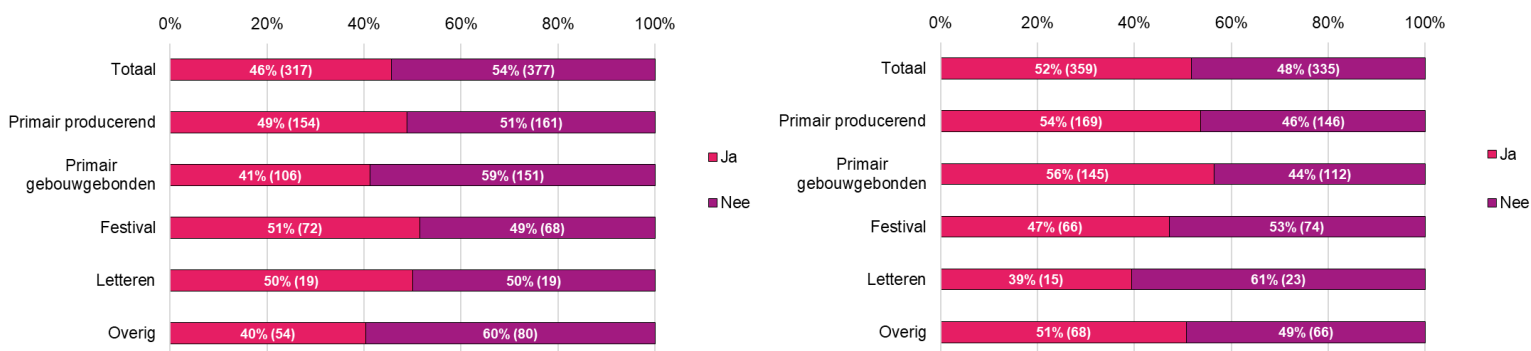
Figuur 66. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **reisbewegingen (links)** en **materiaalgebruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

Figuur 67. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **catering** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op onderstaande maatregelen?*

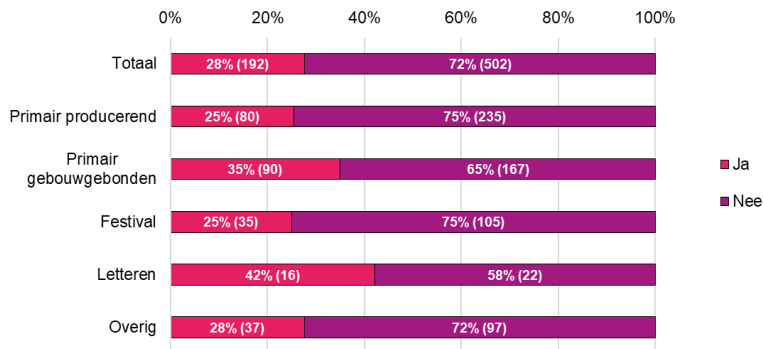

Figuur 68. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in hun behoeften aan **kennis (links)** en **financiële ondersteuning (rechts)** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft*

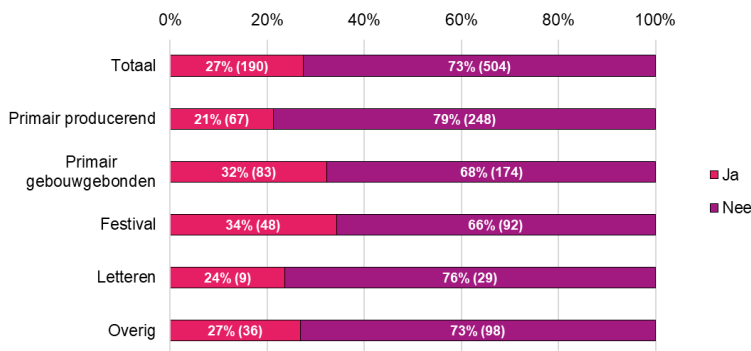

uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?

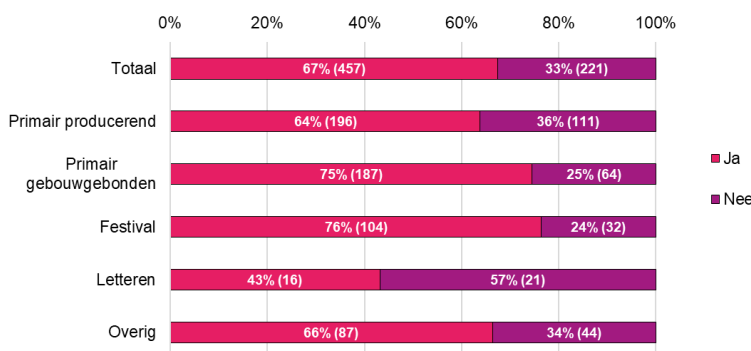
Figuur 69. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in hun behoeften aan **tijd (links)** en **beleid (rechts)** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

Figuur 70. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in hun behoeften aan **samenwerking** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

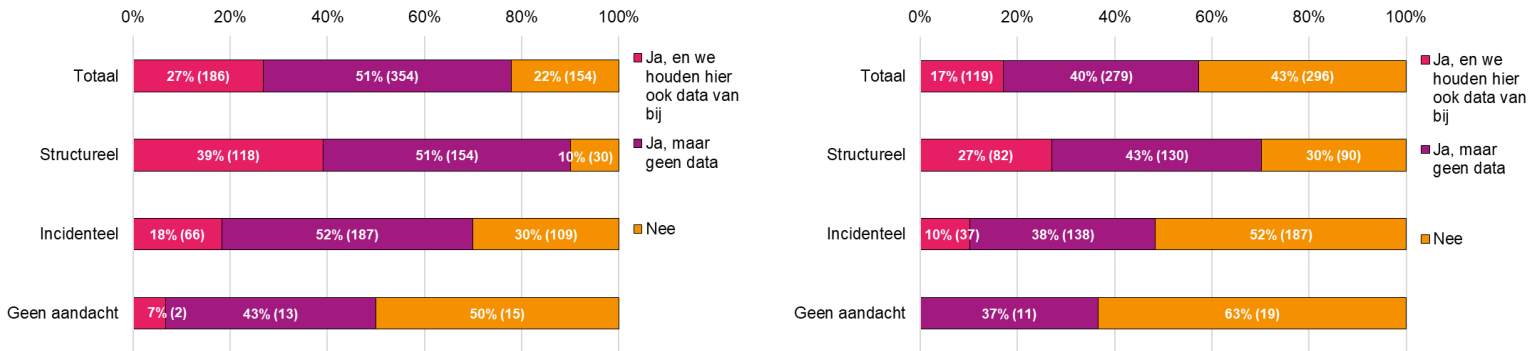

Figuur 71. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in de mate waarin zij een **plan van aanpak** hebben om te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

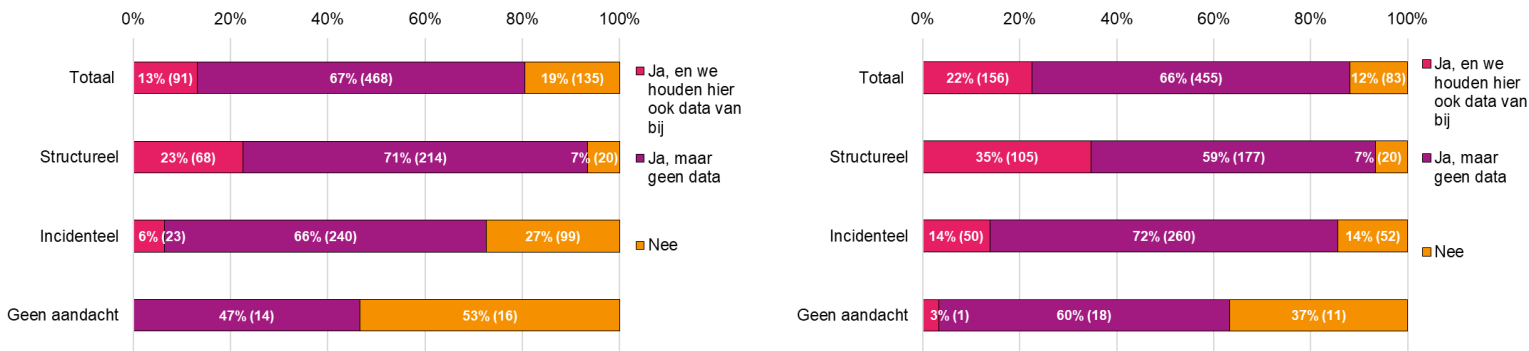

Figuur 72. Verschillen tussen verschillende type culturele organisaties in de mate waarin ze het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht brengen via **artistieke uitingen** (in %). *Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?*

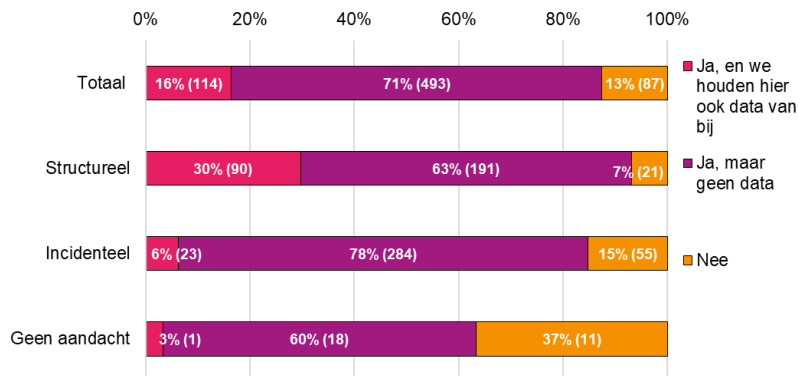
Aandacht/ Plan van aanpak

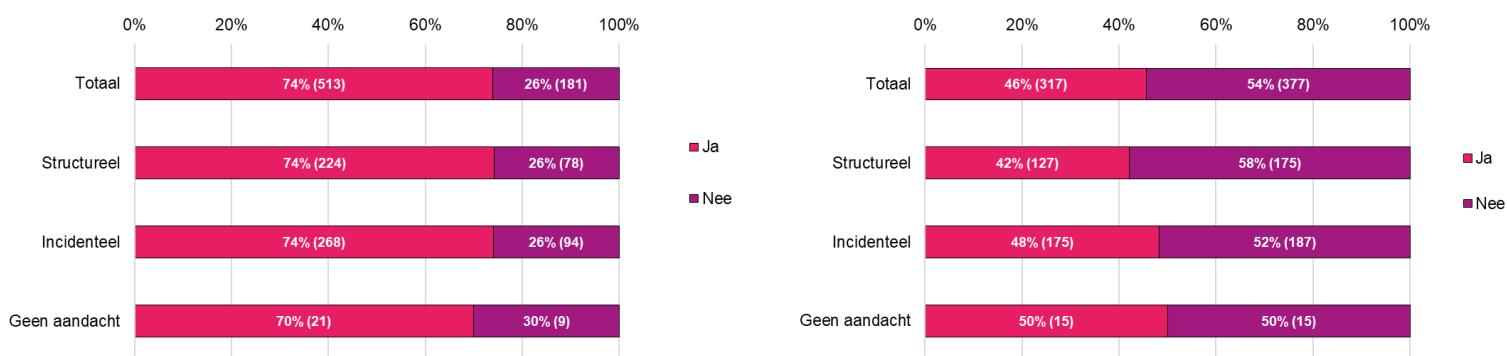
Figuur 73. Verschillen tussen het hebben structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **energieverbruik (links)** en **waterverbruik (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op de onderstaande maatregelen?*

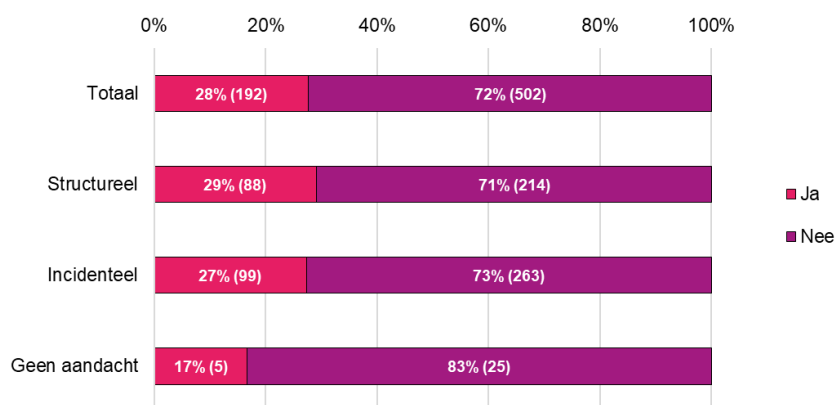
Figuur 74. Verschillen tussen het hebben structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **afvalverwerking (links)** en **reisbewegingen (rechts)** (in %). *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op de onderstaande maatregelen?*

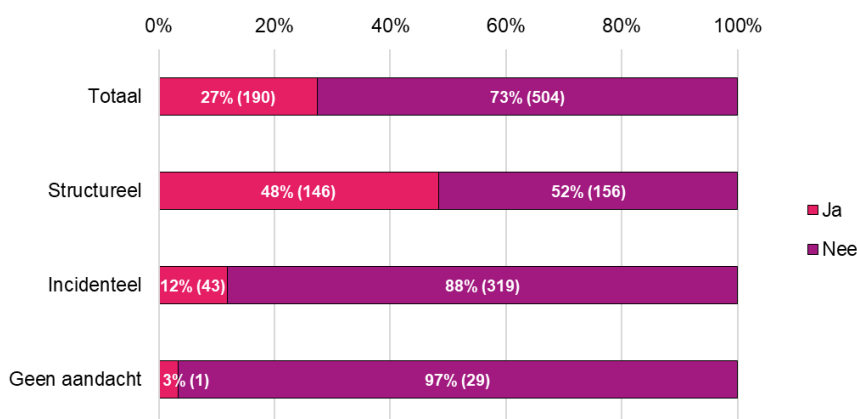
Figuur 75. Verschillen tussen het hebben structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in de maatregelen die ze nemen om te verduurzamen op het gebied van **catering (in %)**. *Neemt uw organisatie maatregelen om te verduurzamen op de onderstaande maatregelen?*

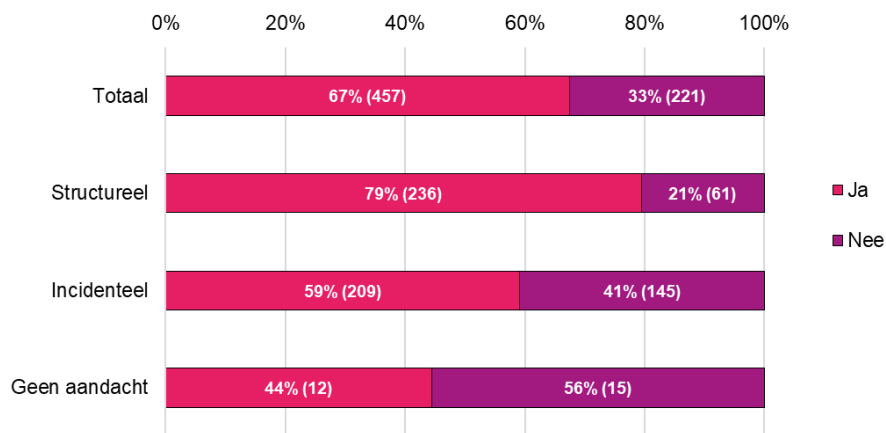
Figuur 76. Verschillen tussen culturele organisaties met structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in hun behoeften aan **financiële ondersteuning (links) en tijd (rechts)** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

Figuur 77. Verschillen tussen culturele organisaties met structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in hun behoeften aan **samenwerking** om verder te kunnen verduurzamen (in %). *Wat heeft uw organisatie nodig om verdere stappen te zetten om te verduurzamen?*

Figuur 78. Verschillen tussen culturele organisaties met structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in de mate waarin zij een **plan van aanpak** hebben om te verduurzamen (in %). *Heeft uw organisatie een plan van aanpak om (verder) te verduurzamen?*

Figuur 79. Verschillen tussen culturele organisaties met structurele, incidentele of geen aandacht voor duurzaamheid in de mate waarin ze het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht brengen via **artistieke uitingen** (in %). *Brengt u het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht via artistieke uitingen, zodat anderen de urgentie ervaren en/of geïnspireerd worden om zelf in actie te komen?*